

Essi Tikkanen

TÄLLAISENA KUIN OLEN
Suomalaisten tyttöjen identiteettien muutok-
set haasteena tyttötyölle

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Marraskuu 2009

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILOLEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 27.11.2009
Tekijä(t) Essi Tikkanen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma	
Nimeke Tällaisena kuin olen. Suomalaisten tyttöjen identiteettien muutokset tyttötyön haasteena		
Tiivistelmä Opinnäytetyöni käsittelee nykyajan suomalaisia tyttöjä ja heidän asettamiaan haasteita tyttötyölle. Tämän laadullisen tutkimuksen aineisto on saatu haastattelemalla keväällä 2009 Lahden tyttöjen tila Helmen työntekijöitä, sekä lukemalla suomalaisesta tyttöydestä, identiteetistä ja tyttötyöstä kertovaa kirjallisuutta. Suomalaisessa tyttöydessä pinnalla olevat asiat, kuten lisääntynyt fyysinen väkivalta, vääristynyt kehonkuva ja monikulttuuristuminen on otettu tarkasteluun. Tyttötyö on melko uusi nuorisotyön muoto, joten pyrin opinnäytetyössäni käsittelemään sitä mahdollisimman monipuolisesti. Tutkimustuloksissa haasteista esille nousivat erityisesti tyttöjen suhde nettiin, sekä nyky-yhteiskunta, joka tuntuu pakottavan tytöt aikuistumaan liian nopeasti. Toisaalta tyttötyöntekijät olivat tyytyväisiä siihen, ettei kukaan ylhäältä päin määrittänyt, mitä heidän täytyy tehdä. Tyttötyö ei ole metodi itsessään, mutta siihen voidaan liittää erilaisia metodeita asiakkaiden tarpeiden mukaan.		
Asiasanat (avainsanat) Tytöt, tyttötyö, nuoret, identiteetti, masennus, syömishäiriöt, seurustelu, väkivalta, rikollisuus, maahanmuuttajat		
Sivumäärä 91	Kieli Suomi	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn200991549
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liite 1: Haastattelurunko		
Ohjaavan opettajan nimi Laura Hokkanen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Lahden tyttöjen tila Helmi	

DESCRIPTION

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Date of the bachelor's thesis 27.11.2009
Author(s) Essi Tikkanen	Degree programme and option Bachelor of Youthwork and Civic Activities	
Name of the bachelor's thesis The way who I am. Finnish girl's identity presents challenges in working with girls		
Abstract <p>My thesis handles present day Finnish girls and what challenges are involved in working specifically with girls. This qualitative bachelor's thesis material has been collected by interviewing workers from Helmi Girl's Place in Lahti during spring 2009. Research material which tells about identity, girls and working with girls was used as a basis for the work.</p> <p>My thesis examines issues which touch nowadays girls like increased physical violence, eating disorders and cultural diversity. Girl's work is quite a new way to work so I attempt to handle it as comprehensively as possible. Girl's relation to the internet and modern society which demands girls grow up too early was particularly evident in my research results. On the other hand people who work with girls were pleased that they can define themselves by what they can do. Girl's work is not a method in itself but you can attach methods to it depending on the customer's needs.</p>		
Subject headings, (keywords) Girls, girl's work, youth, identity, depression, eating disorders, dating, violence, criminality, immigrants		
Pages 91	Language Finnish	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn200991549
Remarks, notes on appendices Appendice 1: Interview questions		
Tutor Laura Hokkanen	Bachelor's thesis assigned by Lahti's Tyttöjen Tila Helmi	

SISÄLTÖ

1 JOHDATUS SUOMALASEEN TYTTÖYTEEN	1
2 TUTKIMUSPROSESSI	4
2.1 Tutkimuksen lähtökohdat	5
2.2 Tutkimuksen kulku, metodit ja ongelmat	7
2.3 Teoreettinen viitekehys	8
3 SUOMALAISET TYTÖT	10
3.1 Identiteetti	11
3.1.1 Tyttöyden kehitys	16
3.1.2 Perinteinen kiltteyskulttuuri	19
3.1.3 Pikkutyttöjä vai nuoria naisia?	22
3.2 Muuttuva maailma, muuttuva tyttöys	24
3.2.1 Kiltin tytön kapina	25
3.2.2 Rikollisuus	29
3.2.3 Päihteet	31
3.2.4 Vääristynyt kehonkuva	35
3.2.5 Masennus	37
3.2.6 Itsenäiset uudet tytöt	40
4 TYTTÖTYÖ	42
4.1 Historia	43
4.2 Käsitteet	44
4.2.1 Feminismi	45
4.2.2 Tasa-arvo	47
4.3 Tyttöyden ideologia	48
4.4 Tyttökulttuureista	51
4.4.1 Monimuotoinen tyttöys	53
4.4.2 Monikulttuurinen tyttötyö	56
5 TYTTÖTYÖ KÄYTÄNNÖSSÄ – LAHDEN TYTTÖJEN TILA HELMI	60
5.1 Tyttöyden metodit	63
5.1.1 Tyttöjen pienryhmämetodi	65
5.1.2 Tytöt puhuvat ystäväydestä	68

5.2 Toiminnan haasteet	70
5.3 Toiminnan tulokset.....	75
5.4 Tyttötyön kehittäminen	76
6 TÄMÄN PÄIVÄN TYTTÖYDEN HAASTEET TYTTÖTYÖLLE.....	78
7 LÄHTEET	82
8 LIITE 1	90

1 JOHDATUS SUOMALASEEN TYTTÖYTEEN

Kuninkaalla oli tytär, joka oli ihmeen kaunis mutta niin ylpeä ja koppava, ettei yksikään kosija kelvannut hänelle. Hän antoi rukkaset yhdelle toisensa jälkeen ja piti heitä vielä pilkkanaankin.

Kerran kuningas piti suuret juhlat ja kutsui niihin kaikki naimahaluiset miehet läheltä ja kaukaa. Heidät kaikki pantiin riviin arvon ja säädyn mukaan: ensin kuninkaat, sitten herttuat, ruhtinaat, kreivit ja vapaaherrat, viimeksi muut aatelismiehet. Sitten kuninkaantytärtä kuljetettiin pitkin rivejä, ja jokaisesta kosijasta hän löysi jotain vikaa. Yksi oli hänestä liian lihava: ”Mikä viinitynnyri!” Toinen taas liian pitkä: ”Hontelo kuin heinäseiväs.” Kolmas liian lyhyt: ”Lyhyenlätä lyllerö.” Neljäs liian kalvaka: ”Kalpea kuin kuolema.” Viides liian punakka: ”Punainen kuin kukonhelmtä.” Kuudes ei ollut kyllin ryhdikäs: ”Mokomakin käkkyrä!” Hän löysi jokaisesta jotain vikaa, mutta erityisesti hän piti pilkkanaan muuatta kelpo kuningasta, joka seisoi rivin yläpäässä ja jonka leuka oli hiukan käyrä. ”Kappas vain”, kuninkaantytär huusi nauraen, ”on siinä miehellä leuka kuin rastaannokka!” Ja siitä lähtien kuningasta sanottiin Rastaanparraksi.

Mutta kun vanha kuningas näki, että hänen tyttärensä vain piti ihmisiä pilkkanaan ja halveksi kaikkia paikalle tulleita kosijoita, hän suuttui ja vannoi, että tytär joutuisi ottamaan miehekseen kenet tahansa kerjäläisen, joka sattuisi ensimmäisenä ovelle tulemaan [-] (Jänicke & Suominen 1999 [1857], 76.)

Hyvän tytön lukuisat periaatteet liittyivät 1800 - 1900-lukujen vaihteen keskusteluun sukupuolen tasa-arvosta ja seksuaalimoraalista. Emansipoitu, eli ”miesten vallasta vapautunut” nuori nainen, oli siveellinen ja itsensä hillitsevä. (Salmi-Niklander 2002, 189.) Kansansatujen hyvä tyttö oli ennen kaikkea nöyrä ja tottelevainen. Hän noudatti isänsä ja aviomiehensä käskyjä ja toivomuksia. Satujen huonot naiset puolestaan halusivat arvioida partneriehdokkaitaan, valita puolisonsa tai olivat uskottomia, joten heidän kävi kalpaten. (Näre 1992, 26.) 1900-luvun alun vuosikymmeninä tyttöjen pahuuteen liitettiin tanssi, alkoholi, oma raha ja esiaviolliset seksuaaliset kokeilut. Pahojen tyttöjen tilaa olivat kaupunkien kadut, asemat, markkinat, tanssipaidat ja pimeät vain kuutamon valaisemat puistot ja metsät, jotka muuttuivat illan tullen hyvän tytön tilasta pahan tytön tilaan. (Salmi-Niklander 2002, 196.)

Perinteenä välittyvissä kansansaduissa kuvataan ehkä suorasanaisimmin sitä identiteettiä ja roolia, jonka tytön piti pukea ylleen matkalla aikuisuuteen. Nykypäivän moninaistuvassa yhteiskunnassa tämä rooli on käynyt pieneksi, mutta vieläkin tytöt joutuvat sitä sovittamaan ja peilaamaan ylleen kuin pieneksi käynyttä pukua. (Näre 1992, 26.) Suomalaista tyttöyttä ei voi täysin irrottaa sen historiasta, koska se mitä on nyt, on saanut vaikutteita siitä mitä on ollut. George Stanley Hall arveli 1900-luvun alussa, että tietopainotteinen koulutus oli vahingollista tyttöjen kuukautiskierrolle, joten tyttöjen koulunkäynnille laadittiin suuntaviivoja, joissa korostettiin äitiyden ja kodinhoidon merkitystä. Naisten ei pitänyt unohtaa luonnon heille määräämien roolien ensisijaisuutta. Tyttöjen mainittiin kypsyvän poikia nopeammin, mutta sitten heidän kehityksensä todettiin pysähtyvän. Murrosikä oli naisellinen kehitysvaihe, jolle naiset jäivät mutta normaalit miehet kypsyivät eteenpäin. (Aapola 2003, 90.)

Aksel Rafael Rosenqvist oli 1900-luvun alussa sitä mieltä, että neitokaisilla ei kehittynyt puberteetissa tahto eikä järki, vaan tunne sielunelämää hallitsemaan. Naisen uskottiin seuraavan mielihohteitaan ja pyrkivän miellyttämään, miesten edustaessa järkevää, loogista ja itsenäistä ajattelua. Naiset arvioitiin hienovaraisiksi, velvollisuudentuntoisiksi, uhrautuviksi ja siveellisesti edistyneiksi. Pojat olivat luovia ja syvällisiä, kun tytöt vastaanottavaisia ja pinnallisia. Tytöt ja pojat piti erottaa 14-ikävuoden jälkeen, jotta tyttöihin voitaisiin soveltaa pehmeämpää kuria, etteivät he miehistyisi. Rosenqvist oli myös sitä mieltä, että murrosiälle tyypillistä oli mielen ailahtelu, hulluttelu, itsetietoisuus, kömpelyys, eristymisen tarve, alttius vaikutteille, itsenäistymisen halu, sankarinpalvonta ja etenkin tytöillä koristautuminen. Puhe murrosiästä, sen yleisyydestä ja ongelmallisuudesta, yleistyi Suomessa kuitenkin vasta 1970-luvulle tultaessa. (Aapola, 2003, 92, 93, 96.)

Jean Jacques Rousseau'n pääteos ”Kasvatuksesta” (suomennettu 1905) vaikutti myös merkittävästi 1900-luvun alkupuoliskon nuorisopsykologiaan ja kasvatustieteeseen. Hänen mielestään nainen oli luotu miellyttämään miestä. Koska miehen tahto on niin voimakas, naisen täytyy alistua. Tyttöjen kasvatuksen oli alusta pitäen tähdättävä siihen, että he osaisivat miellyttää miehiä, saavuttaisivat miesten kunnioituksen ja rakkauden ja osaisivat hoivata, lohduttaa ja neuvoa heitä. (Puuronen 2006, 52–53.)

Suomalainen tyttöys muuttui 1900-luvulla rajusti. Kun perinteinen tyttökuulttuuri alkoi väistyä, arkisessa toiminnassa ongelmana alkoi olla tyttöjen arkuus ja passiivisuus. Työläisnuorisoliikkeen tavoitteena oli poikien kesyttäminen ja tyttöjen rohkaiseminen. Ongelmana kuitenkin nähtiin, miten arkoja tyttöjä voitaisiin rohkaista ilman, että heistä saman tien tulisi pahoja tyttöjä. Aran tytön vastakohtana kun nähtiin turhamainen, kateellinen, pikkumainen ja juoruileva tyttö, joka ei kyennyt ymmärtämään työväenliikkeen ihanteita. (Salmi-Niklander 2002, 197.) Yhteiskuntakehitys on vaikuttanut paljon teemoihin, joilla tytöistä ja tyttöydestä puhutaan. 1970-luvun tyttötutkimuksessa puhuttiin tyttöjen emansipoitumisesta, 1980-luvulla tyttöjen arvon nostamisesta, 1990-luvulla erityisesti Suomessa tyttöjen kompetenssien esiin nostamisesta, ja nyt 2000-luvulla tyttöjen valtaistamisesta. (Lähteenmaa 2002, 272.) 1990-luvun mittaan pärjääjätyn kuva murentui ainakin osittain tyttöjen ongelmien tieltä. On kauhisteltu tyttöjen päihteittenkäyttöä, väkivaltaisuutta ja mittapuuna on usein ollut miehin käyttäytyminen, jota kohti tyttöjen käytöksen on arveltu muuttuvan. (Aaltonen & Honkatukia 2002a, 8.)

Kuva tämän hetkisestä tyttökuulttuurista ei ole enää niin eheä ja optimistinen, kun suomalaisen tyttötutkimuksen perusteos ”Letit liehumaan” (1992) ilmestyi. Silloin oletettiin, että sukupuoliroolien hämmennyksen takia tytöillä oli entistä enemmän tilaa kokeilla naisroolin murtumakohtia ja kuulttuurista liikkumistilaa. Nykyään puhutaan vastavuoroisesta relationaalisuudesta, jolla tarkoitetaan sitä, että tasapainoilu eri vaihtoehtojen, tarpeiden ja tahtojen välillä kasvattaa suhteisiin suuntautunutta autonomiaa. Yhteiskunnassa tapahtunut eriarvoistuminen on sittemmin lyönyt leimansa myös tyttöjen elämään, johon sisältyy entistä enemmän arvaamattomuutta. (Näre, 2002, 252.) Yhteiskunta on muuttunut myös monikuulttuurisemmaksi, joka osaltaan asettaa haasteita huomioitaessa tyttöjen erilaisia tarpeita.

Tyttöjen huonovointisuus on kasvanut viime vuosikymmeninä monilla mittareilla mitattuna, kuten psykosomaattisena oireiluna ja aborttien määrällä. Hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin polarisaatio näkyy joidenkin tyttöjen tunnustetussa menestymisessä ja joidenkin tyttöjen ongelmien kasautumisessa. Anoreksian ja muiden syömishäiriöiden lisääntyminen voidaan nähdä niin, että ulkoinen säätely heikkenee ja riskit sisäisen säätelyn ylilyönteihin kasvavat. (Näre 2002, 253, 257.) Nykyajan tyttöjen käytöksessä voidaan kuitenkin nähdä myös kapinaa, energiaa ja itsetietoisuutta, joka osoittaa tyttö-

jen karistaneen ainakin osan historian painolastista. Opinnäytetyössäni on tarkoitus tarkastella suomalaisia murrosiässä olevia nykyajan tyttöjä ja heidän luomiaan haasteita kasvattajille, erityisesti tyttötyön tekijöille. **Mistä nykyaikaisen suomalaisen tytön identiteetti koostuu ja millaisia ongelmia he kohtaavat? Kuinka tyttöjen tarpeet otetaan huomioon tyttötyössä?**

2 TUTKIMUSPROSESSI

Opinnäytetyöni aiheen pohdinta oli alkujaan aika pitkälle kiinni siitä, millaisen tutkimustavan valitsisin. Alkuperäinen ajatukseni oli käsitellä suomalaisia tyttöjä ja heidän identiteettiään tekemällä kyselytutkimusta, mutta päädyin lopulta puhtaasti laadulliseen tutkimukseen. Syy tähän oli se, että halusin syventyä tyttöihin nimenomaan heidän kanssaan työskentelevien ihmisten näkökulmasta. Jos olisin syventynyt suomalaista tyttöyttä käsittelevässä kappaleessa heidän omiin ajatuksiinsa tyttöydestä, opinnäytetyöstä olisi tullut myös liian laaja

Tutkimusprosessissa eri osat, kuten ongelmanasettelu, aineiston keruu, analysointi ja raportointi esitetään usein peräkkäisinä, selvärajaisina jaksoina, vaikka ainakin laadullisessa tutkimuksessa ne lomittuvat monella tavalla toisiinsa. Näin tapahtui myös minun tutkimusprosessini kohdalla. Oli vaikeaa löytää ongelma tai etsittävä kysymys, kun ei ollut oikeastaan perehtynyt koko aiheeseen. Joku voisi kuvitella, että koska on itse elänyt lapsuuttaan suomalaisena tyttönä, olisi helppo ymmärtää aihetta, tai siihen liittyviä haasteita. Kuitenkin omaa tai itseä lähellä olevaa kulttuuria tutkittaessa kaikki on tutkijalle liian itsestään selvää. Miksi kysymyksiä löytääkseen tutkijan täytyy pystyä näkemään itsestäänselvyyksien taakse? (Alasuutari 2007, 252, 218.)

Itsestäänselvyyksien näkemiseksi tutkijan tulee miettiä asioita hän tietää mutta huonosti tiedostaa. Voi olla, että tytöt ovat vieläkin eriarvoisessa asemassa poikiin nähden, mutta tiedostavatko ihmiset sen? Entä suhtaudutaanko tyttötyöhön yhtä hyväksyvästi kuin poikatyöhön? Yksi vaihtoehto on myös ottaa etäisyyttä tutkittavaan aiheeseen etsimällä vertailukohta tutkittavaan ilmiöön toisesta kulttuurista esimerkiksi tutustumalla lähellä olevaa ilmiötä koskevaan tutkimukseen muissa kulttuuripiirteissä. (Alasuutari 2007, 219.) Tämä on yksi syy, miksi otan tyttötyökappaleessa käsiteltäväksi myös monikulttuurisen tyttötyön.

Tutkimukseni rakentuu kuuteen osaan. Johdannossa johdattelen lukijan suomalaisten tyttöjen historiaan kertomalla miten tyttöys on kehittynyt 1900-luvulta eteenpäin, ja miksi aihe on ajankohtainen. Toinen osa käsittelee tutkimuksen etenemistä, eli mistä kaikki alkoi, miksi valitsin tämän aiheen, mitä metodeita käytin ja mihin eettisiin kysymyksiin törmäsin. Kolmas luku käsittelee aihetta suomalaiset tytöt. Tarkastelen yleisesti käsitettä identiteetti ja kuinka suomalaisen tytön identiteetti rakentuu esimerkiksi kehityspsykologisesta näkökulmasta. Samassa luvussa tarkastelen, millaista suomalainen tyttöys on 2000-luvulla ja millaisiin haasteisiin tytöt törmäävät nyky-yhteiskunnassa.

Neljäs luku käsittelee tyttötyötä eli kerron lyhyesti tyttötyön historiasta ja sen ideologiasta. Tyttötyökappaleessa otan käsiteltäväksi sukupuolen sisäiset erot, jotka tyttötyössä tulisi ottaa huomioon. Tämän lisäksi kerron monikulttuurisista työistä, jotka tuovat rikkautta sekä haastetta tyttötyölle. Viides luku käsittelee tyttötyötä käytännössä, jossa käyn läpi tyttötyön menetelmiä, toiminnan tuloksia ja kehittämisehdotuksia. Tässä luvussa hyödynnän tyttötyöntekijöiden haastattelua, jonka tein vieraillessani Lahden Tyttöjen tila Helmessä. Kuudes luku vetää yhteen kaksi aihetta eli suomalaiset tytöt ja tyttötyön. Tässä luvussa pohdiskellaan myös tutkimuksen tuloksia.

2.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Ensin ajattelin tekeväni suomalaisten tyttöjen identiteetistä koko opinnäytetyöni, ja tämän lisäksi olisin käynyt kouluilla tekemässä lomakekyselyitä. Hylkäsin idean sen jälkeen, kun ajattelin, että työstä tulisi liian teoreettinen, ja siksi päädyin jälleen tyttötyöhön. Tämän jälkeen ajattelin, että kävisin jossain mikkeliäisessä tyttökerhossa tekemässä tarkkailevaa tutkimusta. Tämän idean hylkäsin sen vuoksi, että tyttötyöstä löytyi lopulta niin vähän tietoa, enkä löytänyt Mikkelistä yhtään tyttötyötä tai edes tyttökerhoa. Myöhemmin tutkimuksia lukiessani selvisi, että tyttökerho ei välttämättä edes ole tyttötyöstä, jos sitä ei tehdä tiettyjen puitteiden sisällä. Olin hiukan eksyksissä, ennen kuin kehitin tutkimuskysymyksen, joka yhdisti kaksi aihetta, tyttötyön ja suomalaisten tyttöjen identiteetin. **Millaisia haasteita nykytyttöys asettaa tyttötyölle?**

Kun aloin etsiä tietoa suomalaisesta tyttöydestä huomasin, että olin hukkumassa materiaalitulvaan. Tyttö tutkimus on todella laaja käsite, koska se ulottuu aivan vauvaiästä varhaiseen aikuisuuteen ja käsittää kaiken mitä tytöt elämänsä varrella kokevat. Erityisesti tyttöjen koulunkäynnistä ja tasa-arvopedagogiikasta löytyi paljon materiaalia, koska tytöt viettävät suuren osan elämästään koulussa. Tämän vuoksi päätin jättää koulun kontekstina opinnäytetyöstäni kokonaan pois ja keskittyä tarkastelemaan tyttöyttä yhteiskunnan ja tyttötyöntekijöiden näkökulmasta. Tyttöjen koko elämän kirjoa on hankala käsitellä yhden opinnäytetyön puitteissa, joten päätin käsitellä ajankohtaisia aiheita, joihin törmäsin lukiessani lähdemateriaalia. Tyttöjen masennus, väkivalta ja syömishäiriöt tulivat vastaan myös mediassa ja yleisessä keskustelussa, jonka vuoksi päätin ottaa nämä teemat opinnäytetyöhöni.

Alkuvaiheessa tutkimusprosessia halusin tyttöyden ja naiseuden historian isoksi osaksi opinnäytetyötä, mutta huomasin jälleen, että aihe, johon olisi helppo upota, vaatisi paljon aikaa ja menisi hieman ohi koulutusohjelmasta. En kuitenkaan halunnut täysin luopua historiasta, koska katson, että historia vaikuttaa yhä siihen mitä tyttöys on nyt. Tämän vuoksi laitoin pienen historiaosuuden johdantoon, joka on todellakin pieni verrattuna siihen, että olisin halunnut käsitellä naiseuden historiaa aina alkuhämäriin asti. Päätin lähteä liikkeelle 1900-luvulta, koska viimeisen sadan vuoden aikana tyttöys/naiseus on muuttunut nopeammin kuin milloinkaan muulloin. Tyttötyötä halusin käsitellä, koska työmuoto on verrattain todella nuori nykyisessä muodossaan ja tämän vuoksi tarvitsee julkisuutta ja tutkimuksia. Halusin tämän vuoksi esitellä tyttötyötä laajasti, niin sen historiaa, ideologiaa kuin käytäntöäkin.

Tiedän, että suomalaisten tyttöjen identiteetistä on tehty paljon tutkimuksia, koska aihe on niin laaja. Tämän vuoksi pidän tyttöjen identiteetistä kertovaa tekstiä vain tukena tyttötyöstä kertovalle tekstille, josta ei liiemmin ole kirjoitettu alan nuoruuden vuoksi. Aion myös ottaa uuden näkökulman tyttöjen identiteettiin, nimittäin yhteiskunnan muutoksen ja kuinka tyttöys Suomessa on muuttunut. Suomalaisesta tyttöydestä kertova peruskirja (Letit Liehumaan, 1992) on edellisen vuosikymmenen lopusta, jonka jälkeen maailma on muuttunut, kuten tyttöyskin. Tämän vuoksi pyrin työssäni käyttämään lähinnä 2000-luvulla kirjoitettuja tutkimuksia. Uskoakseni on varsin tuore näkökulma peilata tyttöyden muutosta tyttötyön haasteisiin varsinkin, kun yhä enemmän määrittäen puhutaan tyttöjen lisääntyneestä alkoholin käytöstä ja rikollisuudesta.

Opinnäytetyöstä voisi olla hyötyä tyttötyöntekijöille, jotka haluavat päivittää tietojaan ja pohtia, kuinka tyttötyötä voisi entisestään kehittää.

2.2 Tutkimuksen kulku, metodit ja ongelmat

Kun päätin tehdä opinnäytetyön aiheesta tyttötyö, otin yhteyttä Lahdessa sijaitsevaan Tyttöjen tila Helmeen, jossa työskentelee kaksi vakituista tyttötyöntekijää. Alussa ajattelin, että haastattelisin työntekijöiden lisäksi tyttöjäkin, mutta huomasin, että se vaatisi liikaa resursseja ja aiheuttaisi tutkimuseettisiä ongelmia esimerkiksi lupien kyselyn suhteen. Tytöiltä olisin mahdollisesti saanut tietoa siitä, kuinka tyttötyötä heidän mielestään voisi kehittää. Valitsin tapaustutkimuksen mukaisesti kaksi haastateltavaa, joille toteutin syvähaastattelun. Olisi tietenkin ollut mahtavaa, jos olisin voinut haastatella eri paikkakunnilla olevia tyttötyöntekijöitä, mutta tämän opinnäytetyön puitteissa se ei ollut mahdollista. Ennen kuin lähdin haastattelemaan heitä, kysyin haluavatko he, että heidän nimensä ja kaupunki muutetaan. Tyttötyöntekijät olivat sitä mieltä, että he seisovat sanojensa takana. Kyse on ammattilaisen mielipiteestä, eikä mistään henkilökohtaisesta.

Uskon, että pystyin olemaan objektiivinen tutkijana ainakin haastatteluissa, koska en ole tyttötyön ammattilainen, enkä ole ollut mukana tyttötyössä, joten olen lähinnä vain utelias ja haluan kuulla mahdollisimman erilaisia näkemyksiä. Tyttöjen identiteettiä koskevassa tekstissä olen yrittänyt kovasti välttää kiihkoilua ja liiallista korostamista, koska niin voi helposti käydä. Toisaalta pyrin tarkastelemaan kaikkea tyttöjen näkökulmasta, enkä ota täysin sukupuolineutraalia asennetta. Koska olen itse naispuolainen, en voi sanoa olevani täysin jäävi arvioimaan sitä, millaisessa asemassa tytöt esimerkiksi ovat tämän päivän yhteiskunnassa, mutta ainakin voin sanoa, että olen tutustunut tutkimuskohteeseen.

Kuten jo aiemmin mainitsin, varsinainen tutkimusongelma muotoutui, kun mietin opinnäytetyöni aiheita. Tämän jälkeen pohdin vielä lisää tutkimusongelmia, joihin vastaisin eri kappaleissa. ”Suomalaiset tytöt”-kappale vastaa siis kysymykseen **mistä nykyaikaisen suomalaisen tytön identiteetti koostuu ja millaisia ongelmia he kohtaava yhteiskunnassa ja yksityisessä elämässään**. Tyttötyötä käsittelevät kappaleet vastaavat kysymyksiin **kuinka tyttöjen tarpeet otetaan huomioon tyttötyössä ja**

kuinka tyttötyötä voisi kehittää? Päättökimuongelmani nivovat nämä kaksi aihetta yhteen eli **millaisia haasteita tämän päivän tyttöys asettaa tyttötyölle?**

2.3 Teoreettinen viitekehys

Vaikka ”Suomalaiset tytöt”- kappaleessa käsittelenkin tyttöjen identiteetin kehittymistä syntymästä aina nuoreen aikuisuuteen, opinnäytetyöni pääpaino on kuitenkin murrosikäisissä tytöissä. Tämä johtuu siitä, että murrosikäiset tytöt ovat tyttötyön pääasiakkaita johtuen heidän läpikäymistään muutoksista ja identiteetin kehittymisestä. Murrosikä on länsimainen ilmiö, joten sitä on tarkasteltava kulttuurillisessa kontekstissa. Murrosiän merkitys on kahtalainen, toisaalta nuoren fyysinen muutosprosessi tai nuoren siirtyminen lapsuudesta aikuisuuteen ja siihen liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset prosessit. Käsitteellä *murrosikäinen* kaikki tytöt voidaan leimata samaan ”epäluotettavaan” ryhmään kuuluviksi, mutta toisaalta kaikki epätavallinen käytös voidaan katsoa sormien läpi kuulumaan tiettyyn ikäkauteen. (Aapola 2003, 97.)

Nuoruus, johon murrosikäkin kuuluu, määritellään usein siirtymävaiheeksi, mutta nuoruus ei ole vain välitavoite matkalla aikuisuuteen, vaan itsenäinen ja tärkeä elämänvaihe. Nuoruuden osa-alueet voidaan jakaa kolmeen osaan: Varhaisnuoruuteen (12–16), nuoruuden keskivaiheeseen (16–19) ja myöhäisnuoruuteen (19–25). Varhaisnuoruuteen ja nuoruuden keskivaiheeseen kuuluvat tytöt ovat tutkimukseni pääkohde. Näissä kahdessa vaiheessa nuoren tuntema rakkaus ja riippuvuus vanhempiaan kohtaan muuttuvat vihan tunteiksi ja kapinaksi. Kavereiden merkitys korostuu, sillä heidän kauttaan nuori peilaa itseään ja vahvistaa itsetuntoaan. (Leisto ym. 2005, 12.)

Törmäsin monesti opinnäytetyössäni ongelmaan, joka liittyi aiheen rajaukseen, eli mikä asia kuuluu tyttöyteen ja sitä kautta opinnäytetyöhöni. Toisaalta asiat, jotka liittyivät puhtaasti naiseuteen, menivät ohi opinnäytetyöstä. Huomasin, että raja ei ole niin helposti määriteltävissä, vaan tutkijan täytyy tehdä itse arvio siitä mikä on oleellista ja mikä ei. Tytöllä tarkoitetaan kapeimmillaan 7-13 vuoden ikäistä naishenkilöä. Mutta jos tyttöys nähtäisiin näin kapeana elämänvaiheena, päättyisi se jo nuoruudessa. Laajempaan käsitteeseen tytöllä tarkoitetaan naispuolista henkilöä, joka ei ole vielä saavuttanut sukukypsyyttä. Vielä useammin nimitys on naimattomuuden, vähättelyn tai

leikkimielisen nimittelyn merkki. Osa tyttöydestä sijoittuu siis lapsuuteen, osa aikuisuuteen. (Leisto ym. 2005, 29.)

Vaikka tyttöyden ja naiseuden määrittelemisen ei olekaan yksinkertaista, niin nämä edustavat kuitenkin erilaista tutkimusta. Nuorisotutkijat huomasivat jo 1970-luvulla tyttöjen olevan marginaalissa suhteessa poikavaltaisiin alakulttuureihin ja alkoivat etsiä kadoksissa ollutta tyttökulttuuria. 1980-luvulla pohjoismaisessa tyttötutkimuksessa välittyi näkemys sukupuolten olemuksellisesta erilaisuudesta. Pohjoismaiset tyttötutkijat korostivat myös sitä, että tyttökulttuuria ei enää ollut pelkästään kodin piirissä, vaan se syntyi jännitteisessä suhteessa perinteisen naiskokemuksen ja julkisen sfäärin välillä. Keskustelu tyttöjen reunaehtojuksen murenemisestä ja tämän seurauksesta tyttökulttuurille on jatkunut pohjoismaisessa tyttötutkimuksessa 90-luvulle tultaessa. (Lähteenmaa & Näre 1992, 10–11.)

Tyttötutkimus edustaa poikkitieteellistä kenttää, jossa tarkastellaan tytön kasvua lapsesta nuoreksi naiseksi niin tytön itsensä kuin häntä ympäröivän yhteiskunnan asettamien ehtojen näkökulmasta. Tyttötutkimuksessa liikutaan nuoriso- ja naistutkimuksen välimaastossa, jonka vuoksi reunaehtoja on välillä vaikea vetää. Tyttötutkimuksellinen näkökulma voidaan ulottaa myös lapsikulttuuriin ja lasten sosialisointiin. (Lähteenmaa & Näre 1992, 9.) Kaikista näistä seikoista huolimatta tyttötutkimuksen perimmäinen syy on auttaa tyttöjä ja tämän ajatellaan tapahtuvan joko osoittamalla tyttöjä sortavia rakenteita, tai pyrkimällä lisäämään tyttöjen arvostusta joko yhteiskunnassa, tai heidän omissa mielissään. Tarkoituksena on lisätä tyttöjen tietoisuutta omasta asemastaan, heidän valtaansa päättää omasta elämästään ja heidän mahdollisuuksiaan saada äänensä kuuluville heille tärkeissä asioissa. (Leisto ym. 2005, 273.) Vaikka naistutkimus onkin osa tyttötutkimusta, haluan välttyä menemästä siihen liikaa, koska se käsittelee aiheita, jotka eivät ole tytöille vielä niin ajankohtaisia, kuten naisten menestymättömyys työkentällä. Feministinen tutkimus liittyy myös osittain tyttötutkimukseen, koska sen tarkoitus on myös nostaa esille yhteiskunnallisia epäkohtia tyttöyteen ja naiseuteen liittyen.

Termit jotka määrittelen opinnäytetyössäni ovat *identiteetti* ja *sukupuoli-identiteetti*, sekä tyttöyteen liittyvät termit *feminismi*, *tasa-arvo*, *voimaannuttaminen* ja *valtaistaminen*. Termiä *identiteetti* käsitteelen kappaleessa suomalaiset tytöt ja tarkastelen iden-

titeettiä yleisesti eri näkökulmista, sekä erityisesti sukupuoli-identiteettiä, koska esimerkiksi Letit liehumaan (1992) kirjassa korostetaan kuinka seksuaalisuus ja ruumiillisuus määrittävät tytön identiteettiä. Tyttöjä käsittelevissä artikkelitutkimuksissa tulee esiin myös erilaisia termejä, jotka avaavat. Termit *feminismi* ja *tasa-arvo* tulevat esille tyttötyöstä kertovassa kappaleessa. Haluan kertoa termistä feminisimi, jotta sitä ei erheellisesti yhdistettäisi suoraan tyttötyöhön, vaikka tyttötyö olisikin saanut siitä innoituksensa. Sama tarkoitus on tasa-arvon käsitteellä, sillä tyttötyö ei ole tasa-arvotyötä, vaan enemmänkin tasa-arvokysymys.

3 SUOMALAISET TYTÖT

Tässä pääluvussa käsittelemme sitä, millaisista materiaaleista suomalainen tyttöyden rakennetaan, aina varhaislapsuudesta myöhäiseen nuoruuteen asti. Identiteetti-alaluku sisältää tyttöyden kehittymisen ja ”muuttuva maailma, muuttuva tyttöyden” -alaluku esittelee nykytyttöyden haasteita yhteiskunnassa.

Suomalaisessa tyttöydessä vallitsee yhäkin suuri ristiriita. Vastakkain ovat perinteinen kiltti ja mukautuvainen tyttö, sekä itsenäinen ja kova tyttö. Vaikka luulisi perinteisen kiltteyskulttuurin kuuluvan historiaan, tyttöjen *Demi*-lehdessä käy yhäkin ilmi tyttöjen kiltteys. He alistuvat epäreilulle kohtelulle, koska eivät halua pahoittaa äidin tai isän mieltä ja vähättelevät kokemuksiaan. Jotkin nuoret tytöt ovat yhä marttyyripyhimyksiä, jotka kärsivät hiljaa alistuen aikuisten murheisiin. Kun poika haukkuu läskiksi tai huoraksi, tyttö ajautuu syömishäiriöön sen sijaan, että haukkuisi takaisin. Kiltit tytöt laihduttavat, viiltelevät itseään ja kiduttavat itseään pänttäämisellä. Vanhemmat nähdään usein kämppeksinä, joita ei haluta huolestuttaa omilla ongelmilla. Kiltit tytöt yrittävät pinnistää ja jaksaa kunnes romahtavat. (Honkasalo 2002, 44.)

Toisaalta toinen ääripää on säännöistä piittaamaton paha tyttö, joka juo, kiroilee ja käyttäytyy muutenkin kuin mies. Tyttöjen näkyvyyttä ja kuuluvuutta pidetään usein häiritsevänä ja pelottavana ilmiönä, vaikka toisinaan sen on tulkittu myös merkitsevän vastarintaa rajoittavia naiseuden malleja kohtaan. Tyttöjen käytöksen kauhisteluun liittyy keskustelua siitä, mitä pidetään tytöille ja pojille sopivana käytöksenä. Joissakin puheenvuoroissa tyttöjen aggressiivisuuden lisääntymisen on pelätty murtavan yhteis-

kunnan moraaliset perusrakenteet, kun tytöt kieltäytyvät sukupolvien uusintamistehtävästään. (Aaltonen & Honkatukia 2002, 208.)

3.1 Identiteetti

Koko opinnäytetyöni tutkimusongelma ja ajatus kiteytyy termiin identiteetti. Identiteettiä määritellessä törmää moniin hyvin ristiriitaisiin käsityksiin, joiden mukaan identiteetin saavuttaminen on ihmisen nuoruusiän merkittävin saavutus, kun puolestaan toisten tutkimusten mukaan identiteettiä ei voi koskaan täysin saavuttaa, vaan se kehittyy ja muuttuu koko ihmisen elämän ajan. Identiteettiä tarkastellaan myös eri näkökulmista. Puhutaan esimerkiksi sukupuoli-identiteetistä, itsetunnon kehittymisestä, etnisestä identiteetistä ja ylipäätään persoonallisuuden saavuttamisesta. Identiteetissä on kyse siitä, millainen ihminen on tai haluaisi olla.

Stuart Hall (1999, 13, 27) edustaa tutkijaa, jonka mukaan identiteettejä ei välttämättä edes olisi ilman keinotekoisia sulkeumia, kuten kansakuntaa, etnisyyttä tai seksuaaliteettia. Esimerkkitapauksena hän käyttää oikeudenistuntoa, jossa musta nainen syyttää mustaa miestä seksuaalisesta ahdistelusta. Oikeudenkäynnin aikana mustat naiset jakautuvat mielipiteissään sen pohjalta, kokevatko he identiteettinsä enemmän naisina tai mustina. Identiteetti voi siis vaihdella tilanteen mukaan.

Hallin (1999, 39, 250) mukaan identiteetti on jotain, mikä muodostuu aikaa myöten tiedostamattomissa prosesseissa, eikä siis ole valmiiksi määritelty ihmisen synnyttyä. Esimerkiksi maskuliinisen minän torjutut feministiset puolet säilyvät tässä minässä ja voivat löytää tiedostamattomia ilmauksia myöhemmässä elämässä. Identiteetti ei kehity sen täyteydestä vaan ikään kuin täyttyy ulkopuolelta niiden tapojen kautta, joilla kuvittelemme toisten näkevän meidät. Meidän aikanamme identiteetit ovat Hallin mukaan entistä pirstoutuneempia. Ne eivät ole yksittäisiä vaan muodostuvat erilaisista ja ristikkäisistä diskursseista, käytännöistä ja positioista. Kyse ei ole siitä, keitä me olimme ja mistä me tulimme vaan siitä, mitä meistä voi tulla, kuinka meidät on esitetty.

Entäpä sitten käsitys, jonka mukaan identiteetin niin sanottu löytäminen ja omaksuminen murrosikässä on yksi nuoruuden kehitystehtävistä? Murrosikäinen on käsitteenä

suhteellisen nuori ja se otettiin käyttöön vasta toisen maailmansodan jälkeen. Käsitteellä tarkoitetaan nykyään siirtymistä nuoruudesta aikuisuuteen eli siirtymistä tytön identiteetistä naisen identiteettiin. Identiteetti määritellään henkilön kyvyksi kokea ja ylläpitää sellaista sisäistä yhtenäisyyttä ja jatkuvuutta, joka jotenkin vastaa muiden käsityksiä omasta itsestä. Ihminen pystyy yhdistämään biologisen viettinsä, kykynsä toimintaan ja elämäkatsomuksensa oman elämän vaiheisiin. Mitä kehittyneempi identiteetti on, sitä selvemmin oivallamme sen, kuinka paljon muistutamme toisia ja missä määrin meillä on omat erityispiirteemme. (Eliasson ym. 1993, 57.)

Nuoruuden keskeisiä kehitysprosesseja ovat identiteetin löytämisen lisäksi yhteisyydentunteen ja itsesäätelyn kehitys. Yksilö tulee toisin sanoen tietoisesti niin voimavaroistaan kuin heikkouksistaan. Identiteetin selkiyttäminen on pitkäaikainen aikuisuuteen jatkuva prosessi ja selkiytynyt identiteetti voi joutua uudelleen kriisiin myöhemmässä elämässä. (Nitovuori 2001, 81.) Nurmi ym. (2006, 131–132) tutkimuksessa nuoruuden keskeisenä kehitystehtävänä nähdään identiteetin hankkimisen lisäksi suhteiden muodostaminen vastakkaiseen sukupuoleen. Nuoren on ajateltu muodostavan kuvan itsestään paitsi oman toimintansa pohjalta saadun palautteen ja tietyn aseman edustajana.

E.H. Eriksonin klassisen identiteettiteorian mukaan elämän suuntaa etsivä, eri ratkaisuihin sitoutuva nuori päätyy erilaisiin aikuisen rooleihin ja asemiin, joita ovat esimerkiksi tietty ammatti, ihmissuhde tai maailmankatsomus. Tällaiset asemat ja roolit vaikuttavat siihen millaisen identiteetin nuori rakentaa itselleen. Identiteettitutkija James Marcia kehitteli Eriksonin teoriaa ja totesi, että identiteetti kehittyy kahden mekanismin avulla. Ensin nuori tutkii erilaisia vaihtoehtoisia aikuisuuden rooleja ja sitten vähitellen sitoutuu niihin. Hänen tutkimuksissaan kuvataan myös neljää identiteetin kehitysvaihetta; Identiteettifuusio (ei etsintävaihetta eikä sitoutumista ratkaisuihin), moratoriovaihe (etsintävaihe meneillään muttei sitoutumista ratkaisuihin), ajautunut identiteetti (ratkaisuihin sitouduttu ilman etsintävaihetta) ja saavutettu identiteetti (ratkaisuihin sitouduttu etsintävaiheen jälkeen). (Nurmi ym. 2006, 143, 144.)

Nuoren kasvuun ja kehitykseen vaikuttaa kypsyminen, jonka taustalla ovat perimä, ympäristö sekä nuoren oma aktiivisuus elämäntavoitteiden asettelussa. Nuoren itsensä ja ympäristön asettamat tavoitteet luovat yhdessä kehityshaasteen. Yhteiskunnan mur-

roksessa perinteiset arvojärjestelmät, sukupuolimoraali ja seksuaalikäyttäytyminen ovat muuttuneet. Modernisoituminen on vaikuttanut niin asuintapoihin, vapaa-ajan tottumuksiin, juhliin kuin perhesuhteisiin. Perinteistä vapautuminen tuo kuitenkin uusia mahdollisuuksia. Identiteetti ei ole loppuelämäksi omaksuttu, vaan sitä voi muuttaa, kokeilla ja perua. Tämä identiteettityö on kuitenkin raskasta, eikä mikään ole valmista mihin voisi turvautua. (Leisto ym. 2005, 14.) Identiteetin selkiyttämistä nuorilla auttavat mahdollisuus keskustella vanhempien kanssa, omat elämän kokemukset, yhteisyydentunne, kyky ottaa vastuuta omasta käyttäytymisestään ja omakohtainen arviointi. (Nitovuori 2001, 81.)

Olkoon identiteetti pysyvä tai muuttuva, niin ihmisen identiteetti muodostuu ennen kaikkea vuorovaikutuksessa ulkomaailman kanssa. Identiteetin kehitykselle on tärkeää voida tuntea olevansa ainutlaatuinen yksilö ja ryhmän jäsen. Kehittyvän lapsen kuva itsestään muodostuu pitkälti hänen ulkomaailmalta saamansa palautteen mukaisesti. Ihmisen identiteetissä on siis tavallaan kaksi puolta: käsitys omasta itsestä ja se, mitä muut hänestä ajattelevat. Nämä puolet ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa keskenään. Lapsi haluaa tulla hyväksytyksi, jolloin on helpompi hyväksyä myös itsensä. Tyttöjen sosialisoinnin ja identiteetin rakentumisen keskiössä on seksuaalisuus ja sukupuoli. (Näre & Lähteenmaa 1992, 13.) Tämän vuoksi käsittelen kappaleessa erityisesti tyttöjen sukupuoli-identiteetin kehitystä.

Kuinka määritellään naiseus tai miehisuus? Sanakirjassa naista ja miestä ei määritellä sukupuoliksi vaan ominaisuuksiksi, joiden sisältö voidaan ilmaista vain esimerkkien avulla. Tästä seuraa, etteivät niiden määritelmät voi olla tarkkoja tai pysyviä. Tärkein kriteeri on vastakohta: Mikä ei ole naista, on mies ja päinvastoin. Jos sukupuoli ei ole mies ja nainen, sukupuoli on se seikka, onko eliö naaras vai koiras eli kumpia sukusoluja tuottaa. Mutta kun sukupuolta määritellään ja määritelmänä käytetään kromosomeja, hormoneita, sukusoluja, ulkoisia sukupuolielimiä, hedelmällisyyttä ja identiteettiä, ihmiset voidaan jakaa 17 erilaiseen luokkaan, joista vain osaa vastaa näkemystä normaalista miehestä tai naisesta. (Sipilä 1998, 26, 30.) Entä millainen on normaali nainen? Normaali voi tarkoittaa yleisesti esiintyvää, siis sellainen, joka on 65–70% ryhmästä. Toisaalta se voi tarkoittaa suotavaa tai hyväksyttyä. (Eliasson ym. 1993, 36.)

Varhaisissa sukupuoliroolimalleissa maskuliinisuus ja feminiinisyys nähtiin jatkumona, jolle jokainen yksilö sijoittuisi. Mallit on kuitenkin nähty myös historiallisesti muuttuvina, sillä ei ole olemassa universaalia maskuliinisuutta tai feminiinisyttä. Kansalaiset eritellään ja erotellaan sukupuolensa mukaan kehdestä hautaan. Hetkeksikään yksilö ei voi unohtaa kuuluvansa yhteiskunnassa jompaankumpaan sukupuoleen, joilla on eri vaatteet, pukuhuoneet ja tavat kuin vastakkaisella luokalla. Sukupuolen sosiaaliseen ulottuvuuteen on katsottu kuuluvan kaikki opitut sukupuolia erottavat ominaisuudet, kuten ilmeet, eleet, pukeutuminen ja puheen intonaatio. (Sipilä 1998, 30, 52.)

Sukupuolirooli on sukupuoli-identiteetin sosiaalinen ilmentymä, kun sukupuoli-identiteetti on sukupuoliroolin yksityinen kokemus. Sukupuoli-identiteetti kuvaa henkilön mieheyden tai naiseuden yhtenäisyyttä ja pysyvyyttä. (Sipilä 1998, 32.) Esittelen kolme kehityspsykologian teoriaa, jotka kuvaavat lapsen sukupuoli-identiteetin muodostumista: psykoanalyttinen teoria, sosiaalinen oppimisteoria ja kognitiivinen kehitysteoria. Psykoanalyttinen teoria painottaa anatomisia sukupuolieroja ja samaistumista samaan sukupuoleen, mutta myös vuorovaikutusta vastakkaista sukupuolta olevan vanhemman kanssa. Sosiaalinen oppimisteoria väittää, että identiteetti muodostuu lapsen matkiessa omaa sukupuoltaan edustavia ihmisiä ja lisäksi ympäristössä toimivat ihmiset palkitsevat suotavan käyttäytymisen, joko suoraan tai epäsuoraan keinoin ja päinvastoin rankaisevat epäsuotavaa. Kognitiivinen kehitysteoria kuvaa sitä tapaa, jolla lapsi oman pohdiskelunsa ja ajattelunsa pohjalta vetää johtopäätöksiä siitä, millainen tytön tai pojan pitää olla. (Eliasson 1993, 25–26.)

Identiteetin ja maailmankuvan muodostuminen tapahtuu sukupuolen rajoissa. Koulu, toveripiiri ja kaupallinen massaviihde välittävät sukupuolistereotyyppioita, jotka ovat ohjaamassa nuoren käsityksiä ja esimerkiksi uravalintaa. Kollektiivinen tietoisuus siitä, millaisia rooliodotuksia kohdistuu naiseen, syntyy myös sosiaalisessa kontekstissa. Tämä välittyy vanhemmilta, ystäviltä, opettajilta ja heitä edeltäneiltä sukupolvilta. Äidin, sisarten ja ystävättärien sijaiskokemukset välittävät tytöille arkielämän tietoa naisen olemuksesta ja roolista. Pitkästi tämän kollektiivisen tietoisuuden mukaisesti tytöt rakentavat identiteettiään naisina. Sukupuoliroolin rakentaminen alkaa jo varhaislapsuudessa, kun tyttäret ottavat mallia äideiltään ja hoivaavat nukkeja. (Helve 1992, 246–247.)

Vaikka monia sukupuolisia eroja ei pidetä enää niin itsestäänselvytenä, sukupuoli-eroa pidetään yhä säilyttämisen arvoisena ainakin jollain tasolla. Olemme samaan aikaan säilyttämässä ja hävittämässä sukupuolisuutta, mutta ongelmat syntyvät siitä, ettei tiedetä mitä pitäisi säilyttää ja mistä halutaan eroon. (Sipilä 1998, 58.) Sukupuolen määrittely on siis osoittautunut hankalaksi. Halutaan, että sukupuolella ei olisi väliä mutta toisaalta sukupuolten välisiä eroja halutaan korostaa. Useimmat vanhemmat haluavat koulia lapsensa sukupuolirooliinsa alusta alkaen. Useimmissa tapauksissa tätä ei tiedosteta, koska on kysymys hienovaraisista käyttäytymistavoista kuten ruumiinkieli, äänenpaino ja äänensävy. Se onko poika vai tyttö liitetään selvästi minäkuvaan 3-4 vuoden iässä ja se muodostaa sukupuoli-identiteetin ytimen. Sukupuoli-identiteetin kokeminen lähtee toisin sanoen biologisesta tosiseikasta, joka saa psykologisia lisämerkityksiä. (Eliasson 1993, 25–26, 33.)

Käsitys, jonka mukaan sukupuolella ei ole loppujen lopuksi merkitystä, vaan lähtökohtana on yksilö, on vallannut alaa 1990-luvulla. Vahvaa ja pysyvää sukupuoli-identiteettiä on pidetty psykoanalyttisessa teoriassa mielenterveyden edellytyksenä, mutta myöhemmässä tutkimuksessa androgyyni sukupuoli-identiteetti on nähty psyykkisenä ja sosiaalisena voimavarana. (Sipilä 1998, 32.) Jos yksilö on psykologisesti androgyyni, se merkitsee molemmille sukupuolille sitä, että he voivat toteuttaa sisäisiä voimavarojaan antamatta perinteisten rooli-identiteettien ahtaiden kehysten rajoittaa itseään. (Eliasson ym. 1993, 40.)

Yksilökeskeisyydessä unohtuvat kuitenkin sukupuolten eriarvoisuutta ylläpitävät yhteiskunnalliset rakenteet. Naiset ovat edelleen yhteiskunnallisesti epätasa-arvoisemmassa asemassa miehiin nähden esimerkiksi palkoissa ja kotitöissä ja päätöksien määrällä mitattuna. Meidän tulisi miettiä miten sukupuolten välisissä suhteissa kuin muissakin suhteissa ihmiset voisivat kannatella toisiaan. Keskinäisessä kannattelussa kunnioitetaan jakamiseen ja oikeudenmukaisuuteen perustuvia arvoja. Siinä tunnustetaan sukupuoliin palautuvia eroja, mutta ei nähdä niitä määräävinä. (Näre 2004, 14–15.) Sukupuoliroolien ja sukupuoli-identiteetin määrittely ja tarkastelu eivät ole vain turhaa pohdintaa vailla käytäntöä, koska tyttötyöhön osallistuvien tulisi miettiä omia käsityksiään mieheydestä, naiseudesta, tytöistä ja pojista. Ihmisten tulisi olla tietoisia odotuksista, joita yhteiskunta asettaa. Tytöille ja pojille sallitaan eri asioita ja

näin jo lähtökohtaisesti sukupuolesta voi tulla este ihmisen kyvyille toteuttaa itseään. (Punnonen 2007, 521.)

3.1.1 Tyttöyden kehitys

Kuinka monta kertaa olet tehnyt oletuksen, että kyseessä on poika, jos lasta on työnnetty sinisissä lastenrattaissa? Kun synnymme, meistä ei näy muita ominaisuuksia kuin se olemmeko poikia vai tyttöjä ja siitä lähtien monet toiminnoistamme suhteutetaan siihen. Jo 1970-luvulla todistettiin, että äidit kohtelevat tyttö- ja poikavauvoja eri tavalla. Äidit ottivat poikavauvan syliin useammin, pitelivät ja imettivät kauemmin. Äidit tarkkailivat ylipäättään poikien tarpeita enemmän kuin tyttöjen. Kun lapset kasvavat, erot myös vahvistuvat. Pikkutyöt joutuvat esimerkiksi opettelemaan syömään aikaisemmin, eivätkä he saa niin paljon apua pukemiseen. Toisin sanoen tytöiltä vaaditaan tunnollisuutta jo vauvoina. (Marklund & Snickare 2006, 11.)

Lasten käyttäytymisessä ja kiinnostuksen kohteissa on tutkimusten mukaan jo kahden vuoden iässä selviä sukupuoleen liittyviä eroja. On todennäköistä, että biologiset ja ennen kaikkea geneettiset tekijät vaikuttavat yhdessä ympäristötekijöiden kanssa. Tytöt osoittavat jo yhden vuoden iässä suurempaa riippuvuutta muista ihmisistä ja vähemmän aggressiivisuutta ja fyysisyyttä kuin pojat. Tämän huomaa esimerkiksi poikien ja tyttöjen leikkejä katsellessa. Kun on verrattu eri kulttuureissa eläviä lapsia, on käynyt ilmi, että huolehtiminen ja vastuunkantaminen ovat luonteenomaista lähinnä tyttöjen käyttäytymiselle. Kulttuuriset tekijät voivat kuitenkin muokata roolimallia huomattavastikin eli onko lopultakin kyse enemmän opitusta tavasta kuin sukupuolenomaisesta käyttäytymisestä? (Eliasson & Carlsson 1993, 31–33.) Nuoruudessa on siis mahdollista purkaa lapsuuden sukupuolieroja, jos tyttöjä kannustetaan osallistumaan tehtäväorientoituneisiin toimiin ja poikia kannustetaan rakentamaan suhteita toisiin ihmisiin (Puuronen 2006, 32).

Kun lapset kasvavat, he päätyvät usein päiväkotiin, jossa he kohtaavat paljon samanikäisiä lapsia. Siellä heitä kasvatetaan sosiaalisiksi, harjaannutetaan toimimaan yhdessä ja he oppivat löytämään roolinsa yhteisössä. Ääneen lausutusta tasarvopyrkimyksestä huolimatta lapset koulutetaan ennen kaikkea siihen, mitä heidän sukupuoleltaan odotetaan. Pikkutyöt oppivat palvelemaan ja pikkupojat vaatimaan.

Esimerkkinä toimii päiväkotit, jossa pikkutyttöjä käytettiin puskureina villien poikien välissä. Ruokapöydässä oli määrätty paikat ja jokaisen pojan vieressä oli tyttö. Tytöt alkoivat ottaa huomaamattaan vastuuta pöydästä ja he tarjoilivat, kun poika murahti ja osoitti jotakin puuttuvan. Kun tämä huomattiin, ja tytöt ja pojat erotettiin, niin poikien syöminen vaikeutui. Syöminen oli vaikeaa, koska heillä ei ollut edes sanoja ruuan eri osille, koska he olivat aina murahtelemalla saaneet haluamansa. (Marklund & Snickare 2006, 20–21.)

Edellä on käsitelty kuinka ympäristö suhtautuu pieniin tyttöihin ja poikiin ja siten muokkaavat heidän identiteettiään. Mutta entä sitten kun tytöt pääsevät päiväkodista? Rakentava aggressio, tunneimpulssien ja mielikuvien ilmaisu vuorovaikutuksessa turvallisen ympäristön kanssa kehittää minää ja on autonomisuuden kehittämisen eräs ehto. Tytöille rajat aggression ilmaisussa tulevat kuitenkin nopeammin vastaan kuin pojilla, mikä haittaa oman tahdon ja itsenäisyyden rakentumista. Tytöt kypsyvät poikia varhaisemmin, sillä heidän tapansa osoittaa aggressiota on lähempänä aikuisten tapaa eli epäsuoraa. Joutuessaan tukahduttamaan omaa aggressiotaan tytöt oppivat vähitellen perääntymään poikien tieltä ja mukautumaan heidän aggressioidensa ilmaisuun. Harjaantuessaan sivuuttamaan itsensä ja omat mielihalunsa tytöt oppivat antamaan sijaa muiden tarpeille ja vastaamaan ympäristön odotuksiin. Tyttöjen aggressionilmausten tukahduttaminen omalta osaltaan tukee heissä vastuurationalisuuden kehittymistä. Tästä esimerkkinä on naisten palkaton hoivatyö, johon he ajautuvat halutessaan huolehtia muista. (Näre 1992, 27–29.)

Tyttöjen normatiivinen kontrolli rakentuu heidän toimintansa seksualisoimiselle eli tyttöjen mielipiteet, ajattelu, tunteet, teot ja käytös tulkitaan heidän sukupuoltaan eikä persoonaansa vasten. Keskeinen sosiaalisen kontrollin väline on tyttöjen maine. Se mikä saattaa tytön maineen huonoon valoon, onkin pojalle kunniaksi. Tytöt joutuvat elämään pidättäytymisen ja vapautumisen vaateiden välisessä ristiriidassa, mikä toisaalta pakottaa heidät identiteettityöskentelyyn. Työskentely tukee itsekontrollin kehittämistä, ja tytöt oppivat säätelemään mielihyväimpulssejaan, mikä on aikuiseksi kasvamisen ehto. Modernisaation myötä tytöille on tullut mahdolliseksi käyttää luovuuttaan muuhunkin kuin perheeseen, ja tämä kehitys luo heille yhä paremmat mahdollisuudet toteuttaa monipuolisesti haaveitaan. (Näre 1992, 30, 32–33.)

Sukupuolierottelua ei haluta nykyään enää korostaa, mutta se on yhä taustalla. Settlementinuorten liiton julkaisemassa tyttökansiossa (2001) esitellään neljä vastakohtaa, joihin nuori tyttö törmää kasvaessaan aikuiseksi. Ensimmäinen ristiriita on tasa-arvoa korostavan sukupuolineutraalin ideologian ja käytännössä tapahtuvan sukupuolierottelun välillä. Tytöistä on todennäköisesti hämmentävää, että aikuiset käyttäytyvät kuin sukupuolella ei olisi merkitystä, kun monet käytännöt todistavat muuta. Vasta 90-luvulle tultaessa yhteiskunnallisten muutosten myötä alettiin korostaa sukupuolierojen merkitystä, ja kun sukupuolen merkitys ymmärrettiin, voitiin puhua myös eroista, joita meihin kasvatuksen myötä tulee. (Nitovuori 2001, 32–33.)

Toinen ristiriita on vaatimus kehittää itsenäisyyttä ja samalla suuntautumista läheisiin ihmissuhteisiin. Perinteisen ja modernin naisen roolit siis riitelevät. Tänä päivänä nuori nainen, joka keskittää kaiken energiansa muiden hoitamiseen tuntee, ettei voi toteuttaa itseään. Muista huolehtiminen ei ole negatiivista, mutta joskus tytöt noudattavat tätä vaadetta itsensä kustannuksella. Nykyajan tyttöjen masennusta on selitetty tällä. Omat tarpeet ja halut ovat hukassa, kun hyvä olo on riippuvaista toisten miellyttämisestä. Joillakin tytöillä taas yksilöllisyyden vaateet korostuvat ja silloin halutaan näyttää muille, etenkin pojille, että pärjätään. Halutaan korostaa omia tekemisiä ja tehdä toisiin vaikutus olemalla se kaikkein makein päihdesekoiluillaan. Kolmas ristiriita on vaatimus sopeutua miehisiin toimintamalleihin ja samanaikaisesti vaateisiin olla naisellinen. Monet toimintamallit ovat muodostuneet miehisten mallien pohjalta, sillä naisellisten toimintamallien arvoa ei ole nähty. Viimeinen ristiriita on myöhemmin tyttöjen elämässä vastaan tuleva ammattiuran ja äitiyden välinen jännite. (Nitovuori 2001, 33–36)

Sukupuolten välinen eriarvoisuus on kuitenkin onneksi vähentynyt monilla elämänalueilla, esimerkiksi naisten osuus ammatissa toimivasta työvoimasta on ollut 1940-luvulta lähtien lähes puolet, minkä vuoksi tyttöjen elämän ainoaksi päämääräksi ei mitenkään voi kuvitella avioliittoa tai kotirouvan uraa. Tyttöjen nuoruus on 1900-luvun alkupuolella ollut lyhyempi elämänkaaren osa kuin pojilla, koska tytöt saavuttivat sukukypsyyden, sekä kyvyn ja taidon hoitaa emännän tehtäviä ja siten avioituivat aikaisemmin kuin pojat. Nykyään nuoruus koskee poikia ja tyttöjä melko tasavertaisesti vaikka kasvatuksellisia eroja onkin havaittavissa sen suhteen mitä eri sukupuolilta odotetaan. (Puuronen, 2006, 50.)

3.1.2 Perinteinen kiltteyskulttuuri

Nykyajan tyttöissä kohtaa yhäkin niitä yksilöitä, joiden raivon ja oman arvontunteen puuttuminen on suorastaan hämmästyttävää. Missä on niin paljon puhuttu kapina, feminismi, maihinnousukengät ja tyttöenergia? Miksi tytöt suuntaavat kiukkunsa itseensä eivätkä ympäröivään maailmaan? (Honkasalo 2002, 45.) Opittu avuttomuus on olennainen käsite, jonka avulla voidaan ymmärtää nuoren naisen elämän ristiriitaisia tilanteita. Naiset heittäytyvät avuttomiksi, kun pitäisi vaihtaa auton rengas sen puhjetta. Ratkaisevaa ei silloin suinkaan ole todellisuus, vaan minäkäsitys, joka perustuu vakaumukseen, ettei itse voi vaikuttaa ongelmiinsa myönteisellä tavalla. Toinen käsite on itsensä toteuttava ennustus, joka tarkoittaa, että jotain tapahtuu siksi, että se ennustetaan tapahtuvan. Prosessi on suureksi osaksi tiedostamaton. Tyttö, joka pelkää tenttiä, lukee oppikirjaa hajanaisesti ja hermostuneesti. Tässä tapauksessa reputtamisen todennäköisyys kasvaa, ja seurauksena on entistä voimakkaampi tentin pelko. Sen sijaan, jos tyttö uskoo selviävänsä tentistä, hän lukee tavoitehakuisesti, kaikki aistit valppaina ja rentona, joten tentin läpäisemisen todennäköisyys kasvaa. (Ehrhardt 2000, 17–18.)

Joskus nämä kaksi käsitettä sulautuvat ja täydentävät toisiaan. Nuori nainen, joka kuvittelee, ettei hänellä ole teknisiä kykyjä, on jo kenties lapsuudessa omaksunut sellaisen minäkäsityksen. Hän on jo etukäteen sitä mieltä, ettei osaa vaihtaa pyörän kumia, mutta siitä huolimatta hän saattaa haluttomasti yrittää sitä riittämättömin varustein. Hän litistää sormensa kiristäessään vääränkokoista ruuvia, ja saa näin vahvistuksen alitajuiselle avuttomuuden odotukselleen. Vaikka hän on omissa silmissään yrittänyt, hän ei ole saanut ongelmaa ratkaistua. Näin hän uskoo vielä voimakkaammin, ettei koskaan selviydy teknisistä ongelmista ja sisimmässään hän on ratkaissut asian lopullisesti. Nuori nainen, joka ei ole avuton, litistää sormensa myös, mutta miettii, että kysymys on varmasti tilapäisestä taitamattomuudesta. Hän huomaa, että hänellä on liukkaat sormet ja väärät työkalut. Hän yrittää uudestaan, eikä ala epäilemään kykyjään pienen takaiskun takia. (Ehrhardt 2000, 18–19.)

Kuinka tällainen kiltteyskulttuuri sitten istutetaan tyttöihin? Ennen puberteettia tyttöjä pidetään heikommina, vaikka juuri viidennellä ja kuudennella luokalla tytöt ovat usein

isompia ja vahvempia kuin pojat. Ehrhardt (2000, 141, 212) antaa esimerkin koulusta, jossa urheilutunnilla vahvat pojat saivat aina raahata välineet saliin ja sieltä pois. Luokan tytöt kapinoivat ja osoittivat olevansa vahvempia kuin pojat. Silti sama kaava jatkui, koska pojat halusivat välineitä raahaamalla osoittaa oman ”miehisen ylemmyytensä” kieltämällä tyttöjä kantamasta raskaita laatikoita. Tyttöjen raju ja villi käytös annetaan anteeksi vielä niin kauan kun he ovat peruskouluiässä, mutta myöhemmin heitä kasvatetaan armottomaan naisellisuuteen. Harha-askelia siedetään vain lyhyen aikaa, ja viimeistään puperteetti-ään alkaessa paineet kasvavat.

Tytöt kasvatetaan tietynlaiseen itsenäisyyteen ja itsevarmuuteen, mutta silloin on kyse pikemminkin ominaisuuksista, joiden avulla oppii pitämään itsestään huolta; tekemään ostoksia, laittamaan ruokaa ja auttamaan äitiä kotona. Näillä ominaisuuksilla ei ole mitään tekemistä todellisen riippumattomuuden, itsetunnon, eikä seikkailuhalun kanssa. Pikkutyttöille opetetaan, että on vaarallista liikkua kodin ulkopuolella. Heihin iskostetaan jo varhain pelko, että kodin ulkopuolella vaanivat erilaiset vaarat, varsinkin jos he ovat halunneet lähteä illalla ulos tai suunnitella rinkkaretkeä Australian halki. Sen sijaan, että tytöt saisivat rauhassa toteuttaa impulssejaan, heidät suostutellaan uskomaan, että heidän on parempi pysyä siellä missä ovat. (Ehrhardt 2000, 217.)

Ehrhardtin (2000) ajatukset siitä, kuinka kiltteyskulttuuri istutetaan tyttöihin, ovat melko voimakkaita ja yleistäviä, mutta niissä on myös totuuden siemen. Vaikka sukupuoliroolit ovat tämän hetken suomalaisessa yhteiskunnassa muuttumistilassa, perinteiset odotukset elävät joissain perhepiireissä. Vieläkin kuulee, kuinka tyttöä varoitellaan, kun hän lähtee iltaa viettämään. Kun poika lähtee viettämään iltaa, sen sijaa, että häntä kehoitettaisiin olemaan varovainen, häntä kehoitetaan olemaan hölmöilemättä. Emme elä enää 1900-luvun Suomessa, jolloin yhteiskunta vaati tytöiltä tietynlaista käyttäytymistä, vaan odotuksia ja oletuksia ylläpitävät vanhemmat. Onneksi kehitystä rooli-odotuksiin liittyen on kuitenkin tapahtunut. Nykyään isä saattaa toivoa tyttärestään lvi-asentajaa tai vanhemmat saattelevat tyttärensä hyvillä mielin au-pair -reissulle puoleksi vuodeksi Afrikkaan.

Mediassa puhutaan huolestuneeseen sävyyn siitä, miten tytöt ovat valtaamassa lukion ja ammattikorkeakoulun, mutta tässä todellisuudesta irtoavassa keskustelussa unohdetaan tyttöyden moninaisuus ja rinnakkaiselo. Näkyvissä ja kuuluvissa ovat lähinnä

yhteiskunnallisesti menestyvät, eli pitkään opiskelevat ja uraa rakentavat nuoret naiset. Toisenlainen, ei niin tuttu tyttöys, pyyhitään sen sijaan näkymättömiin. Eräässä tutkimuksessa haastateltiin kristillisiä arvoja korostavan siivousoppilaitoksen tyttöopiskelijoita, ja kuinka he suhtautuvat ihanteeseen naistenlehtien menevästä ja itsenäisestä naisesta. Tytöt rakensivat koulun ihanteen mukaisesti identiteettiään pitkälle tulevan äitiyden, vaimouden, perhekeskeisen elämän ja vapaa-ajan varaan. Naiselle määrättyjä tehtäviä ja naisen paikkaa tytöt eivät juuri kyseenalaistaneet. Asioista ja naisen paikasta kuitenkin neuvoteltiin, ja muutenkin tytöt päivittivät käytöksellään oman sukupolvensa mallia perinteisestä naistenroolista. (Käyhkö 2002, 42, 56.)

Perinteiset vaateet ovat edellyttäneet naiselta epäitsekkyyttä ja modernit vaateet itsensä toteuttamista. Koska tytöt joutuvat tekemään niin paljon identiteettityötä, he myös kehittävät joustavuutta ja kykyä jäsentää itseään. On kuitenkin varottava luomasta supertyttöyden ja naiseuden myyttiä, jossa heidän tulee aina olla täydellisiä. Myös tytöillä pitäisi olla lupa olla heikko, villi, hullu ja vapaa. Tyttöys on muuttunut, mutta kaikki tytöt eivät kuitenkaan halua irtautua perinteisestä kiltteyskulttuurista kovin näkyvästi. Tytöt kohtaavat kuitenkin uusia paineita ja malleja. Yksilöllisyys ja itsensä toteuttaminen ovat tyttöjen maailman uusia vaatimuksia. Voidaankin pohtia, pystytäänkö nykyajan tyttöjä tukemaan toteuttamaan eri puolia itsessään? (Nitovuori 2001, 31, 11.)

Koulumaailmassa nuoret näyttävät yhäkin jakautuvan kahteen porukkaan, ”kiltteihin ja pahiksiin”. Sellainen ihminen luonnehditaan kiltiksi tytöksi, joka menestyy hyvin koulussa ja on hyvissä väleissä kaikkien luokkalaistensa kanssa, ja jonka koulumenestystä ja osaamista pidetään itsestään selvyytenä. Kiltti tyttö tekee selkeän eron itsensä ja koulun ”pahisten” välille, joiden elämäntyö tuntuu hänestä vieraalta. Hänen aikansa täyttävät harrastukset, koulunkäynti ja yhdessäolo ystävien kanssa. (Aaltonen 2008, 41.) Nykyaikainen kiltti tyttö voi siis toteuttaa itseään harrastusten äärellä, mutta olla silti menestyvä ja sosiaalinen persoona. Perinteinen kiltin tytön rooli näyttää olevan murrosvaiheessa niin kuin tyttöyskin.

3.1.3 Pikkutyttöjä vai nuoria naisia?

Kulttuuriamme on leimannut 1990-luvun loppua kohden ilmiö, josta tutkija Sari Näre (2002, 255) käyttää ilmaisua ”julkisuuden intimisoituminen”. Tällä tarkoitetaan, että intiimien asioiden esittely on levinnyt julkiseen tilaan ja mediaan entistä laajemmin. Samoin parisuhde- ja tunnetematikasta on tullut suosittu aihe valtajulkisuudessakin ja tästä esimerkkinä on vaikka pääministeri Matti Vanhasen ja Susan Ruususen julkinen kohusuhde. Kehityksellä on ollut myös heijastuksensa sukupuolikulttuuriin. Se on omiaan rikkomaan käytäntöjä, joilla on rajoitettu rikkomaan tyttöjen autonomiaa. Vaikka avoimuuden lisääntymisellä on omat hyvät puolensa, sen mukana tulee myös lieveilmiöitä, jotka saattavat tuottaa pahaa oloa tytöissä. Tyttöjen ulkoinen kontrolli on löystynyt, mutta näennäinen vapaus on pakottanut heidät suurempaan itsekontrolliin. Vapauden ja kontrollin jännite tiivistyy etenkin kulttuurituotteiden ja oman ruumiin muokkaamisen suhteessa.

Ajankuva on muuttanut naisenmallia uhrautuvasta itsekkääseen suuntaan. Itsekkään naisen malli voi merkitä täydellisyyteen pyrkivälle tytölle kulttuurista pakkoa, jossa oman autonomian hallinta ja itsesääteily kääntyy autonomiaa rajoittavaksi pakkomielleeksi. (Näre 2002, 256.) Nuoret tulevat yhä tietoisemmiksi kulttuurin välittämien mallien ja arkitodellisuuden välisestä ristiriidasta. Ennen kuin he tunnistavat tämän ristiriidan, eli noin kymmenvuotiaina, he ovat kuitenkin ehtineet kasvaa pornografisointuneen kulttuurin vaikutuksen alaisina. Tasa-arvobarometrin 2004 mukaan yli 90 % naista katsoi, että televisio, internet, mainokset ja muu viihde vaikuttivat liikaa lasten ja nuorten käsityksiin seksuaalisuudesta. Kuvat tallentuvat implisiittiseen muistiin eli kaikki mitä näemmä jättää tahattomia muistijälkiä. Tämä tahaton muisti taltioi kokemuksia, jotka voivat pulpahtaa uniin ja tietoisuuteen. Implisiittinen muisti ei sisällä muistikuvaa tiedon alkuperästä vaan vaikuttaa ihmiseen tiedostamattomalla tavalla. (Näre 2005, 70.)

Tytöillä tulee olla oikeus fyysiseen koskemattomuuteen, mutta myös mahdollisuus mielikuvamaailman luomiseen ilman ylitsepursuavia seksuaalisia ja pornografisia ärsykeitä. Mediassa suhtaudutaan yhä sallivammin seksuaalisen aineiston levittämiseen ja pornografisia elementtejä sisältäviin tuotteisiin. Tyttöjen aseman kannalta tämä on huolestuttavaa. (Friidu 2008, 83.) Koska havainnoilla ja muistikuvilla on taipumus

sekoittua toisiinsa, nähty ja muistiin taltioitunut materiaali saattaa välittyä tietoisuuteen tyttöjen asenteiden ja käsitysten muodossa (Näre 2005, 71).

Toinen visuaaliseen häirintään liittyvä mekanismi koskee mielen transitionaalitilaa ja objektisuhteiden rakentumista mielessä. Transitionaalitila on mielikuvien, fantasioiden, toiveiden ja odotusten aluetta, jonka avulla lapsi rakentaa suhdetta toisiin ja itseensä. Tässä välitilassa lapsi voi mielikuvissaan harjoitella asioita, joiden tekemiseen hän ei vielä ole kypsä, mutta pakottamalla lapset työstämään mielikuvissaan aineistoa aikuisten ehdoilla tunkeudutaan tähän tilaan ja häiritään mielen prosessia. Tämä kehityksen kiirehtiminen haittaa mielikuvilla työskentelyä ja voi johtaa niiden työstämiseen toiminnan kautta. Mitä nuorempana mieli täyttyy väkivaltaisesta ja seksuaalisesta kuvastosta, sitä vähemmän jää tilaa omaehtooselle kuvittelulle. Tämä tietenkin vaikuttaa nuoren tytön identiteettiin. (Näre 2005, 71–72.)

”Julkisuuden intimisoitumisen” lisäksi suomalainen kasvatusilmasto on muuttunut autoritaarisesta liberaaliksi eli vanhemmat pyrkivät neuvottelemaan lastensa kanssa, ja nuorten omatoimisuutta kannustetaan. Nuorten asema on kuitenkin ristiriitainen. Heidän pitää jo varhaisessa vaiheessa rakentaa omaa yksilöllistä toimijuuttaan, vaikka he ovat yhä yhteiskunnan näkökulmasta ei-täysivaltaisen lapsen asemassa ja pitkään taloudellisesti riippuvaisia vanhemmistaan. Usein nuorten näkemykset omista kyvyistä poikkeavat vanhempien näkemyksestä, ja silloin aiheutuu jännitteitä. Yhteiskunnassa käydään myös laajemmin keskustelua siitä, mikä on nuorille sopivaa ja mikä ei. Perheissä neuvottelua käydään tyttöjen liikkumavapaudesta, seurustelusta ja päihteidenkokeilusta. (Aapola 2002, 129.)

Tyttöjen aikuisuutta ja kypsyttä usein mitataan kyvyllä luoda uusia ihmissuhteita, varsinkin toiseen sukupuoleen. Tyttöjen seksuaalisuus nähdään kuitenkin yleisesti haavoittuvana. Ensin vanhemmat yrittävät estää tytärtään seurustelemasta varhain ja seurustelun alettua yritetään lykätä seksisuhteen alkamista. Jos epäillään, että tyttö on jo harrastanut seksiä, häntä pyritään valistamaan asiasta. Tyttöihin ja poikiin kohdistuvat odotukset poikkeavat perhepiirissä siten, että tytön ajatellaan kypsyvän varhaisemmin ja heidän oletetaan myös omaksuvan vastuuta aikaisemmin. Toisaalta tyttöjen liikkumavapautta rajoitetaan enemmän suojelemisen nimissä. Tytöt arvostavat huolenpitoa, mutta se koetaan myös usein oman arvostelukyvyn epäilemiseksi. Eniten

nuoret arvostavat kuitenkin sitä, että vanhemmat osoittavat heille luottamusta ja pyrkivät olemaan sen arvoisia. 2000-luvulla tulisi panostaa kasvatukseen, jossa korostetaan yleisesti nuoren oman harkintakyvyn ja toimijuuden tukemista. Yhteiskunta kuitenkin asettaa tiettyjä rajoja nuorten toiminnalle lain puitteissa. Ikä on seikka, johon jatkuvasti vedotaan puolin ja toisin. Tytöt ovat vanhempien mielestä milloin liian pieniä, milloin liian isoja, ja riippuen siitä, heiltä odotetaan eri asioita. (Aapola 2002, 139, 145.)

Seksuaalisen kanssakäymisen aloittaminen on tytöille ratkaiseva askel, eräänlainen initiaatio aikuisuuteen. Tämän askeleen ottaminen merkitsee heille suurempia riskejä ja on siksi psykologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti arka alue. Tytöille on paheksuttavaa olla liian helppo ja ihanteena olla pidättyvä. Tytön kannattaa olla pidättyvä, kunnes maineen menettämisen vaaraa ei enää ole, eli seurustelee vakituisesti, tai on saanut lapsia. (Hukkila 2002, 56, 65.) Vanhemmuuden valinta ei tunnu sopivan niin sanottujen uusien tyttöjen kuvaan, jotka ovat osallistuvia, aktiivisia ja menestyvät elämässään. Kiltteyskulttuuria käsittelevässä luvussa todettiin, että tyttöihin kohdistuva paine menestyä voi aiheuttaa tyttöyden kirjon katoamista. Kun tyttö valitsee varhaisen vanhemmuuden, hän tuntee myös uusintavan jotain perinteistä ja naisellista. Samalla kun hänen valintansa tukevat perinteisiä pehmeitä arvoja, pitää ympäristö häntä paheellisena ja tietämättömänä. Nuorten raskauksien ja synnytysten lisääntyminen voi olla nuorten tapa kapinoida vastaan yhteiskunnan arvomaailmaa, jossa lapsi hankitaan vasta opiskelujen ja työsaannin jälkeen. (Hirvonen 2002, 168, 173, 178.)

3.2 Muuttuva maailma, muuttuva tyttöys

Helsingin käräjäoikeus tuomitsi 15-vuotiaan nuorena henkilönä tehdystä pahoinpitelystä, vapaudenriistosta, ryöstöstä, pahoinpitelyn yrityksestä, laittomasta uhkauksesta ja oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta. Tyttö joutuu maksamaan myös korvauksia yhteensä 6000 euroa.

Iltalehti kertoi tapahtuneesta viime marraskuun lopulla. Tapahtumat saivat alkunsa, kun tytöt kohtasivat hampurilaisbaarissa Helsingin Kampissa. Poliisin mukaan 12-vuotias houkuteltiin tekaistulla syyllä ulos. Tämän jälkeen 15-vuotias oli Kampin koirapuistossa lyönyt nuorempaa tyttöä ja potkaissut tätä polvella kasvoihin. Puistosta hän oli retuuttanut 12-vuotiaan takaisin Kampin kauppakeskuksen läheisyyteen, jossa hakkaaminen oli jatkunut.

Oikeus piti ihmisarvoa halventavana sitä, että 12-vuotias oli muun muassa pakotettu nuolemaan vanhemman tytön kenkiä.

– Hänen päälleen kaadettiin myös kaljaa ja hänelle yritettiin syöttää väkisin tupakkaa, komisario Pekka Seppälä Malmin poliisista kertoi Iltalehdelle marraskuussa.

15-vuotias uhkasi myös tappamisella, jos 12-vuotias kertoisi tapahtumista kenellekään. Uhkailua jatkettiin nuorten suosimassa Irc-galleriassa. Lähes kolme tuntia kestänyt piina päättyi vasta, kun 12-vuotias pääsi asematunnelissa karuun piinaajiltaan. Illan aikana häneltä vietiin kännykkä, kamera ja bussikortti. (Iltalehti 2009.)

Lehdissä kirjoiteltu tyttöjen lisääntynyt fyysisen väkivallan käyttö on yksi nykytyttöyttä koskettavista aiheista. Lehdet pursuavat ulkonäköä kohentavia vinkkejä, tytöt juovat kuin pojat ja masentuvat, koska eivät pysty vastaamaan jatkuvasti lisääntyviin yhteiskunnan paineisiin siitä, millainen tytön tulisi tai ei tulisi olla. Tarkastelen siis tällä hetkellä tyttöyttä koskettavia aiheita, kuten rikollisuutta, syömishäiriötä ja masennusta, unohtamatta kuitenkin nykytyttöyden positiivisia piirteitä. Tehotytöt menestyvät elämässään ja kaverisuhteissaan.

3.2.1 Kiltin tytön kapina

Ja sä mietit ne ei tahdo mua ne tahtoo Ingalsin Lauran, essussaan kiltisti tottelemaan. Mut vielä mä nousen ja maailmalle nauran, vielä joskus teen niin kuin huvittaa ja niitä kaduttaa.

(Maija Vilkkumaa, Ingalsin Laura, levyttä Meikit, ketjut ja vyöt, 2001)

Niin tyttöjen kuin poikien nuoriso-ongelmia on usein tarkastelu kahdesta näkökulmasta. Kurittomuusnäkökulma esittää ongelmalliset nuoret kurittomina ja vastuuttomina pahantekijöinä, kun puolestaan uhrinäkökulmasta heidän tulkitaan olevan onnettomien olosuhteiden uhreja. Puhutaan tasa-arvon lisääntymisestä, roolimallien heikkenemisestä niin, että tytöt ovat omaksuneet pojille tyypillisemmin miellettyä käytöstä. Vaikka lehtijutuissa ollaan huolestuneita tyttöjen miehistymisestä, väkivaltaisista ja kovia tyttöjä lähestytään kuitenkin usein uhrinäkökulmasta. Heidän ei nähdä olevan pohjimmiltaan pahoja tai kurittomia, vaan sanotaan joutuneen miesten maailmaan, vaikka he voivat olla hyvinkin julmia, potkia, repiä hiuksista tai hakata päätä katuun. Toisinaan

tyttöjen kovuus tulkitaan osoitukseksi yhteiskunnan kovista miehisistä arvoista. Tyttöjen väkivallan nähdään olevan looginen jatkumo yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta ilmastosta, jossa korostetaan miehisillä malleilla pärjäämistä. Tyttöjen väkivaltainen käytös liitetään myös nuorten syrjäytymistä koskevaan keskusteluun ja kytketään osaksi laman jälkiseurauksia. (Aaltonen & Honkatukia 2002b, 208, 213.)

Fyysistä väkivaltaa pidetään miehille tyypillisempänä käyttäytymisenä, mutta naisten on taas sanottu käyttävän epäsuoraa aggressiota halutessaan haavoittaa muita. Epäsuora aggressio on sosiaalisten suhteiden manipulointia, juoruilua, juonittelua ja ulossulkemista. Naisten väkivallan on myös sanottu kohdistuvan häneen itseensä syömishäiriöiden ja lääkeaineiden väärinkäytön muodossa. Naisten fyysisen väkivallan käytön arvellaan kuitenkin olevan lisääntymässä. (Honkatukia 1998, 70, 194.) Tästä hyvänä esimerkkinä on nuorten sukupuolien välinen väkivalta. Tytöt käyttävät väkivaltaa poikiin, koska poikien väkivalta tyttöjä kohtaan nähdään yleisesti epäreiluna ja anteeksiantamattomana. Kaikkein yleisin tyttöjen väkivalta poikia kohtaan on potkiminen alapäähän tai läpsäisy poskelle. Pojat eivät koe tyttöjen käytöstä väkivaltana, vaan harmittomana, vaikka he myöntävät potkun tai iskun sattuneen. Yleensä tytöt sanoivat lyöneensä tai potkineensa koska he rankaisivat poikia ärsyttävästä tai loukkaavasta käytöksestä mutta aina tytöt eivät tarvinneet edes syytä rangaista poikaa. Tyttöjen toiminta voitaisiin tulkita jopa kiusaamiseksi, mutta koska tytön lyöminen on väärin, pojat ovat aika avuttomia vastaamaan näihin väkivallan osoituksiin. (Liikanen & Helve 2009, 37–38.)

Tyttöjen ja poikien väkivalta nähdään usein toisista poikkeavana. Pojat tappelevat ”kunnolla” mutta tytöt repivät hiuksista, purevat ja raapivat. (Honkatukia 1998, 70, 194.) Tämän vuoksi tyttöjen välisiä tappeluita kutsutaan usein kissatappeluiksi ja niihin suhtaudutaan vähemmän vakavasti (Liikanen & Helve 2009, 37). Naisten keskinäisellä väkivallalla ei ole tutkimusten mukaan rakentavaa merkitystä, kuten miesten ja poikien kesken. Tällä tarkoitetaan, etteivät tytöt yleensä solmi ystävyys-suhteita tappelemalla uuvuksiin. (Honkatukia 1998, 70, 194.) Tyttöjen väliset konfliktit ovat myös yleensä kahden ihmisen välisiä, eikä alkoholilla näytä olevan suurta merkitystä tappeluiden syntyyn (Liikanen & Helve 2009, 37).

Tyttöjen väkivalta, kuten toisten tyttöjen ryöstäminen tai pahoinpitely tulkitaan helposti poikien mielistelyksi. Usein se nähdään samanikäisten tyttöjen näkökulmasta myös osoituksena tytön hulluudesta. Reflektiivinen huolenpito ilmenee tyttöjen suhtautumisena väkivaltaan. Tytöt kertoivat välttävänsä fyysistä väkivaltaa, koska he samaistuvat empaattisesti potentiaalisen uhrin ja tämän sukulaisten tunteisiin. He ajattelevat myös teon mahdollisia seurauksia itselleen; vahingoittamalla jotakuta voi pilata elämänsä. Lisäksi he tietävät, että väkivaltainen tyttö joutuu usein sosiaaliseen eristykseen. (Honkatukia 1998, 222.) Väkivaltaa käyttävillä tytöillä riski syrjäytyä on erityisen suuri, koska väkivaltaa ei pidetä naisille soveliaana (Punnonen 2007, 534). Vain äidillinen, jälkeläisiä puolustava aggressiivisuus on nähty ainoana hyväksyttävänä aggressiivisuutena naisille. Tyttöjen aggression tukahduttaminen saakin enemmän kannustamista kuin negatiivisten tunteiden avoin ilmaisu. (Notko 2000, 17.)

Millaisissa ympäristöissä ja miten nykytytön kovuus oikein sitten ilmenee? Sini Perho (2002, 67) teki tutkimusta tytöistä rasistisessa nuorisokulttuurissa. Tyttöjen toiminnassa ja kovuuden ilmentämisessä oli nähtävissä katukulttuurisia piirteitä eli meno oli kovaa ja sen ollessa kovimmillaan tärkeintä oli, että kaikki tapahtui tässä ja nyt. Tytöt kokoontuivat sekaryhmissä julkisilla paikoilla, joivat viinaa, polttivat tupakkaa ja sekoilivat poikien kanssa. Tyttöjen tyyli oli pääosin sukupuolineutraalia, mutta joiltain osin poikamaista. Tytöt lisäsivät tyyliin feminiinisyyttä meikillä ja hiustenlaittamisella tai avonaisilla paidoilla. Naisellisuus oli ”kovisnaisuutta”, ei kilttiä hameisiin pukeutumista.

Tytöt suuntautuivat yläasteella koviksi tytöiksi, vastapainoksi ”normaaleille ja hyvile”. Tytöt ilmaisivat kovuuttaan niin, että tekivät selvästi eroa kiltteihin. Tyttöjen kovuuden ilmaiseminen oli keskeistä ja he tekivät sen julkisesti niin koulussa kuin vapaa-ajalla. Koulussa kannanoton tapoja oli koulun sääntöjen vastustaminen, luvattomat poistumiset koulualueelta ja tupakanpoltto. Tyttöjä ympäröivät tällä areenalla monet ristiriitaiset jännitteet suhteessa sukupuoleen, rasistiseen ideologiaan ja väkivaltaan mutta samanaikaisesti tyttöjen perinteinen näkymättömyys rasistisessa kulttuurissa ja marginaalisuus antoivat heille poikia enemmän tilaa määritellä oman paikkansa. (Perho 2002, 66, 63.)

Eläinsuojelutoiminta on aina ollut enemmän tyttöjen kuin poikien juttu. Kiltit ja tunnolliset tytöt ja pahat ja ohjailevat pojat on ollut eläinoikeusliikkeen alusta alkaen kohtaama stereotypia. Tytöt on nähty tunteenpalossa toimivina johtajien seurailijoita. Toiminnassa esiin tulleet otteet, kuten uho ja taisteluretoriikan hyödyntäminen, ovat haastaneet käsityksen kilttien tyttöjen eläintenhoivavietistä. Eläinaktivistinainen ei tarkoita automaattisesti, että on kettutyttö, mutta radikaali tyttöys on kuitenkin määritynyt julkisessa keskustelussa kettuhäkkejä aukovien naisten toimintana. (Lundbom 2002, 101.) Nuorten tyttöjen kleptomania voidaan myös nähdä nuorisosukupolvesta toiseen toistuvana, joskin melko näkymättömänä kapinana yhteiskunnan normeja vastaan. Varastamisen yksi tarkoitus on panna halvalla aikuisia, heidän sääntöjään ja koko yhteiskuntaa. Varastelevat tytöt kuuluvat yleensä koulun tyttöjen alakulttuuriin, jotka pinnaavat koulusta, luntaavat, suhtautuvat välinpitämättömästi koulumenestykseen, vastustavat opettajia, tupakoivat, juopottelevat ja tappelevat. (Ekola 1992, 175, 171.)

Länsimaisessa ajattelussa seksuaalisuus on ollut keskeinen hyvä ja pahan tytön välinen erottelija. Hyvä on puhdas ja viaton, paha taas avoimen seksuaalinen, aktiivinen haluja ja siksi paheellinen. (Aaltonen & Honkatukia 2002b, 209.) Tytöt, jotka ovat seksikontaktissa useitten ja vääränlaisten poikien kanssa, usein kehuskelevat kokemuksillaan. Muut tytöt ovat huomanneet, etteivät pojat suhtaudu vakavasti tällaisiin tyttöihin, vaan heitä käytetään vain hyväksi. Heitä myös kiusataan ja vältellään. Heitä koskevat juorut tekevät tytöille selväksi miten ei pidä käyttäytyä. Peilaamalla itseään huonomaineisia vastaan, kiltit tytöt voivat olla ylpeitä omasta hyvästä seksuaalisesta maineestaan. (Honkatukia 1998, 168.)

Tytöt usein kritisoivat sitä, miten poika voi hankkia seksikokemuksia, mikä puolestaan on kiellettyä tytöiltä. Huoran leiman saaneen tytön pitää vetäytyä kaveripiiristä, jossa maine on saatu vähäksi aikaa tai pysyvästi. Turvaverkkona ovat hyvät ystävät, jotka tietävät maineen olevan aiheeton. (Honkatukia 1998, 236.) Nuoret tytöt itse sanovat, että tyttöjen seksikäs pukeutuminen on tarkoituksellista huomionhakua ja tällaisen valinnan tekevien tyttöjen olisi vain kestettävä huudot ja vihellykset (Aaltonen 2008, 42). Seksikkäässä pukeutumisessa ei ole kyse siis aktiivisesta houkuttelemisesta, vaan siitä, että on huomannut muiden määrittelevän heitä tietyllä tavalla. Liian seksikkään pukeutumisen paheksunta kiteytyy minihameeseen. Se tulkitaan viestinä, jolla

saat varmasti seuraa aika nopeasti. Erot sopivan ja liiallisen välillä ovat kuitenkin hienovaraisia. Liian seksikkään tai sopivan erottelu kytkeytyy osittain kantajaan. Pukeutumisella ei näin ajatella olevan kyse sattumanvaraisista valinnoista vaan tyyliä ja asenteesta. (Aaltonen 2008, 43, 45.)

Nykyajan kova tyttö osaa pitää huolen itsestään, mutta äärimmilleen mentynä osaa olla myös hyvin julma. Kovan tytön leiman ei kuitenkaan välttämättä tarvitse nykyaikana käsittää väkivallan käyttöä. Nykyajan ”kovat tytöt” ovat sinnikkäitä, itsevarmoja ja tietoisia osaamisestaan. Kovuus ei tässä merkityksessä näyttäydä kovaotteisuutena tai pahasuopuutena, vaan varmuudesta omasta osaamisestaan vastuussa muihin. (Kangas 2002, 25.) Tyttöjen kovuus ei aina määrity tutkimuksissakaan ongelmalliseksi, vaan toisinaan tavoitelluksi ja ihannoiduksi. Tytön tai naisen vihan tulkitaan olevan yksi tyttöjen vastarinnan muoto, sillä sen arvellaan olevan rakentava voima. (Aaltonen & Honkatukia 2002b, 213.) Tyttöjen aggressiota tulisi ihailta, mutta on sääli, että tytöt usein kohdistavat vihansa kiltteihin tyttöihin, eivätkä vaikka koulukiusaajia tai huoriksi haukkuviin poikiin (Honkasalo 2002, 45).

3.2.2 Rikollisuus

Nähdään siellä kaupassa, ostan karkit pikkurahoilla. Kun myyjä laskee, hoida tupakat mukaan. Kerran toimi hienosti, teki meidät heti ahneiksi. Äidin lompakosta kolikot mä vein.

(Stella, kaksikko, levyttä Löytäjä saa pitää, 2008.)

Rikollisuutta on tarkasteltu sukupuolineutraalina ilmiönä, koska rikoksia tekevä nainen on ollut aina 1970-luvun alkuun asti marginaalissa. Koska naisten osuus kaikista tilastoidusta rikollisuudesta on ollut vähäinen, on tutkittu vain miesten rikollisuutta ja tutkimustulokset yleistetty koskemaan kaikkia. Vuonna 1995 neljännes poliisiin tietoon tulleista näpistyksistä oli kuitenkin naisten tekemiä. Nuoret naiset ja tytöt varastavat usein meikkejä, kosmetiikkaa ja vaatteita. Ulkoisen olemuksen rakentaminen on perinteisesti ollut naisille tärkeä asia, joten meikkaaminen on samalla eräänlaista sosiaalista pääomaa ja erottautumista muista ryhmistä. Varsinkin varattomat tytöt saattavat

kokea houkutusia varastaa kallista kosmetiikkaa ja muotivaatteita. (Honkatukia 1998, 12, 63.)

Tutkija John Braithwaite tulkitsee yhteiskunnallisen vallanjaon sukupuolten välisen rikosaktiivisuuden selittäjäksi. Myös suomalaisessa yhteiskuntajärjestelmässä miesten on rikottava riippuvuussuhde vanhempiin, kun puolestaan naisten on vaihdettava riippuvuusmuoto perheeseen. Naiset ovat siis sosiaalisesti integroituneempia kuin miehet ja siten herkempiä häpeän tuottamiselle. Tytöt ovat useammin huolissaan rikkomustensa seuraamuksista ja sen vaikutusta vanhempiensa väliseen suhteeseen. Naiset ovat patriarkaalisessa yhteiskunnassa useammin epävirallisen kontrollin välittäjiä ja kohteita kun puolestaan miehet virallisen. Sopeutuvuutta ei kuitenkaan tulkita passiivisena vaan naisten nähdään olevan mukana tuottamassa sosiaalista kontrollia. Pojille sallitaan kapinallisuus, mutta tytöille nuoruuteen liitetty kapinallisuus aiheuttaa ristiriitoja. Nuorina tyttöjen odotetaan rikkovan sääntöjä, mutta nuorina naisina heidän tulisi olla empaattisia, sopeutuvia ja huomaavaisia. (Honkatukia 1998, 24–25.)

Sosiaalisella kontrollilla tarkoitetaan perheenjäsenenä ja harrastuksissa kehittyviä hoi-va- ja ihmissuhdetaitoja, naisihanteen sopimattomuutta laajamittaisien rikoksien tekemiseen ja tytön seksuaalisen maineen vartiointia. Tytöt niin kuin pojatkin suhtautuvat sosiaaliseen kontrolliin eri tavoin riippuen ikävaiheesta, etnisestä taustasta, asuin-alueesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta. Reilu kohtelu on reintegraation kannalta keskeistä. Yhteisön jäsenen tekemää tekoa pidetään vääränä, mutta ei itse ihmistä. Pettymyksen ilmaisemisen voi tulkita pienimmäksi mahdolliseksi rangaistukseksi, jossa on vielä tehoa. Näin ei murreta normin rikkojan tahtoa, vaan saadaan hänet tuntemaan, että hän tekee itse päätöksen olla rikkomatta normeja. (Honkatukia 1998, 175, 119.)

Vanhempien on havaittu asettavan tyttärilleen useammin kotiintuloaikoja ja muita sääntöjä sekä valvovan niiden noudattamista poikia enemmän. Tyttöillä on usein intiimi suhde äitiin, joka samalla rohkaisee tyttöjä pysymään kotona ja auttamaan kodin päivittäisissä rutiineissa. Äiti kuvattiin ymmärtäjänä, sovittelijana ja kuuntelijana, mutta toisaalta poliisina ja nalkuttajana. Äidin esimerkki tuottaa tietoisuutta vastuullisuudesta, minkä on huomattu olevan tehokas väkivaltarikoksiin syyllistymisen este. Itsekontrollia, jota voi oppia esimerkiksi liikuntaharrastuksen parissa, on myös pidetty

rikollisuusaktiivisuutta hillitsevänä tekijänä. (Honkatukia 1998, 132, 146, 143.) Ehkäpä nuorten naisten lisääntynyt rikosaktiivisuus on jälleen kerran merkki uudenlaisesta tyttöydestä, eikä niinkään muuttumisesta miehiseen suuntaan.

Jos tarkastellaan tyttöjen ja poikien tekemiä rikoksia, on niiden sisällöissä havaittavissa merkittäviä eroja. Martti Lehden tutkimus vuosilta 1980–2004 osoittaa, että vain 10 % alle 20-vuotiaista henkirikoksentehtäjistä oli tyttöjä. Tyttöjen henkirikokset ovat siis marginaalisia. (Lehti 2006, 76.) Vakavat omaisuusrikoksetkin ovat yhä tyypillisempiä pojille kuin tytöille, kun tytöt puolestaan harrastavat enemmän näpistelyä. Myymälävarkauksien yleisimpiä perusteluita ovat rahan puute, teon jännittävyys ja halu kokeilla jotain uutta. Jännitys oli pojille yleisempi syy, kun puolestaan tytöille kavereiden painostus ja pakonomainen tarve varastaa. (Honkatukia 1998, 84.)

Rikollisessa ilmapiirissä kaveripiirissä viihtyvä nuori syyllistyy myös varsin todennäköisesti itsekin rikoksiin. Onko kyse siitä, että seura tekee kaltaisekseen vai siitä että tietynlaiset nuoret hakeutuvat toistensa luokse? Kyseessä on ehkä eniten näiden yhteisvaikutus. Nuorisoriikollisuus yleisestikin liittyy nuorten sosiaaliseen elämään ja kaverisuhteisiin vahvasti. (Salmi 2006, 198.) Erityisesti tyttöjen on uskottu etsivän myymälävarkauksista korvausta huolenpidolle, jota he eivät ole saaneet vanhemmiltaan. Vieläkin kleptomaniia pidetään naisten sairautena. Psykopatologiaa mielekkäämpi tapa tulkita tyttöjen varastamista on nähdä se yhtenä sukupuolen tuottamisen ja esittämisen välineenä. Nuoret varastavat tavaroita, jotka ovat heille itselleen tärkeitä. (Honkatukia 1998, 84, 110–111.)

3.2.3 Päähteet

Viisitoista vuotta lastentarhan jälkeen olin ulkona siskoni miehen kanssa. Oli sikamakeeta, viini virtas, koko ilta diskon lattialla tanssahdeltiin, huviteltiin, juteltiin ja valomerkin jälkeen tulisesti suudeltiin. Ajateltiin että otetaan taxi sen kotiin missä mentiin muhinoimaan isoon tuplapetiin.

(Mariska, Mistä sen tietäis, albumilta Toisin sanoen, 2002)

Perinteiset päihdeongelmat ja -työ ovat olleet miespainotteisia, mutta eivät enää. Tyttöjen alkoholinkäyttö on lisääntynyt. Perinteinen suomalainen päihdekulttuuri on edellyttänyt, että naisen tulee hillitä alkoholinkäyttönsä ja samalla kontrolloida miesten juomista. Muutosta on kuitenkin alkanut tapahtua 60–70-luvuilta lähtien. Naisilla on siis alkanut ilmetä humalahakuisuutta, juotujen juomien määrän kasvua, sekä näkyvää ja äänekkästä humalaa. (Nitovuori 2001, 53.) Salme Ahlströmin vuonna 1994 tekemän tutkimuksen mukaan Suomessa 11 % 16-vuotiaista tytöistä ja 18 % pojista oli täysin raittiita (Honkatukia 1998, 61).

Raju, miehekäs juominen on osa monien tyttöjen kulttuuria, mutta heidän juomatavoissaan näkyy paljon myös feminiinisiä piirteitä. Jos päihteiden käyttö on julkisesti määritelty positiiviseksi, on kieltäytyjällä suuri uhka jäädä kaveripiirin ulkopuolelle. Tytöt kokivat sosiaalisen paineen vahvasti esimerkiksi tupakointia puoltavaksi. Tytöt ovat erityisen haavoittuvia suhteessa ryhmäpaineen kielteisiin vaikutuksiin. Tyttöjen alkoholin käyttöön liittyy myös sosiaalisten kokemusten hankkiminen juomisen avustuksella. Tytöt juovat saadakseen olla yhdessä. Humalaisella tytöllä voi kuitenkin näkyä naisellinen vastuunotto muista. (Nitovuori 2001, 54.) Tytöt saattavat olla esimerkiksi huolissaan itseään nuoremmista päihteidenkäyttäjistä, vaikka heidän oma ensimmäinen humaltumisensa on tapahtunut 9-13 ikävuoden tienoilla. Muihin Euroopan maihin verrattuna suomalaiset nuoret aloittavat alkoholikokeilut kodin ulkopuolella verrattain varhain: 12–14-vuotiaina. (Leisto ym. 2005, 52.)

Vaikka tytöt saavatkin juomisesta sosiaalista kontaktia, myös oman huvin etsiminen kiinnostaa. Tytöt voivat kokea juomisen olevan tyttöporukan yhteiskuluvuutta lisäävää. Alkoholin nauttiminen ja humala ovat myös korostuneen ruumiillisia kokemuksia. Tyttöjen humalaan liittyy esimerkiksi läheisyyden hakeminen. Juominen ikään kuin vapauttaa tytöt kontrollin kahleista. Alkoholi voi auttaa tyttöä tuntemaan olonsa vapautuneemmaksi omassa kehossaan. Ruumiillisia ulottuvuuksia osoittaa myös juomisen aiheuttama pahoinvointi. Pahoinvointi ja oksentaminen viestittävät oman ruumiin olemassaolosta ja mahdollistavat siitä saatavat arvioinnit muilta. Tämä on huomionarvoista, tyttöjen identiteettityössä ruumiillisuus on tärkeä pohdinnan kohde. (Nitovuori 2001, 55.)

Kun puhutaan nuorten varhaisista päihdekokeiluista, ei yhteiskunnan ja perheen roolia voi täysin unohtaa. Harvat kodit ovat kokonaan päihteettömiä. Lähes 90% aikuisväestöstä käyttää alkoholia, joka on kulttuurillisesti laajasti hyväksytty sosiaalinen huume. Nuorten sosiaalisella altistumisella tarkoitetaan kodin, kavereiden ja yhteiskunnan mahdollistamia tilanteita päihteidenkäytölle. Päihteidenkäytön syy on voinut saada alkunsa uteliaisuudesta ja saatavilla olevan alkoholin houkuttelevuudesta. Näihin tilanteisiin on vaikuttanut vanhempien auktoriteetin puute kotona. Nuoret kertovat kokemuksistaan vapautuen vastuusta. Nuorten mielestä heidät on pakotettu juomaan erilaisten tilanteiden uhreina. (Leisto ym. 2005, 65, 54–55.)

Päihteidenkäytölle altistutaan myös kaveripiirissä. Tytöt pitävät päihteidenkäyttöä kaveriporukassa itsestään selvyytenä, mutta yksin he eivät joisi. Kun kaikki kaverit juovat, pitää juoda mukana. Juomien hankkiminen on nuorista helppoa ja se on tärkeä taito nuorten keskuudessa. Päihteiden käyttö voi olla nuorille väline saavuttaa useita asioita, kuten aikuisemmaksi tulemistä ja vanhempien nuorten joukkoon kuulumista. Omien vanhempien ja sisarusten päihteiden käyttö ja median välittämät viestit edistävät mielikuvaa päihteiden liittymisestä aikuisena oloon. (Leisto ym. 65, 54–55.)

Tytöt ovat tietoisia vain pienestä osasta syitä ja seurauksia, joita päihteidenkäytön aloittamisella on. Nuoret eivät ole valmiita käsittelemään juomiseen liittyviä vaaroja, koska he joutuvat niin varhain tekemään aikuisuutta edellyttäviä päätöksiä, vaikka välineitä siihen ei vielä ole. Juominen ei sinällään johda ongelmakäyttöön. Monet tytöistä tuovat esille päihteidenkäytön hauskanpidon merkeissä. Kaikki päihteiden vaikutukset eivät kuitenkaan ole mukavia. Päihteet lisäävät tunteettomuutta, eikä silloin tarvitse välittää mistään mitään. Juominen määrittyy hauskaksi ja huolettomaksi, ja uhkaavat ja vakavat vaarat liitetään itsestä etäällä oleviin nuoriin, tai suljetaan kokonaan pois. Suurin osa nuorten epäsosiaalisesta käyttäytymisestä, rikollisuudesta tai päihteistä ja suojaamattomista seksikokeiluista tapahtuu heidän ollessaan päihtyneitä. (Leisto ym. 2005, 20, 56, 61, 65.)

Humaltuneisiin naisiin suhtaudutaan tuomitsevammin kuin humaltuneisiin miehiin. Miehet voivat käyttää humaltunutta naista hyväkseen, mutta molemmat sukupuolet halveksivat häntä. Nykypäivän tytöt juovat alkoholia yhtä usein ja melkein yhtä paljon kuin samanikäiset pojat. Tästä voi olla vakavia seurauksia, kun miettii naisten herk-

kyyttä alkoholille. (Eliasson ym. 1993, 170.) Toisaalta alkoholi on myös riski ulkonäölle, koska humalaista tyttöä ei yleensä pidetä kauniina (Nitovuori 2001, 55). Tytöt yhdistivät päihteidenkäytön myös psyykkiseen pahoinvointiin. Päihteitä käytettiin kuoleman aiheuttamasta surusta tai pahasta olostapavapautumiseen. Loukatun identiteetin kokemus sisältää piirteitä psyykkisestä pahoinvoinnista. Loukatulla identiteetillä tarkoitetaan kaikkia niitä tilanteita, jossa tyttöjen psyykkistä tai fyysistä koskemattomuutta on häväisty, kuten koulukiusaamisessa. Toisaalta alkoholi voi vahvistaa nuoren olemassa olevaa mielialaa. Esimerkiksi masennus voi pahentua juodessa. (Leisto ym. , 76–77.)

Päihteiden käyttötapoja on monenlaisia ja niiden käyttö saa erilaisia merkityksiä. Ne on jaoteltu hallittuun, holtittomaan ja pakonomaiseen käyttöön. Ongelmakäytön olennainen piirre on riippuvuus. Päihteet vaikuttivat nuorten käyttäytymiseen eri tavoin. Päihteet tekevät monista tytöistä omien sanojensa mukaan sosiaalisempia. He kuvaavat tullessaan avoimemmiksi, ulospäin suuntautuvimmiksi ja tutustuminen uusiin ihmisiin helpottuu. Joillakin tytöillä päihteidenkäyttö voi kuitenkin karata käsistä ja mukaan astuvat huumeet ja lääkkeet. (Leisto ym. 58–59, 60.) Koska huumeiden hallussapidosta on tehty rikos, huumeiden väärinkäytöstä muodostuu toiminta, joka pitää jengin tai ryhmän koossa omine erityisine normeineen. (Eliasson ym. 1993, 174.) Median luoma kuva ”narkkareista” ei houkuttele tyttöjä kuitenkaan huumeiden pitkäaikaiseen käyttöön. Osa suomalaisista tytöistä pitää pilven polttoa vaarattomana ja sitä verrataan tupakointiin. (Leisto ym. 2005, 82.)

Tutkimuksissa on ilmennyt kolme tyttöjen päihteidenkäytöltä suojaavaa tekijää: rahan vähyys, pelko elämänhallinnan menettämisestä ja sosiaalinen kontrolli. Nuoren käytettävissä oleva rahamäärä on usein yhteydessä alkoholinkäyttöön. Tytöt käyttävät vähät rahansa mieluummin vaatteisiin ja meikkiin kun päihteisiin. Rahan vähyys on yksinään tuskin syy, miksi nuori ei käytä alkoholia, koska sitä voidaan saada ilman rahaa. Raha on kuitenkin sidoksissa muihin asioihin, kuten pelkoon elämänhallinnan menettämisestä. Esimerkiksi huumeita pidetään yhäkin vaarallisina, riippuvuutta aiheuttavina ja vastenmielisinä. (Leisto ym. 2005, 81.)

Tutkimusten mukaan päihteidenkäyttö alkaa hidastua 20 ikävuoden tienoilla, joka voi johtua siitä, että naisten rooli odotukset alkavat vaikuttaa alkoholinkäyttöä koskeviin

päätöksiin. Juomatapojen on nähty rauhoittuvan viimeistään siinä vaiheessa, kun tyttö joutuu sovittamaan juomistaan äidin rooliin. (Leisto ym. 2005, 36.) Ei ole mitenkään yksiselitteistä, että päihteillä pyrittäisiin vain paikkaamaan ongelmia tai huonoa itse-tuntoa. On havaittu, että useilla tytöillä runsaskin käyttö tasaantuu aikanaan. Juominen voi siis olla välivaihe matkalla aikuisuuteen. Asia erikseen ovat selvät ongelmakäyttäjät, joita on tytöistä pieni vähemmistö. Tyttö, joka on kasvaessaan saanut hyvää vastaanotusta ja ymmärrystä, oppii käsittelemään negatiivisiakin tunteita ilman alkoholia. (Nitovuori 2001, 56.)

3.2.4 Vääristynyt kehonkuva

Hän vedenhelmasta arkana katsoo, ei nousta uskalla uimasta pois. Kun kovin kauan vain arkana katsoo, niin siniseksi hän muuttua vois. Hän oli pikku-pikku bikinissä, muotiluomuksessa, missä joka linja on O sekä A. Ei pikku-pikku bikinissä synny päivittelemistä, ei siksi vedessä palella saa.

(Pirkko Mannola, pikku- pikku bikineissä, 1961)

Naiseuden kulttuurinen haavoittaminen on nykyään arkipäivää. Vuonna 2005 tehdyn tutkimuksen mukaan suomalaiset tytöt olivat erityisen tyytymättömiä ruumiiseensa, tyytymättömämpiä kuin ruotsalaiset ja norjalaiset. (Näre 2004, 55.) Syömishäiriötä esiintyy tänä päivänä yhä useammilla ja nuoremmilla tytöillä, nykyään jopa alle kouluikäisillä. Tutkimusten mukaan 1-2 % suomalaisesta väestöstä sairastaa syömishäiriötä, joihin lukeutuvat anoreksia ja bulimia. Niille on tyypillistä pakonomainen laihduttaminen, ruuan ahminen, lihomisen pelko, vastustaminen oksentamalla ja häiriintynyt ruumiinkuva, joka voi pahimmillaan johtaa jopa kuolemaan. (Nitovuori 2001, 40.)

Luokituksen mukaan ihmisellä voidaan todeta *anorexia nervosa*, jos hänellä on voimakas lihomisen pelko, joka ei vähene painon pudotessa tai hänellä on ruumiinkuvahäiriö, joka tarkoittaa, että potilas väittää olevansa lihava vaikka on riutunut. Tauti voidaan todeta myös, jos henkilöllä on lähes 25 % painonmenetys lähikuukausina, henkilö kieltäytyy pitämästä painoaan ikää ja pituutta vastaavan normaalipainon alarajalla, tai jos ei ole tiedossa ruumiillista sairautta, joka selittäisi painonpudotuksen.

(Puuronen 2004, 21–22.) Anoreksian sairastumisessa on kaksi ikää: murrosikä (12–15) ja kotoa irtautumisvaihe 18–20-vuotiaana. Usein anoreksiaan sairastuneet naiset ovat perfektionisteja, joilla on tavoitteet korkealla ja halu miellyttää toisia. Tavallisena alkanut laihdutus voi muuttua jatkuvaksi itsensä kontrolloimiseksi. Kontrolliin tunne tuo hyvää oloa, joten siitä irti päästäminen on todellinen uhka minuudelle. (Nitovuori 2001, 41.)

Bulimiapotilas on usein vaikeampi tunnistaa, koska hän on normaalipainoinen. Turvonneet posket ja kiillevauriot ovat tunnusmerkkejä, joita voimakas oksentelu aiheuttaa. Bulimiassa henkilö joutuu noidankehään, jossa nälkää seuraa ahmiminen, ahmimisesta oksentaminen ja syyllisyydentunne. Syyllisyydentunne ajaa puolestaan nälän kierteeseen. Syömishäiriössä ei ole mitään yksittäistä syytä, vaan taustalla voi olla biologisia, psyykkisiä, sosiaalisia ja jopa kulttuurillisia piirteitä. (Nitovuori 2001, 41–42.) Tyttölapsen elämään kuuluu ottaa ja syödä vain vähän ruokaa. Vastaavasti poikalapsen pitää syödä paljon, ainakin enemmän kuin tytön. Näihin syömistä ja kasvamista määritteleviin käsityksiin on sisään rakentuneina myös ihanteellisen tyttöyden ja poikuuden malleja. Onko niin, että tytön/naisen syömisen julkinen kommentointi on asiallista, mutta pojan/miehen ruokahalusta puhuminen ei? Vankkarakenteisessa pojassa nähdään vahva iso miehenalku, mutta sen sijaan vankkarakenteinen tyttö nähdään vain vankkarakenteisena tyttönä. Hyvä ruokahalu ennustaa huonoa tulevaisuutta, jota hallitsee ruumiin suuri koko. Nämä käsitykset voivat edesauttaa anoreksian syntyä. (Puuronen 2004, 244.)

Jos äiti jatkuvasti tarkkailee painoan, puhuu kiloistaan ja kielletyistä ruoista, tyttö ymmärtää, että semmoinen kuuluu naisen elämään. Puhutaankin niin sanotusta sukupolvien välisestä yhteydestä. Syömishäiriöt ilmentävät myös sisäistä ristiriitaa. Naisten odotetaan olevan kauniita, mutta jos he puuttuvat omaan ruumiiseensa, tätä pidetään turhamaisuutena. Naisen on siis oltava kaunis, mutta hän ei saa yrittää olla kaunis. (Nitovuori 2001, 43.) Nuorilla tuntuu olevan selkeä kuva siitä, millainen naisen tulee olla; pieni ja sievä, luonnollinen ja huoliteltu, hoikka mutta silti muodokas. Ristiriitaista elementeistä koostuva ihanneruumis on kuitenkin lähes mahdoton saavuttaa. Opaskirjallisuudessa naiseksi kasvetaan oppimalla hallitsemaan ja muokkaamaan ruumistaan. Nuoret naiset kritisoivatkin sitä, että ristiriita ilmenee kulttuurisen vies-

tinnän tasolla. Naistenlehdissä kehoitetaan hyväksymään itsensä sellaisena kuin on, mutta seuraavalla sivulla tarjotaan laihdutusvinkkejä. (Liimakka 2004, 4, 9.)

Laihuuden ihannointi on suurta kulttuurissamme, mikä varmasti lisää syömishäiriöitä. Median ylläpitämä laiha naisideaali on varsin voimakas ja vaativa. Hoikkuuteen yhdistetään myös muita positiivisia piirteitä, kuten menestyvä ja lahjakas. Usein syömishäiriöön sairastuva on hyvin tietoinen odotuksista, joita naisen kehoon kohdistetaan, joten uhreina heitä on turha nähdä. Tunne-elämässä täytyy kuitenkin olla jotain ratkaisemattonta, jos syömishäiriö kehittyy. Kun kulttuuri ihannoii hoikkuutta ja laihduttamista, voi normaalipainoinen tyttökin kokea itsensä lihavaksi. (Nitovuori 2001, 42.)

Hyvällä naisella on terve, trimmi ja sopusuhtainen ruumis, mutta ”huonon naisen” ruumis on anorektinen, liian miehekkääksi trimmattu tai liiallista seksikkyyttä korostava. Hyvä naisruumis on sopivasti jotain, huono naisruumis liikaa. (Liimakka 2004, 13.) Yhteiskunnassa rasvattomia ja pyhiä ovat bodatut, laihat ja määrätietoiset ruumiit. Rasvaisiksi eli syntisiksi puolestaan luetaan menestystä ilmaisemattomat, löysät, heikot ja tahdottomat ruumiit. Rasva edustaa tässä maailmassa hyödyttöä kansalaista. Vanhus, vammaisen tai työtön maahanmuuttaja edustavat rasvaa. He ovat tulostasoltaan ei-tärkeitä ihmisiä ja täten yhteiskunnan kannalta epäkelpoja. Rasvaisuus yhdistetään siihen, että ihminen ei tuota. Maksimaalista tuottavuutta tavoittelevassa yhteiskunnassa ei riitä, että yksilö on tavallinen kuolevainen. Puhutaan niin sanotusta vahvuustaudista, jonka tartunnan oireisiin kuuluu pyrkimys viedä itsensä loppuun asti. Anoreksia näyttää minkälaista tämänkaltainen onnistuminen on. (Puuronen 2004, 85, 83, 89–90)

3.2.5 Masennus

Tässä elämä on; oma, kallis, ja tarpeeton. Joki joutava laineillaan mua lastuna vie mukanaan, ja ensin mä vapisin aaltojen alla. Opin olemaan antautumalla. Pohjalakaan ei yksinään olla: alakulo on seurana haikeuden.

(PMMP, Tässä elämä on, albumilta Leskiäidin tyttäret, 2006)

Kaikki ihmiset kohtaavat joskus elämänsä aikana vastoinkäymisiä ja kokevat surua. Muutaman päivän alakuloisuus ja suru ovat luonnollisia tunteita ja ne menevät yleensä ohi. Joskus alakulo kuitenkin jatkuu jatkumistaan, ja pelkkä sängystä nouseminen aamulla voi olla ylivoimainen ponnistus. Tätä kutsutaan masennukseksi. (Cobain 2001, 27.) Vaikka tyttöjen ja poikien ahdistuneisuudessa ja masennuksessa ei ole lapsuudessa eroa, niin nuoruusiässä nämä ongelmat lisääntyvät tytöillä enemmän kuin pojilla (Nurmi ym. 2006, 151).

Aikamme kiireinen elämänrytmi ja kilpailuyhteiskunnan arvot saattavat merkitä, että nuorten tyttöjen masennus lisääntyy, sillä riittämätön emotionaalinen vuorovaikutus on uhka. Nuoruuteen kuuluvaan välttämättömään eriytymisprosessiin tarvitaan yhteistä aikaa, ja perheen arjen vuorovaikutusta. Nykyajassa voi olla myönteisiä tekijöitä, jotka auttavat nuorta tyttöä etsimään naisen identiteettiään, kuten internetin mahdollistama sanavapaus. Toisaalta, jos nuori tuntee, ettei hän vuorovaikutuksessa vanhempinsa kanssa ole saanut tarpeeksi huomiota ja katsottuna olemisen kokemusta, hän saattaa etsiä internetistä väyliä katsotuksi tulemisen tarpeilleen. Hän voi lähettää seksuaalisesti väritettyjä kuvia ja tekstejä tuntemattomille, ja odottaa heidän viestejään ja kommenttejaan. Nämä teot ja tytön saamat viestit voivat kuljettaa hänet masennukseen. (Siltala 2006, 127, 136.) Masentuneet ihmiset omaksuvat selitysten jakautumismallin, jossa epäonnistumiset johtuvat sisäisistä, pysyväluontoisista asioista. Menestyminen koetaan sen sijaan tilapäiseksi tilanteeksi, joka on jonkun toisen, kun henkilön itsensä ansiota. (Eliasson 1993, 153.)

Vaikka nuorten masennustilojen ydinoireet ovat samantyyppisiä kuin aikuisilla, ikävaiheelle tyypilliset erityispiirteet usein vaikeuttavat depression tunnistamista. Nuori ei välttämättä tunne olevansa masentunut, vaan vihainen. Nuorille tunnusomaisina piirteinä pidetään myös voimakkaita mielialan vaihteluita, sekä pitkään kestävästä ikävystyneisyyttä, johon liittyy ikätovereista ja perheestä eristäytymistä. Somaattinen oireilu (vatsakivut, päänsärky), tai jatkuva huoli terveydestä terveellä nuorella ovat yleisiä masennuksen oireita etenkin tytöillä. Jatkuva levottomuus voi myös olla nuorelle depression oire. Nuori etsii aktiviteettia tai muiden seuraa jatkuvasti pitääkseen ahdistusta herättävät tunteet loitolla. Mitä varttuneemmasta nuoresta on kyse, sitä useammin depressioniin liittyy päihteiden väärinkäyttöä, itsemurhayrityksiä, ja etenkin tytöillä

irrationaalisia seksisuhteita. Tytöt vetäytyvät helposti sairastaessaan masennusta, jolloin sen huomaaminen on vaikeampaa. (Karlsson & Marttunen 2007, 11.)

Masennuksen taustalla voidaan todeta biologisia, psykologisia ja sosiaalisia tekijöitä, ja yleensä kyseessä onkin näiden yhteisvaikutus. Puhutaan stressi-haavoittumistilasta, jolla tarkoitetaan, että sairastuminen on yksilöllisen haavoittumisalttiuden ja erilaisten stressitekijöiden yhteisvaikutuksen tulosta. Osalla nuorista on perimään ja temperamentiin liittyvien tekijöiden vaikutuksesta suurempi alttius sairastua depression kuin nuorilla, jotka kestävät paremmin stressiä. Masennukseen taipuvaisuus voi kulkea suvussa, koska myös keskushermoston välittäjäaineiden säätelyn epäjärjestys voi aiheuttaa masennusta. Ruumiilliseen sairastamiseen liittyy lisääntynyt depression riski, koska nuoren kehittyvä kuva on tiukasti sidoksissa ruumiiseen. Psykologisina riskitekijöinä pidetään kehitysvaiheeseen nähden liian varhaisia erokokemuksia tai menetyksiä. Lapsena koetut laiminlyönnit, vanhemman menetys, väkivalta tai hyväksikäyttö altistavat masennukselle. Toisaalta hyvät ja turvalliset ihmissuhteet suojaavat masennukselta, ja voivat korvata varhaisten menetysten aiheuttamaa alttiutta. (Karlsson & Marttunen 2007, 9.)

Liikunta, lepo ja sosiaalinen kanssakäyminen ovat myös masennukselta suojaavia ”lääkkeitä”. Liikunta vaikuttaa aivojen kemiaan, koska se saa aivot tuottamaan endorfiinia, joka antaa luonnollisen hyvänolon tunteen. Se myös auttaa nukkumaan paremmin. Masennus voi viedä kaikki voimat, joten lepo on tärkeää. Rentoutuminen on mielen puhdistamista, akun lataamista ja terveyden palauttamista. Masentuneena ihminen helposti eristäytyy ystävistään, perheestä ja muista läheisistä ihmisistä. Eristäytyessä taas olo muuttuu entistä yksinäisemmäksi ja surullisemmaksi. Eristäytymisen jälkeen on vaikea tulla takaisin ihmisten ilmoille, mutta sen voi aloittaa pienestä kuten leffaan menemisestä. (Cobain 2001, 34, 49, 69.) Varjopuolena on se, että monilla tytöillä ei ole kavereita tai luotettavia aikuisia, joiden kanssa masennuksesta voisi keskustella. Vaativa suoritusyhteiskunta antaa tuskin hetkeäkään lepoa ja nuorten liikunta on vähentynyt ja ylipaino lisääntynyt. Olisiko näihin epäkohtiin tarttuminen ratkaisu liialliseen nuorten tyttöjen masennukseen?

3.2.6 Itsenäiset uudet tytöt

Kertoo enemmän kuin kaikki sanat yhteensä siitä, mitä tapahtuu syvällä mun sisällä ja siitä mikä odottaa vielä sitä hetkeä, kun oon vapaa kaikesta, mitä kannan mukana. Tiedän kuka sinä oot, mut onko sulla hajua siitä mihin pääsyt oon ilman sinun apua? Oikeastaan minun pitäisi kai kiittää sinua, avasit mun silmät enkä usko enää satuja.

(Irina, Pokka, albumilta Liiba laaba, 2007)

Mediassa sana tyttövoima ”*girl power*” liitettiin koskemaan kaikkia ilmiöitä ja tapahtumia, jotka koskivat naisia, aina tyttöjen opinnollisista saavutuksista sukupuolittuneisiin rikostilastoihin. Musiikissa muun muassa *Spice Girlsit* ja *Madonna* edustivat tyttövoimaa, televisiossa *Xena*, *Sabrina teininoita* ja *Buffy Vampyyrintappaja*. Esimerkkejä voimakkaista naishahmoista riittää. Söpöstä mutta voimakkaasta tyttö-naisesta tuli popkulttuuri-ikoni, joka oli samalla aktiivinen, kunnianhimoinen, seksikäs ja vahva. Nykyään tyttövoima mielletään enemmänkin lempeänä, ei-poliittisena, ei-uhkaavana vaihtoehtona feminismille, jonka avulla nostaa tyttöyttä otsikoihin. (Aapola ym. 2005, 25, 27, 30.)

Julkisessa keskustelussa tytöt nähdään usein yhtenäisenä ja pojille vastakkaisena ryhmänä, vuoroin liian viltteinä, vuoroin liian tasa-arvoisina. Vastaus siihen, mitä uusi tyttöys pitää sisällään ei ole yksinkertainen. Tämän vuoksi kuvaa kaikista tytöistä pärjäävinä uusina tyttöinä tulisi kyseenalaistaa ja painottaa tyttöjen keskinäisiä eroja. (Aaltonen & Honkatukia 2002a, 9.) Tytöt välttelevät äärimmäisiä joko-tai-menetelmiä ja suosivat enemmän sekä-että-järjestelmää. Tällöin tytöt kehittävät kaksoisstrategiaa, joka antaa heille sosiaalisen suojan yhden turvaverkon pettäessä. Kaksoisidentiteetin kehittäminen luo potentiaalia ja kykyä vastata monimutkaistuvan yhteiskunnan haasteisiin. Tyttöillä on ollut viime vuosikymmeninä historiallisesti katsottuna ainutlaatuisen paljon liikkumatilaa yhteiskunnan normien löystytyä, mutta helposti heiltä myös odotetaan suurempaa näyttöä. Eräänlainen ylikompetenssi voidaan nähdä tyttöjä koskevana uhkana, joka koskee sekä tytön ruumista että tunne-elämää. (Näre 2005, 48.)

Naisten vastuulla on perinteisesti ollut tunnetalous ja miehellä pääomatalous. Siksi naiset ovat oppineet ottamaan muut huomioon päätöksiä tehdessään. Näin tytöt tulevat kehittäneeksi empatiaa, hoivakykyä, vastavuoroisuutta, joustavuutta ja todellisuudentajua. Tunnetyö edellyttää myös itsekontrollin kehittämistä, pidättäytymistä suoran mielihyvän hakemisesta ja suoran aggression ilmaisemisesta. (Näre 2005, 48.) Nuorten sukupuolikulttuuria koskevien tutkimusten mukaan tytöt ovat kuitenkin jo hyvää vauhtia pääsemässä eroon hoivakyyvistä. Tyttöjen riskikäyttäytyminen on kasvanut ja tietoisuus riskeistä lisää tarvetta myös tunne-elämän riskien arviointiin. Seurustelu voi olla yksi tällainen riskitekijä. (Näre 2004, 17.)

Se, että tyttö ja poika voivat julkisesti tavattuaan lähteä yksityisempään tilaan tutustumaan on Suomessa normaali käytäntö. Tämä on tulkittu sukupuolikulttuurillemme ominaisena luottamuseetoksena. Tämän luottamuksen perustana on modernisaatioprosessi, joka on kehittänyt halujen säätelyä. Modernisaatio on samalla rakentanut sukupuoltenvälistä luottamusta toisen kykyyn hallita viettejään ja halujaan. Ilman tätä tyttöjen toimintafääri olisi tuskin sen laajuinen, että he voisivat toteuttaa omia yksilöllisiä intressejään. Tyttöjen ja poikien maailmojen ero on huokoistunut. Tytöt ovat suuntautumisessa pojille ja miehille tyypillisempään suhteessa olemisentapaan ja pojat tyttöjen. Parisuhteeseen pyrkivät pojat ovat mukana romanttisessa tunnekulttuurissa ja tyttöjen tunnekulttuuri voi olla jopa toiminnallisen hyökkäävää. Nykytytöt ovat tunnetoimijoita ja heidän kulttuuriaan leimaa emotionaalinen aktivismi. (Näre 2005, 97, 119.)

Vaikka rakkaus on kulttuurinen ideaali, ja ehkä itsensä toteuttamisen tärkein lähde, mediassa tyttöjä varoitellaan vain romanttisen rakkauden haavoittavuudesta. Kun pettymyksiä ja petetyksi tulemisia kertyy, rakkaus alkaa näyttäytyä emotionaalisenä riskinä, jossa tunteiden kylmettäminen näyttää olevan tärkeä keino selviytyä. Mediassa viljelty parisuhdemallisto kylvää pikemminkin epäluuloa, kun rohkaisee antautumaan suhteille. Tästä hyvänä esimerkkinä on vaikka *Salatut elämät*. Media pikemminkin sammuttaa kuin virittää haaveita. Tytöt odottavat seurustelussa vastavuoroisuutta ja vuorovaikutuksen hyvää laatua. Käytännössä tämä toive ei oikein näytä saavan vasta-kaikua. (Näre 2004, 43, 18.)

Teini-ikäisillä tytöillä on suuri kaipuu vastavuoroiseen kontaktiin, johon poikien ei koeta olevan kypsiä (Näre 2005, 144). Tyttöjen silmissä pojat näyttävät haavoittuvilta

ja heikoilta, koska he eivät osaa puhua tunteistaan. Tämä vahvistaa tyttöjen kokemusta itsestään kypsinä ja vahvoina. Tytöt kärsivät seurustellessaan myös henkisen yhteydentarpeensa sivuuttamisesta. Monet tytöt kokevat, että pojat kiirehtivät sänkyyn menoa ja muu vuorovaikutus jää seksuaalisen vuorovaikutuksen varjoon. Tämä koetaan helposti hyväksikäyttämiseksi. Tytöt ilmaisevat tarvetta kiintymykseen ja rakastamiseen, mutta tuntuu kuin pettymyksiltä suojautuminen jotenkin hajottaisi rakkausjuonen rakentumista, sillä liiallisia tunteita halutaan säädellä. Kulttuurissamme rakkauden ilmaisut on alettu yhä enemmän seksualisoida. Tytöt ilmaisivat olevansa kyllästyneitä rakkauden seksuaalisoitumiseen ja kaipasivat omia tarpeitaan huomioon ottavaa kumppania, johon voi luottaa. (Näre 2004, 41, 44, 80.)

4 TYTTÖTYÖ

Kuten jo aiemmin totesin, sukupuolen tai tyttöyden määrittäminen on toisinaan vaikeaa nyky-yhteiskunnassa. Tämän vuoksi kun puhutaan käsitteestä tyttötyö, ensimmäiseksi kysymykseksi nousee kenelle se on tarkoitettu. Tyttötyön kohde on iältään nuori ja naispuoleinen. Tyttötyö on nuorisotyötä ja samalla naisiin eli tyttöihin kohdistuvaa työtä. Konkreettisesti tämä tarkoittaa tyttöjen tarpeet ja ominaispiirteet huomioivaa toimintaa vapaa-aikana tai koulussa kun erityistarvetta ilmenee tai kun tytöt tarvitsevat omaa tilaa. Tyttötyö voi siis olla kohdennettu tiettyihin tyttöryhmiin tai olla kaikille tytöille vapaata toimintaa, minkä vuoksi toiminnan sisällöt voivat vaihdella paljonkin. Tytöt saattavat tarvita omaa tilaa koska useilla nuorisotiloilla vallitsee yhä poikavaltaisuus, eivätkä tällaiset tilat juurikaan palvele tyttöjen tarpeita. (Nitovuori 2001, 9.)

Tyttötyö ei ole välttämättä oma metodinsa, koska vain se, että tytöt ovat työn kohde, ei riitä määritelmään. Tyttöjen kasvun tukeminen on kaiken perusta ja kun tämä on mielletty, voidaan ehkä alkaa puhumaan metodista. Mikä tahansa ryhmä, jossa on vain tyttöjä, ei ole tyttötyötä jos sen ideologiaa ei ole sisäistetty osaksi toimintaa. Tyttötyön sisällä voidaan kuitenkin toteuttaa metodeita, ja tästä esimerkkinä on vaikka pientyttöryhmä. (Nitovuori 2001, 15.)

4.1 Historia

Tyttötyön aloittamisesta Suomessa keskusteltiin jo 1920-luvulla mutta valtakunnallinen toiminta alkoi vasta 1931. Tyttötyön alku viivästyi osittain siksi, että ei haluttu kilpailla samanhenkisen partion kanssa. Ensimmäisenä tyttötyötä sodan aikaan järjesti *Lotta Svärd*. Lottajärjestön toimintaa aloitettiin erityisesti paikkakunnilla, joissa partiota ei ollut. Tätä kautta järjestön toiminta lähti etenemään, vaikka siihen suhtauduttiinkin aluksi epäluuloisesti ja sitä pidettiin sotilaallisena ja poliittisena. (Nevala 2003, 347.)

Tyttötyön jäseneksi pääsi jokainen 8 vuotta täyttänyt tyttö ja 17-vuotiaana oli mahdollista anoa *Lotta Svärdin* jäsenyyttä. *Pikkulotille* suunnattiin henkistä kasvua uskonnon, kotimaan historian ja kotiseudun maantieteen muodossa. Toimintamuodot sisälsivät iltahartauksia, kuorolaulua ja opettavaisia näytelmiä. Lasten haluttiin kasvavan isänmaallisuuteen, joten myös leirit, leikki ja urheilu olivat osa rauhanajan lottatyötä. Vuonna 1943 *pikkulotat* nimike vaihtui lottatyöiksi, koska nimi ei kuvannut sitä vastuullista työtä mitä nuoret tekivät. Talvisodan aikana isommat lottatyöt tekivät aikuisten lottien työtä, valmistivat varusteita ja niin edelleen, että isommat lotat pääsivät kentälle. (Nevala 2003, 348.)

Vaikka molemmat sodanaikaiset nuorisojärjestöt eli *pikkulotat* ja *suojeluskuntapojat* lakkautettiin vuonna 1944, olivat ne muodostuneet yhdeksi aikakautensa merkittävistä nuorisojärjestöistä niin jäsenmääränsä kuin vaikutuksensakin puolesta. (Nevala 2003, 351.) Perinteisestä aatteellisesta tyttötyöstä ja poikatyöstä myös luovuttiin vähitellen 1970-luvun lopussa (Nitovuori 2001, 33). Toisaalta Nuorten naisten Kristillisen yhdistyksen toimintaan on kuulunut aina perustamisesta (1896) tähän päivään asti tavoitteellinen tyttötyö, jonka tarkoituksena on tukea tytön kasvua fyysisenä, psyykkisenä ja hengellisenä kokonaisuutena (Nuorten Naisten Kristillinen yhdistys 2009.)

Vuosina 1998–2001 Suomessa toimi valtakunnallinen Setlementtinuorten liiton Upea Minä -projekti, jossa tuettiin tyttöjen elämänhallintataitoja ja koulutettiin henkilökuntaa herkistymään tyttöjen elämää koskeviin erityiskysymyksiin. Projektin yhteyteen syntyi Helsinkiin ensimmäinen Tyttöjen Talo. Tyttöjen talo toimi ensin kolmevuotisena kehittämishankkeena mutta on nyt vakiinnuttanut toimintansa ja on innostanut ja

kouluttanut muita tahoja sukupuolisensitiivisessä tyttö- ja poikatyössä. Viime vuosien aikana eri puolille Suomea on syntynyt tyttötyötä, tyttöryhmiä ja tyttöjen talo -projekteja. (Laurent 2005, 2, 4.)

Taloilla tytöille tarjotaan avoimia iltoja, suljettuja teemaryhmiä, taideryhmiä ja seksuaalineuvontaa. Nuorille äideille, seksuaalista väkivaltaa kokeneille ja maahanmuuttajille on järjestetty omia ryhmiä. Tyttöjen talot onnistuvat tavoittamaan tyttöjä, jotka eivät yleensä hae apua viranomaisilta ja joilla ei ole usein tietoa erilaisista tuen kanavista. (Punnonen 2007, 529.) Vuonna 2004 Setlementtinuorten liitto jatkoi uuden tyttö- ja poikatyön kehittämistä uudella kansainvälisellä projektilla. Nelivuotisen projektin päämääränä oli vakiinnuttaa ja mallintaa sukupuolista työtettä erityisesti sosiaalista vahvistamista kaipaavien nuorten parissa. (Uusitalo 2004, 19.)

4.2 Käsitteet

Tyttötyöhön kuuluu paljon käsitteitä, joiden avaaminen helpottaa huomattavasti ideologian ymmärtämistä ja välttää väärinkäsitykset. Tyttötyön yläkäsite on sukupuolisensitiivinen nuorisotyö. Sukupuolisensitiivisellä nuorisotyöllä tarkoitetaan sekä poika että tyttötyötä ja se on saanut Suomessa nykyisessä muodossaan hiljalleen jalansijaa 1990-luvulta lähtien. Vaikka sukupuolisensitiivisellä nuorisotyöllä tarkoitetaan myös poikatyötä, se on lähtenyt liikkeelle tyttöjen erityistarpeista. Sukupuolisensitiivisellä nuorisotyöllä usein viitataan siihen, että nuorisotyössä on huomioitu tyttöjen ja poikien erilaiset mahdollisuudet kasvaa aikuisiksi. Sukupuolittuneet odotukset, arvostukset ja yhteiskunnan valtarakenteet vaikuttavat paljon siihen, että tytöt ovat nuorisotyössä poikia näkymättömämpiä. (Honkasalo & Souto 2007, 123.) Sukupuolisensitiivisessä työssä oleellisinta on, että ammattitaito rakentuu omalle elämäkokemukselle ja vuorovaikutustaidoille, ja vasta sokerina päällä ovat erilaiset menetelmät. (Uusitalo 2004, 19.)

Sukupuolisensitiivisyydellä voidaan tarkoittaa myös sukupuolinäkökulman huomioon ottamista kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja toiminnoissa. Sillä voidaan tarkoittaa kykyä tunnistaa miesten ja naisten erilaisuus, sekä erot esimerkiksi tarpeissa ja viestintätavoissa, sekä kykyä kuunnella ja havainnoida miesten ja naisten erilaisuutta eri kon-

teksteissa. Se on sukupuoleen liitettyjen arvojen ja asenteiden näkyväksi tekemistä ja tunnistamista. Sukupuolisensitiivisyyttä on pidetty edellytyksenä todelliselle sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseksi, koska sen avulla sukupuoli ei muodosta avointa, eikä piilevää kahtia jakavaa kategoriaa. Sukupuoliherkän toiminnan ja ajattelun tavoitteena on siis itsensä tarpeettomaksi tekeminen. (Anttonen 2007, 8.)

Ajattelutapaa, joka kieltäytyy näkemästä seksuaalisuuden ja sukupuolen kirjoa, ja joka arvottaa yhdenlaista sukupuolen ja seksuaalisuuden ilmaisutapaa toista paremmaksi, kutsutaan heteronormatiiviseksi. Heteronormatiivisuus on määritelty ajattelutavaksi, jonka mukaan maailmassa hahmotetaan olevan vain kahdenlaisia ihmisiä, naisia ja miehiä, ja ettei ihminen voisi olla molempia yhtä aikaa. Ajattelutapaan liittyy toive tai oletus kaikkien yksilöiden heteroseksuaalisuudesta. Heteronormatiivisuus rajoittaa kaikkien ihmisten mahdollisuuksia. Sukupuolisensitiivisyys kattaa myös ajattelutavan ja toiminnan, jossa voidaan arvostaa sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta. Se tarkoittaa myös sitä, että esimerkiksi nuorten parissa työskentelevät kykenevät ottamaan huomioon sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden ja olemaan arvottomatta heteroseksuaalisuutta ainoaksi oikeaksi ja toivottavaksi tavaksi sukupuolen ja seksuaalisuuden ilmaisemiseen. (Anttonen 2007, 9.) Sukupuoliherkkä ote auttaa tunnistamaan sukupuolisuuteen liittyvää moninaisuutta, kunhan yksilön lähtökohdat otetaan huomioon. (Näre 2004, 15.)

4.2.1 Feminismi

Feminismi ja naistutkimus ovat olleet tyttötyön tärkeimmät taustatekijät. Feminismi toi esiin yhteiskunnalliset ongelmat naisiin liittyen, kuten äänioikeuden puuttumisen. (Nitovuori 2001, 10.) Suomen Naisyhdistys perustettiin vuonna 1884, jonka jälkeiselle suomalaiselle naisliikelihoodinnälle oli tunnusmerkillistä tasa-arvon, sekä naisten ja miesten yhdenvertaisuuden nostaminen toiminnan tavoitteeksi. Vuonna 1901 naiset saivat oikeuden opiskella yliopistoissa, 1929 naiset saivat hallita omaisuuttaan avioliitossa ja ylipäättään 1980–1990-luvulla naisia syrjivät säännökset vähentyivät muun muassa armeijan ja kirkon piirissä. (Koivunen 1996, 79.)

Perinteisessä feminismissä ajatellaan, että sukupuoli voidaan ylittää androgynian avulla, mutta silloin unohdetaan historiallinen miesten kulttuurillinen ja yhteiskunnallinen

ensisijaisuus (Koivunen & Liljeström 1996, 23). Tiede, filosofia ja erityisesti naistutkimus ovat pyrkineet selittämään, miten sukupuolieroa tuotetaan, ja feminismi on päämääriensä mukaisesti halunnut osoittaa, että sukupuolijärjestelmän tarkoitus on naisten kontrolli ja alistus. Kansalaiset eritellään ja erotellaan sukupuolensa mukaan kehdosta hautaan. Hetkeksikään yksilö ei voi unohtaa kuuluvansa yhteiskunnassa jompaankumpaan sukupuoleen, joilla on eri vaatteet, pukuhuoneet ja tavat kuin vastakkaisella luokalla. Feminismiä kuitenkin kritisoidaan siitä, että se uudelleen järjestää sukupuoliluokitusta valikoivasti. Tästä esimerkkinä on tasa-arvo. Sukupuolta rajataan ja määritellään siten, ettei kaikkia sukupuolijärjestelmän kantavia peruspilareita kuitenkaan vaurioiteta. Voidaan vaatia samaa palkkaa muttei yhteisiä pukuhuoneita. (Sipilä 1998, 39, 52.)

Sukupuolijakoa on joskus puolustettu sillä, että naisilla ja miehillä on yhteiskunnassa omat tärkeät tehtävänsä. Tämä ei kuitenkaan ole kovin muodikasta Suomessa, jossa sukupuoltenvälistä työnjakoa ollaan ajamassa alas. Kahden erillisen sukupuoliluokan puolustaminen sillä, että kummallakin luokalla on aina ollut omat tehtävänsä yhteiskunnassa, on suunnilleen sama kuin puolustaisi orjuutta. Sukupuolten rooleja ja työnjakoa on puolustettu myös vetoamalla tehokkuuteen, mutta tällaiseen tehtävänjakoon liittyy ongelma, nimittäin se, että tehokkuus ei ole yhtä kuin ihmisen hyvä. Tällaisissa perusteluissa ajaudutaan perinteiseen oletukseen sukupuolista ja niiden kyvyistä ja taipumuksista. (Sipilä 1998, 141.) Feminismiä vaivaa myös kahtalaisuus. Kun tasa-arvon sukupuolettomuus merkitsee, että nainen hyväksytään tai otetaan mukaan, niin tasa-arvon miehisyys tarkoittaa, että nainen hyväksytään tai otetaan mukaan kuvitellen heidät miehiksi. (Koivunen 1996, 83.)

Maailma on muuttunut, joten feminismikin käsitteenä on muuttunut lähemmäs tyttötyön ideologiaa. Uudet feministiset identiteettikäsitteet ovat korostaneet, että identiteetti ei ole vakaa minä, vaan sisäisesti jännitteinen ja ristiriitainen. Identiteetti ei ole totuus tai olemus joka löydetään, vaan elämänmittainen purkamisen ja rakentamisen prosessi. Kun feministisen ajattelun piirissä on kiinnitetty huomio naisten keskinäisiin eroihin, moniulotteisiin sarron rakenteisiin sekä identiteetin epävakauteen, samalla on alettu hahmottaa uusia liittolaisuuden perustoja. Yhteinen piirre näille visioille on tyyppillinen moninaisuus. Ne eivät pyri ylittämään tai ohittamaan sukupuolten välisiä eroja vaan tunnistamaan ja tunnustamaan ne. Sen sijaan, että emansipaatio rakentuisi yhteis-

selle sorron kokemukselle, se rakentuisikin liittolaisuudelle, yhtäläisyyksien ja yhteisten intressien neuvottelemiselle. (Koivunen 1996, 98, 102–103.)

4.2.2 Tasa-arvo

Tyttötyö ei ole sama asia kuin tasa-arvotyö vaan se on enemmänkin tasa-arvokysymys, yksi toiminnan kehittämisen väline. Kaikki lähtee siitä, miten ihminen määrittelee sanan tasa-arvo ja kuinka hyvin hän näkee sen toteutuvan suomalaisessa yhteiskunnassa. Omat näkemykset ovat pohjana keskusteluille ja toiminnalle lasten ja nuorten kanssa. Tasa-arvotyö on Suomessa vakiintunut, joten onko se sitten muuttunut tarpeettomaksi? Tasa-arvolaki on olemassa, mutta se ei korjaa kaikkia epäkohtia. Tasa-arvotyö ei ole loppunut, vaikka tavoitteita onkin saavutettu. Naistutkimuksen myötä on tullut uusi käsite *gender* ja sukupuoli on jaettu sosiaaliseen ja biologiseen sukupuoleen. Sillä on haluttu korostaa yhteiskunnan merkitystä sukupuolen kehittymiseen. Jokainen lapsi kasvatetaan maailmassa, jossa toimintamallit ja sosiaalinen todellisuus eivät ole molemmille sukupuolille samat. Tarvitsemme ja käytämme kulttuurillisia käsityksiä siitä, millaisia naiset ja miehet ovat. Jokainen nuori käyttää sukupuolittuneita aineksia identiteettinsä rakennuspuuna. Yhteiskunnan sukupuoli myös muuttuu ja naisen mallit ovat käymistilassa. (Nitovuori 2001, 19, 10.)

Tarvitaan uusia lähestymistapoja, menetelmiä ja määritelmiä tasa-arvon käsitteelle. Naisilla ja miehillä on samat yhteiskunnalliset velvollisuudet ja oikeudet, mutta joustamattomat sukupuoliroolit ovat tasa-arvon esteenä. Nyt olemme siirtymässä pois jäykästä samankaltaisuusideologiasta kuin myös stereotypisoivasta erojen korostamisesta. Erojen tai samankaltaisuuksien korostaminen ei enää riitä, vaan pitää omaksua sukupuoliherkkä tarkastelu. Sukupuoliherkkyys on, että sukupuolten erilaisuus lähtökohtaisesti hyväksytään. Ei oleteta mitään, vaan pyritään olla molemmille avoimia. Työntekijän on tärkeä miettiä antamaansa kuvaa. Kasvattajan roolimallivaikutus on usein merkittävä. Esimerkiksi työntekijöiden keskinäisestä työnjaosta voidaan päätellä mitkä ovat miesten ja mitkä naisten töitä. Tarkoitus ei ole, että molempien sukupuolien tulisi tehdä toistensa töitä, mutta niille jotka haluavat, tulisi se tehdä mahdollisimman helppoksi. Jotta ohjaajan antama malli ei olisi keinotekoinen eikä yksilöllisyyttä tukahduttava, olisi hyvä tuntea oma identiteetti sekä yhteiskunnan välittämien odotusten vaikutusta siihen. (Nitovuori 2001, 20–21.)

Tyttötyöntekijän on syytä miettiä miten hän suhtautuu poikkeamiin tai kuinka hän rohkaisee tai jättää rohkaisematta tiettyjä piirteitä. Usein vakavimmat esteet tasa-arvon tiellä ovat vakiintuneet roolit, perinteet ja asenteet. Ohjaajan tulee olla tällaisille asioille valpas. Entä kuinka ohjaaja voisi kehittää ilmapiiriä tasa-arvoa kehittävämpään suuntaan? Keskustelut yhteiskunnasta ja sukupuolirooleista lasten ja nuorten kanssa olisivat tärkeitä. Tyttöjä tulisi kannustaa, nostaa esille, tukemaan toisiaan, uskomaan itseensä ja kehittämään taitojaan. Pojat tulisi myös ottaa mukaan tasa-arvotavoitteisiin. Nimittelyyn, kuten ”huoritteluun” tulisi puuttua heti, eikä sitä saisi vähätellä. Lisäksi poikia pitäisi kannustaa rikkomaan rajoja ja sukupuolirooleja, kuten tyttöjäkin. Erilliset ryhmät tytöille ja pojille ovat myös tasa-arvokysymys. Tyttötoiminta auttaa näkemään nuorison moninaisuuden. Vasta tämän huomattua voidaan tehdä nuorten tarpeita vastaavaa toimintaa tytöille sekä pojille. (Nitovuori 2001, 13, 22, 25–26.)

4.3 Tyttötyön ideologia

Tyttötyön toiminnan perusteena on usein pidetty sitä, että se antaa tytöille itsemäärityksen ja rauhan käsitellä naiseksi kasvamiseen liittyviä asioita. Tyttöjen tietoisuutta omista oikeuksista halutaan avartaa esimerkiksi käsittelemällä ryhmissä syrjintää ja epätasa-arvoa. Tyttötyössä halutaan kuitenkin korostaa tyttöjen ja tyttöryhmien erilaisuutta ja tiedostaa, että tyttöjen kasvamiseen vaikuttavat eri tekijät, kuten asuinpaikka ja sosiaalinen ja kulttuurinen tausta. Vaikka tyttötyötä onkin erilaista, kaiken ideologian pohjana on ymmärrys sukupuolten välisestä tasa-arvosta; pyrkimys tyttöjen voimaannuttamiseen ja valtaistamiseen. (Honkasalo & Souto 2007, 123.)

Voimaannuttaminen ja valtaistaminen ovat molemmat sanan ”empoverment” eri painotuksia saaneita käännöksiä. Koska empowerment-käsitteellä ja sen johdannaisilla empower, empowered ja empowering ei ole vakiintuneita suomenkielisiä vastineita, useimmat kirjoittajat käyttävät suomennoksessaan perusteena joko valta- tai voimakäsitettä. Empowerment on hyvin moniulotteinen konstruktio, jonka suomennoksissa tulisikin näkyä käsitteen eri painotukset. Käsitteen löysä käyttö ja heikko teoreettinen ymmärrys voi muuten muodostua esteeksi todellisen muutoksen aikaan saamiseksi voimaantumisen ja hyvinvoinnin pyrkimyksissä (Siitonen & Robinson 2001, 1, 3.)

Muita mahdollisia empowerment sanan käännöksiä voivat olla voimistuminen, vahvistuminen, kykeneväksi tekeminen ja valtauttaminen (Sosweb 2009).

Valtaistaistamisella pyritään lisäämään yksilöiden, ryhmien ja tai yhteisöjen mahdollisuuksia vaikuttaa omatoimisesti elinympäristöönsä ja olosuhteisiinsa ja elämänlaadun parantamiseen, tukemalla yksilöiden, ryhmien ja tai yhteisöjen päämäärien saavuttamista. Valtaistuminen sisältää: Kontrollin omasta elämästä, luottamuksen omiin kykyihin toimia itselleen tärkeissä asioissa, kyvyn tunnistaa ja kehittää omaa toiminta-voimaansa, tietoisuutta ja mahdollisuutta valintoihin ja riippumattomuutta muista ihmisistä päätöksenteossa ja toiminnassa. Valtaistavan työskentelymuodon sisäistänyt työntekijä pyrkii siihen, ettei asiakkaan ja hänen välillensä synny riippuvuussuhdetta. Työntekijä toimii tasavertaisena asiakkaan kanssa tämän asiantuntijuutta kunnioittaen. Asiakas tekee itse muutostyötä ja saa sitä kautta itselleen kykyjä ja valtaa ratkaista omaan elämäänsä kuuluvia asioita. Valtaistumisprosessin luonne voidaan ymmärtää eri tavoin. Jotkut korostavat sen olevan täysin ihmisistä itsestään lähtevä prosessi, toiset taas näkevät että myös ulkopuolisilla on mahdollista vaikuttaa siihen. (Sosweb 2009.)

Voimaannuttaminen viittaa toimintakykyisyyteen ja sisältää myös poliittisen ulottuvuuden. Se ei tarkoita vain vallan saamista vaan sen muuttamista. Empowerment käsite on käytössä sosiaalityön lisäksi myös terveyden edistämisessä ja pedagogiikoissa. (Sosweb 2009.) Monet tutkijat liittävät empowerment-käsitteen asioiden mahdollistamiseen, voimavarojen löytämiseen, elämänhallintaan, sekä toimintavalmiuksien ja toimintakykyisyyden saavuttamiseen (Siitonen & Robinson 2001, 3).

Leikeissä, koulussa, ammatinvalinnassa, työelämässä ja yleensä vuorovaikutuksessa ovat läsnä erilaiset sukupuoliroolit, jotka voivat joko vahvistaa tai heikentää nuoren omaa persoonallisuutta. Sukupuolisensitiivinen työote huomioi yksilön vahvuudet ja taipumukset sukupuolesta riippumatta. Median keskeinen rooli idealisoituine ja yliseksuaalisoituine naiskuvineen kaipaa rinnalle niin media- kuin seksuaalikasvatustakin. Kriittinen medianlukutaito, tietoisuus omista oikeuksista, yhteiskunnan laeista ja normeista voivat tarjota tytöille ja pojille vaihtoehtoisia tapoja tyttönä ja poikana olemiseen. (Punnonen 2007, 535.)

Nyky-yhteiskunnassa rajat lapsuuden ja aikuisuuden välillä ovat hämärtyneet, kuten myös julkisen ja yksityisen, sekä toden ja fiktion. Kulttuurien välisessä kohtaamisessa jännitteet liittyvät erityisesti sukupuolijärjestelmien väliseen eroon. Julkisuuden intimisoituminen kulminoituu erityisesti internettiin. Tietyiltä nettisivuilta tuleva kulttuurinen ja visuaalinen häirintä luo erityisen paineen niille tytöille, joiden kulttuuri edellyttää yksityisyyden tarkkaa suojelua. Ulkona, missä joka toisen kulman takana esiintyy puolialaston alusvaatemalli, voi aiheuttaa sen, että liikkumisesta voi myös tulla jatkuvaa häpeää tuottavien merkityksien arviointia. Herkkyys yksilöllisille ja tätä kautta myös kulttuurillisille tarpeille erottaa aikamme tyttötyön kollektiivisempia painotuksia saaneesta tyttötyöstä, jota suomessa edusti *Lotta Svärd* järjestön *lottatyöille* järjestämä tyttötyö. (Näre 2007, 541.)

Sukupuolisensitiivistä työtä voi tehdä sekaryhmissä tai yhden sukupuolen ryhmissä. Kiinnitys omaan sukupuoleen tukee myös suhteen rakentumista toiseen sukupuoleen. Kuuluminen omaan sukupuoliryhmään on kulttuurinen voimavara, jota ei tarvitse hävetä. Tyttöryhmissä tehtävissä töissä tarkoitus on tukea tyttöjen identiteetin kasvua itsensä näköisiksi naisiksi yhteisöllisyyttä arvostavassa ja naistietoisessa ilmapiirissä. Vuorovaikutteisuus kasvattaa itsetuntoa ja vahvistaa sosiaalisesti. (Näre 2007, 543.) Tyttöjä ja poikia ei pidä nähdä kahtena erillisenä ryhmänä, joilla on täysin toisistaan poikkeavat tarpeet. Yleiset tyttöerityiset kysymykset on kyllä otettava huomioon mutta yksilötasolle sovellettuna. (Nitovuori 2001, 14.)

Entä mikä on eriytetyn poika- ja tyttötyön perustelu? Tasa-arvoideologiat ovat karsineet eriytetyn toiminnan määrää 1970-luvulta lähtien, koska sekaryhmiä on pidetty tasa-arvon takeena. Eriytystä on myöhemmin alettu suositella, koska on havaittu että neutraalius voi toimia itseään vastaan häivyttämällä osan tarpeista. Neutraali asennoituminen kääntyykin poikia suosivaksi. Nyt eriytetty ryhmä on taas hyväksyttävä, jatkuvasti kehittyvä nuorisotyön ja kasvatuksen väline. (Nitovuori 2001, 11.) Sukupuolisensitiiviseen työotteeseen ja sosiaaliseen nuorisotyöhön kohdistuu monenlaisia, keskenään jopa ristiriitaisia odotuksia. Yksi niistä on, pitäisikö tytöt niin sanotusti pelastaa vai pitäisikö heille antaa yhä enemmän tilaa toteuttaa itseään? (Punnonen 2007, 536.)

4.4 Tyttökulttuureista

Nuoret määrittelevät itseään ja erottautuvat muista sellaisten tekijöiden kautta, kuten erilaiset suhteet koulunkäyntiin, päihteisiin, nuorisokulttuureihin ja vapaa-ajan viettoon. Kouluissa he tekevät myös usein jaotteluja nynnyihin ja koviksiin. (Aaltonen 2008, 38.) Nuorten vertaisryhmien piirteissä on suurta vaihtelua ryhmien luonteen intensiteetissä eli siinä miten paljon aikaa, tunteitansa ja persoonaansa jäsenet investoivat näihin ryhmiin. Harvat ryhmät vaativat jäseniltään niin sanottua kokopäiväistä satsausta, kuten skinheadit. Toisaalta yhteisöllisyyden keveys leimaa monia nuorten yhteisöjä, niin vapaamuotoisia kuin organisoitujakin. Joko ryhmään panostetaan osaaikaisesti tai sitten ryhmästä on todella helppo lähteä. Subjektiivinen sitoutuneisuus voi olla hyvin voimakasta, identiteetin keskeinen osa, vaikka ryhmä olisi pikemminkin normiton viiteryhmä, kuten fanikulttuurit tai nettipohjaiset virtuaaliyhteisöt. Onko siis polarisoitumista yhä raskaampiin tai yhä kevyempiin yhteisöihin tapahtumassa? (Lähteenmaa 2000, 34–35.)

Tyttöjen on vaikeampaa kuulua osana jotain alakulttuuria, koska heitä ei aina oteta vakavasti. Jos tyttö vaikka omalla käytöksellään ja pukeutumisellaan yrittää edustaa jotain alakulttuuria, hänet yksilöidään helpommin hulluksi tai mieleltään sairaaksi kuin osaksi jotain ryhmää. (Perho 2005, 59.) Toisaalta Spice Girlsien faniliike 1990-luvun loppupuolen Suomessa oli historiallisesti ainutlaatuinen ilmiö, varhaisnuorten tyttöjen joukkoliike, jonka laajuista ei ole ennen eikä jälkeen nähty. Fani-ilmiö ei ollut yksiselitteinen, eikä yksitasoinen, vaan ristiriitainen ja moniulotteinen historiallinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen tapahtuma. Ilmiöön liittyvät kirkuvat, pyörtyilevät tyttöjen fanijoukot konserteissa, sekä yleinen keskustelu ”girl poverista” tyttövoimasta, jota ”spaissarit” edustivat. (Saarikoski 2009, 302.)

Tyttöjen fanikulttuurissa esiintyy tänä päivänäkin runsaasti karnevalistisia, rajojen koetteluun ja niiden ylittämiseen liittyviä asioita. Konserttia varten yhteen kokoontunut joukko synnyttää lähes uskonnollisia sävyjä välillä saavia tunnekokemuksia. Konserteissa on vapaus näyttää tunteita ja olla muutenkin ”hullu”. (Lähteenmaa 1992, 157.)

90-luvun loppuvuosien suomalaisessa kaupunkimaisessa ympäristössä tytöt ovat ottaneet entistä näkyvämmiin ja meluisammin katujulkisuutta haltuunsa, mutta eivät edelleenkään harrasta esimerkiksi skeittaamista kaduilla ja aukioilla poikien tapaan taitojaan esitellen. Tytöt ovat sen sijaan tulleet julkiseen tilaan yhä näkyvämmällä ulkona juomisella. Ehkä alkoholinkäyttö on myös yksi nuorisokulttuurinen tapa tehdä itsensä näkyväksi. (Lähteenmaa 2000, 37.) Muuttuneiden arvojen ja yksilöllisyyden ilmaisutapojen kautta on kehittynyt tarve uudentyyppiselle yhteisöllisyydelle. Itsensä mieltäminen osaksi samoin ajattelevaa joukkiota on nuorille tärkeää. Nuori siirtyy aikuisuuteen eri instituutioiden avulla mutta polku koulusta työelämään on muuttunut katkonaiseksi ja epävarmemmaksi. Vuosituhannen vaihteen ajankohtaa onkin kuvattu tämän vuoksi riskiyhteiskunnaksi. (Leisto & Tuomikoski-Koukkula 2005, 15.)

Tytöt eivät näy katukulttuurissa samalla tavoin kuin pojat, koska heillä ei ole selvästi erottuvia heimosymboleita kuin poikavaltaisissa alakulttuureissa. Hauskaa pitäessään tytöt eivät yleensä häiritse yleistä rauhaa ja järjestystä yhtä näkyvästi ja kuuluvasti kuin suuret, remuavat poikajoukot, mutta tytöille on ominaisissa ryhmiinkuulumis- ja hauskanpitokäytännöissään oma logiikkansa. Lattioilla istuminen, ikärajamuurit ylittävät kommunikointi ja nauru ovat normaalien rakenteiden kumoamista. Naiseus on kulttuurillisesti tulenarka asia vieläkin. Naisen ei pidä tehdä numeroa itsestään, tai hän on helposti ”kana” tai kevytkenkäinen, mutta kiltti tyttökin irrottelee joskus. Tytöt tekevät älyttömyyksiä ja hölmöilevät, siis rikkovat rajoja pienillä irtiotoilla. Lähes jokaisella ”bestis-parilla” on omien sanojensa mukaan omat tapansa hullutella. Tyttöjen hulluttelua on vaikeampi huomata kuin poikien, koska tyttöjen ryhmät ovat yleensä pienempiä. (Lähteenmaa 1992, 155–157, 159.) Tyttöjen ”bestis-parit” ovat kuitenkin vähenemään päin ja yleinen katujulkisuus lisääntynyt, mikä kertoo tyttökulttuurien muutoksista hyvin lyhyen aikavälin sisällä.

Tytötkin saattavat paneutua alakulttuurisiin käytäntöihin hetkeksi mutta poikia tyypillisemmin vain puolella sydämellä. Useimmissa tutkimuksissa on tultu siihen tulokseen, että vaikka tytöt arvostavatkin hyvin paljon omia läheisiä tyttökavereitaan, he eivät arvosta tyttöjä joukkona. Jos tyttö alkaa seurustella pojan kanssa, tämä otetaan sisään pojan piiriin, mutta tyttökavereita tavataan vain seurustelun ohella. Tyttöjen pyrkimys peilata orastavaa naisellista itsetuntoa pojilta saatavaa huomiota vasten, kertoo naista edelleen rajoittavien sukupuoliroolien yllättävästä sitkeydestä. Toisaalta

asiaa voidaan tarkastella siltä kannalta, millaisia sosiaalisia taitoja tytöille kehittyinäissä heille ominaisissa käytännöissä. (Lähteenmaa 1992, 163–164.)

4.4.1 Monimuotoinen tyttöys

Kulttuurin keskeisiä elementtejä ovat sukupolvi ja sukupuoli, joiden vaaliminen on ollut perinteisissä kulttuureissa elintärkeää kun Suomessa näiden elementtien sisäiset rajat ovat hämärtyneet. Sukupuolisensitiivisessä työssä ollaan tietoisia sukupuoleen ja sukupolveen liittyvistä eroista. Lähtökohtana on erilaisuuden tunnistaminen asettamatta eroja arvojärjestykseen. Helposti käy niin, että kun ideaaliksi otetaan tasa-arvo, normiksi tulee mies. Sama voi tapahtua jos normiksi otetaan yksilö. Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön pyrkimyksenä on vahvistaa tyttöjen ja poikien emotionaalista, sosiaalista ja kulttuurista pääomaa. (Näre 2007, 542.) Erityisesti kouluissa lapset ja nuoret saattavat torjua jonkun ryhmästään aggressiivisuuden, vähemmistökulttuuriin kuulumisen, erikoisen käytöksen, eristäytymisen tai liian riehakkuuden vuoksi. Jos yhteisö on todella homogeeninen, todella pienikin ero on merkittävä. (Aapola 1992, 98.)

Yksi tutkimusongelmistani käsitteli sitä, mistä suomalaisen tytön identiteetti koostuu. Suomessa asuu paljon suomalaisia maahanmuuttajataustaisia tyttöjä, sekä vähemmistöryhmiin kuuluvia tyttöjä, joiden kulttuurin käsitykset tyttöydestä ja naisellisuudesta eivät täysin aina kohtaa suomalaisen valtakulttuurin kanssa. Tytöt haluavat pitää hauskaa ja tuntea itsensä kauniiksi, välillä vain valtakulttuurin käsitys jostakin ei aina kohtaa tyttöjen omaa käsitystä asioista, kuten aikuistumisesta. Otan esimerkkitarkasteluun somalitytöt, joiden edustama kulttuuri poikkeaa hyvin paljon suomalaisesta valtakulttuurista. Somalialaiset olivat ensimmäisiä Suomeen tulleita maahanmuuttajia ja he edustavat neljänneksi suurinta vieraskielisten väestöryhmää Suomessa, jonka vuoksi heistä löytyy paljon tietoa. Toiseksi tarkastelukohteeksi otan romanitytöt, jotka edustavat yhtä Suomen monista vähemmistökulttuureista.

Somaliassa jo seitsemänvuotiasta tyttöä voidaan pitää tietyiltä ominaisuuksiltaan naisena. Hänellä voi olla huivi ja ympärileikkaus suoritettuna, ja hän on saattanut aloittaa kotitöiden harjoittamisen. Somalitytöt eivät myöskään irtaudu vanhemmistaan vaan

asuvat kotona avioliittoon saakka. He ovat kasvaneet ympäristössä, jossa toimitaan toisin ja jossa naiseksi kasvaminen eri tavalla. Somaliassa nuorilla ja erityisesti tytöillä ei ole perinteisesti ollut nuoruutta siinä merkityksessä kun se ymmärretään länsimaisessa. (Niemelä 2003, 96–97.)

Vanhempien kunnioittaminen on somalityöille tärkeää. Suomalaistyttöjen huonoa käytöstä vanhempiaan kohtaan somalitytöt paheksuvat ja tällaisten tyttöjen kanssa ei haluta olla ystäviä. Somalitytöt sanovat myös paheksuvansa suomalaisten tyttöjen käytöstä, koska nämä yrittävät olla kuin pojat. Vanhemmat haluavat ylläpitää ja siirtää omaa kulttuuriaan lapsilleen, toisaalta muualla yhteiskunnassa lapset ja nuoret kohtaavat uuden kulttuurin tarjoamat mahdollisuudet ja vaarat. Yhteentörmäykset ovat väistämättömiä tilanteissa, joissa somalinuoret ovat omaksuneet suomalaisia arvoja, jotka ovat ristiriidassa somalikulttuurin oppien kanssa. Myös sukupuolten roolit muuttuvat perheessä usein. (Helander 2002, 116–117.) Osa somalitytöistä suomalaistuu ja luopuu esimerkiksi huivin käytöstä. Jotkut somalinuoret ovat alkaneet myös käyttää päihteitä. Somalialaisessa yhteisöllisyyttä arvostavassa kulttuurissa sosiaalinen hierarkia vaikuttaa vahvasti tyttöjen elämän valintoihin, koska vanhempien auktoriteetin kyseenalaistaminen voi johtaa perheensisäisiin konflikteihin. (Niemelä 2003, 94.)

Somalilaiset tytöt ovat ylpeitä kulttuuristaan ja pyrkivät pääosin erottautumaan valtakulttuurista, mutta ovat myös valmiita neuvottelemaan ja joustamaan tietyistä kulttuurilleen ominaisista käytännöistä. Niemelän (2003, 92–93) tekemän haastattelututkimuksen mukaan suomalainen kulttuuri ja erityisesti suomalaisten nuorten elämä näyttävät somalialaisille tytöille turvattomina ja negatiivisina asioina. Tytöt eivät esimerkiksi pidä päihteidenkäyttöä vapauden merkinä, vaikka se suomalaisessa nuorisokulttuurissa on perinteisesti liitetty auktoriteetista vapautumiseen. Somalialaisten tyttöjen näkökulmasta suomalainen kulttuuri pakottaa suomalaiset nuoret käyttäytymään tietyllä tavalla ja yrittää myös sulauttaa somalit osaksi tätä.

Tekijät, joita suomalainen näkee rajoittavina, voivat olla somalityöille vapauttavia ja turvaa tuovia. Esimerkiksi somalialainen yhteisöllisyyden arvostaminen asettuu jyrkkään kontrastiin suomalaisen individualismin kanssa. Kuitenkin somalialaisten tyttöjen elämässä uskonto on keskeinen vaikuttaja ja valintojen argumentti. Tyttöjen mukaan heillä on uskontonsa ansiosta vapaus käyttäytyä toisella tavalla kuin useat suoma-

laisnuoret. Tästä esimerkkinä on päihteidenkäytöstä kieltäytyminen. (Niemelä 2003, 95.) Maahanmuuttajanuoren etninen identiteetti on muutoksille altis ja dynaaminen. Somaliyhteisön tarjoama arvoperusta ei enää riitä, vaan he soveltavat suomalaisen kulttuurin arvoja ja tapoja. Somalitytöt ottavat niin sanotusti hyvät puolet molemmista kulttuureista. Tytöt haluavat kuitenkin olla hyviä somalityttöjä, joita yhteisö arvostaa. Tytöt ikään kuin muokkaavat suomalaisten nuorten tavat omaan käyttöönsä. Jos he eivät pääse käymään diskoissa, he järjestävät diskot kotonaan. (Helander 2002, 111, 124.)

Yleisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa pohditaan usein suomalaisten nuorten henkistä pahoinvointia ja syynä on pidetty suomalaisen yhteiskunnassa korostettua individualismia. Nuorille annetaan jatkuvasti valinnanvaraa elämänsä toteuttamisen suhteen. Liiallisen vastuun antaminen omasta elämästä nähdään vaikeuttavan nuorten elämänhallintaa. Somalialaistytöt sanoutuvat irti tällaisesta valintapakosta. Pitäytymisen oman kulttuurin tavoissa esimerkiksi hyväksymällä vanhempien auktoriteetin voi olla vapauttavaa, eikä sitä nähdä pakottavan vaan huolehtivana. Islam asettaa rajoituksia sukupuolten väliselle kanssakäymiselle ja tämän vuoksi tytöt eivät hakeudu harrastuksiin, joissa muslimitytön rooliin kuuluvat vaatimukset voisivat kyseenalaistua mutta tytöt voivat käydä uimahallissa omalla naistenvuorollaan. (Niemelä 2003, 98–99.)

Romanit ovat olleet osa suomalaista yhteiskuntaa kauan, mutta silti valtaväestö tietää heidän kulttuuristaan hyvin vähän. Esi- ja peruskouluikäisiä romanilapsia oli Suomessa vuonna 2002 noin kaksituhatta. Nykyään monet romanivanhemmat kauhistelevat sitä, miten heidän lapsensa oppivat kiroilua ja vastaansanomista valtaväestön lapsilta. Romanitytön kasvaessa hänen odotetaan alkavan noudattaa romaninaisen käytöstä ja tapoja. 20 vuoden aikana suhtautuminen opiskeluun ja palkkatyöhön on muuttunut, ja romanityttö pukeutuu aikuiseen asuunsa entistä myöhemmin. (Markkanen 2003, 37, 35, 39)

Naiseksi ja mieheksi aikuistumiseen liittyy monia asioita, joita hävetään ja joista vanhemmat eivät voi kertoa lapsilleen. Romani ei kerro lapsilleen mitään aikuistumiseen liittyvistä asioista. Hän korostaa, että romanityttö ymmärtää naisellisuuteen liittyvät asiat, eikä niitä tarvitse erikseen neuvoa. Tyttöjen ja poikien käyttäytymisen suhteen on yleensäkin yhteiskunnassa erilaisia odotuksia. Tytöt saavat enemmän pelätä mai-

neensa vuoksi, jos he käyttäytyvät liian vapaasti tai heillä on liian monia poikakavereita. Etenkin naisten ja tyttöjen päihteidenkäyttö ovat romaneille suuri häpeä. Monet eivät uskalla hakeutua hoitoon, koska huumeiden käytöstä aiheutuvat sairaudet aiheuttavat suvulle häpeää. (Markkanen 2003, 43, 47.)

Romanityön hameeseen pukeutuminen on tärkeä siirtymäriitti. Naiset pukevat romanasun ylleen 14–23-vuotiaina. Romaniasuun pukeutuminen on tyttöjen oma valinta, mutta jotkut äidit ovat pahoillaan siitä, ettei tytär pue hametta päälleen. Jos romanityttö lähtee jonkun pojan matkaan, hänet haetaan takaisin ainakin kerran. Jos romanityttö seurustelee ja lähtee valkolaispojan kanssa, heitä ei ajeta takaa, koska takaa-ajaminen liittyy romanien käytäntöihin. Lähteneen parin on pysyttävä vähän aikaa pois muuttamista kuukausista vuoteen. Paluu yhdessä on merkki, että liitto hyväksytään ja nuoret ovat vakavissaan. (Markkanen 2003, 49–50, 56–57.)

Romanitapojen noudattaminen tuo nuorelle romanille ristiriitoja, koska ympäröivä yhteiskunta ja kaveripiiri elävät toisenlaisten tapojen mukaan. Kunnioituksesta, häveliäisyydestä, puhtaudesta ja muista romanitavoista tiedetään, mutta tapoja ei aina automaattisesti noudateta romanien keskuudessa. Joskus on pakko kääntää pää pois tilanteesta jossa olisi noudatettava tapoja. Kokemus voi olla vapauttava, mutta jättää nuoren myös tyhjän päälle. (Markkanen 2003, 58.)

Solidaarisuuden hengessä toteutettu tyttövoimaan perustuva nuorten yhteistoiminta voisi saada nuoret kiinnostumaan toistensa tavoista ja saada molemmat osapuolet innostumaan kulttuurillisesta vaihtokaupasta. Tyttöys ei ole samanlaista kaikkialla vaan on otettava huomioon kulttuuritekijät mutta on kuitenkin olemassa piirteitä, joita voidaan pitää yhteisinä erityisesti tytöille. Kartoittamalla nämä piirteet ja käsittelemällä niitä rinnakkain on mahdollista saada kulttuurit ja niiden edustajat lähenemään toisiinsa. (Niemelä 2003, 118.)

4.4.2 Monikulttuurinen tyttötyö

Suomalaista keskustelua monikulttuurisuudesta leimaa se, että se aktivoitui vasta kasvavan maahanmuuton yhteydessä 1990-luvun alussa. Monikulttuurisuus on kuitenkin ollut osa suomalaista kulttuuria pitkään, tästä esimerkkinä muun muassa saamelaiset ja

romanit. Monikulttuurinen nuorisotyö ei ole sama asia kuin maahanmuuttajanuorisotyö, koska sen voidaan ajatella kohdistuvan pitkään Suomessa asuneisiin maahanmuuttajiin tai vasta muuttaneisiin, joilla on huono kielitaito. Monikulttuuriseen nuorisotyöhön liittyy myös suomalaisnuorten ja heidän kykyjensä ja tapojensa tukeminen monikulttuurisessa Suomessa. Yksilöt muokkaavat kulttuuriaan eri tilanteissa ja sosi-aalisissa suhteissa. Ihmisten yhteiskunnallinen asema, ikä ja sukupuoli vaikuttavat merkittävästi siihen, miten yksilöt jäsentävät tai voivat jäsentää kulttuuriaan. Kulttuuriset merkitykset voivat myös muuttua nopeasti. Esimerkiksi hunnun käyttö saattaa muslimityöllä nousta Suomessa merkittäväksi itsemäärittelyn tavaksi. (Honkasalo & Souto 2007, 115, 118.)

Monikulttuurista tyttötyötä harjoittaa muun muassa Helsingin Tyttöjen talo. Talo on alusta alkaen pyrkinyt sisäistämään monikulttuurisuuden osaksi talon toimintaa. Monikulttuuristen tyttöjen tavoittaminen ja aktivointi on yksi talon tarkoituksista. Vaikka monikulttuurisuus on kohtalaisen vanha asia, on monikulttuurinen tyttötyö Suomessa ottamassa vasta ensiaskeliaan. Opetusministeriössä on nyt kiinnitetty erityistä huomiota maahanmuuttajatyttöjen identiteetteihin sekä itsenäistymisen mahdollisuuksiin. Monikulttuurisuus asettaa haasteita erityisesti sukupuolten väliselle roolijaolle. (Honkasalo & Souto 2007, 124.)

Monikulttuurisen tyttötyön yksi haaste on tasapainoilla länsimaisen tasa-arvoihanteiden ja kulttuurisensitiivisen nuorisotyön välimaastossa. Pitäisi pohtia kriittisesti sitä, ovatko suomalaiset toimintatavat parhaita kaikille ja pohtia kriittisesti itsestään selvänä pidettyä suomalaista tasa-arvoa. Jos monikulttuurinen tyttö ei pääse osallistumaan tanssikerhoon, koska hänen pitää auttaa äitiä kotitöissä illalla, on yksi vaihtoehto tanssikerhon aikaistaminen. Monikulttuurisessa tyttötyössä tinkimätön usko suomalaisnaisten tasa-arvoisuuteen voi heikentää myös kykyä huomioida naisten keskinäistä eriarvoisuutta. (Honkasalo & Souto 2007, 121.)

Monikulttuuristen tyttöjen tarpeita ja toiveita ei pitäisi toisin sanoen määritellä tiukasti länsimaisesta tasa-arvonäkökulmasta, joka saattaa asettaa tytöt alttiiksi uhrinäkökulmalle ja peittää alleen tyttöjen aktiivisen toimijuuden. Myös se, miten tyttöjen kulttuuriseen ja uskonnolliseen asemaan pitäisi suhtautua nuorisotyössä, on kuuma aihe. Kysymykset kunniaväkivallasta, ympärileikkauksista ja pakkoavioliitoista ovat keskiössä.

Samalla vaarana on se, että maahanmuuttajatyttöistä tehdään yleistyksiä. On vaikeaa puhua maahanmuuttajatyttöjen seksuaalialioista, koska asiaa voidaan automaattisesti pitää heille tabuna. Miten varmistetaan se, että seksuaalisuuteen, sukupuolirooleihin ja kasvamiseen liittyvä tieto on tasapuolisesti kaikkien saatavilla kulttuuritaustasta riippumatta? Monikulttuurisessa tyttötyössä pyritään tunnistamaan se, että maahanmuuttajatyöt saattavat elää oman perheen ja suomalaisen yhteiskunnan ristipaineessa, jossa kyseenalaistetaan tyttöjen autoritaarisuus ja samalla yhtäläiset oikeudet suomalaisiin tyttöihin nähden. (Honkasalo & Souto 2007, 125.)

Voisiko kulttuurienvälisellä vuoropuhelulla olla jotain annettavaa tyttötyöhön? Islamilaisessa kulttuurissa jatkuva kehittyminen ei ole itseisarvo samalla tavalla kuin länsimaissa. Kun ei tarvitse kilpailla ja hakea jatkuvaa muutosta, ei tarvitse kärsiä hirveästä aikapulastakaan. Aikakäsitys lähtee tällöin tarpeista eikä suorittamisesta, mikä tuo oman haasteensa nuorisotyölle joka toimii ajanormien puitteissa. Pelkän monikulttuurisuuden korostamisesta voi puuttua kulttuurisensitiivisyys, jos siihen ei sisälly kulttuurien väliseen vuoropuheluun pyrkiminen. Kulttuurisensitiivisessä tyttötyössä on hyvä tunnistaa toisen kulttuurin lapsuutta ja nuoruutta haavoittavat tekijät, kuten kunniaväkivalta sekä myös oman kulttuurimme lapsuutta uhkaavat tekijät, kuten internet. Kulttuurisensitiivisessä tyttötyössä autetaan monikulttuurisia tyttöjä selvittämään itselleen, millaisen suhteen he haluavat ottaa näihin keskenään jännitteisiin kulttuureihin. Haluavatko he elää suhteessa vanhempiensa edustamaan kulttuuriin vai suhteessa kasvamaansa kulttuuriin? Haluavatko he jatkaa vanhempiensa perinteitä, hylätä ne ja liittyä uuteen kulttuuriin vai tasapainotella näiden välillä? (Näre 2007, 544.)

Sukupuoli ja kulttuurisensitiivinen tyttötyö nivoo yhteen tasoja, jotka koskettavat laajoja yhteiskunnallisia kysymyksiä henkilökohtaisten kysymysten rinnalle. Henkilökohtaisesta on tullut kulttuurista. (Näre 2007, 545.) Maahanmuuttajatyttöjä on joka lähtöön: on pakolaisena tulleita tai vanhempien työn mukana muuttaneita ja samasta maasta tulleidenkin välillä voi olla eroja. Suomessa on myös jo pitkään asuneita etnisiä vähemmistöjä. Monilla maahanmuuttajalapsilla on taustalla traumaattisia kokemuksia, jotka tulee ottaa huomioon monikulttuurisessa työssä. Tytöt näyttävät usein selviävän paremmin kuin pojat, joiden rooliin ja kasvatukseen kuuluu vähemmän keinoja ja mahdollisuuksia ilmaista tunteitaan. Toisaalta uudessa kulttuurissa syntyvä

konflikti koskee useammin tyttöjä kuin poikia. Naisen roolin odotukset kun vaihtelevat kulttuurista riippuen. (Nitovuori 2001, 57.)

Näkemykset kehosta, täysi-ikäisyydestä ja kunniallisuudesta voivat olla hyvin erilaisia Suomessa verrattuna maahanmuuttajatyttöjen kulttuuriin. Ristiriita voi pahimmillaan ajaa siihen, että tyttö menettää oman perheensä ja etnisen ryhmänsä taustatuen, kun pojalle näin käy harvemmin. Ristiriitoja voi syntyä myös silloin, kun tyttären sopeutuminen on nopeampaa kuin vanhempien, ja tämä joutuu opettamaan heitä. Ristiriidat eivät ole ongelmia vain käytännön tasolla, koska ne koskettavat nuoren koko identiteettiä. Kaikkea ei pidä hyväksyä kulttuurisen erilaisuuden nimissä, kuten tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaa. Perussääntöinä kuitenkin on, että erot tulisi nähdä voimavaroina, eikä haittoina. Yhtä lailla tärkeää on myös irrottaa nuori kulttuurinsa edustajan stereotyypistä ja nähdä hänet aktiivisena yksilönä. Pientyttöryhmämetodi sopii hyvin maahanmuuttajatyttöille, koska oma pieni ryhmä voi helpottaa heidän osallistumistaan muuhunkin nuorisotoimintaan. Arvojen ja arvostusten kanssa työskentely on monikulttuurista työtä tärkeimmillään. (Nitovuori 2001, 58–59.)

Kunniaan liittyvä väkivalta on monen maahanmuuttajatyttöjen ja nuoren naisen arkipäivää. Perhe saattaa uhkailla tyttöä, koska kyseenalaistaa hänen valintojaan. Perhe asettaa tytölle tiukat säännöt, jotka koskevat vapaa-aikaa ja muuta toimintaa. Tyttöjen isä tai tytön veli saattaa kontrolloida tytön jokaista liikettä, joten työllä saattaa olla vain vähän kontakteja koulun ulkopuolella. Lopulta perheen tai suvun uhkailut saattavat muuttua väkivallaksi. (Laurent 2005, 95.)

Suomen perustuslaki sanoo, että ”Suomessa ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastavasti.” Mutta eivät kaikki maahanmuuttajatyttöt ole avuttomia uhreja. Näin toteaa myös nuori sudanilainen tyttö: ”Ei Koraanissa lue, että tyttöjä tulisi hakata tai kieltää käymästä diskoissa. Kun Fadime tapettiin Ruotsissa vuonna 2002 alettiin luulla että on tavallistakin, että kurdit tappavat omia tyttäriään. Siellä on satoja kurdityttöjä, jotka tapaavat poikaystäviään, eikä heitä tapeta.” (Laurent 2005, 95, 35.)

5 TYTTÖTYÖ KÄYTÄNNÖSSÄ – LAHDEN TYTTÖJEN TILA HELMI

12–20-vuotiaille nuorille naisille ja tytöille suunnattu Tyttöjen tila Helmi sijaitsee viiden minuutin kävelymatkan päästä Lahden torilta. Kun tilaan saapuu, näkee katsoja pehmeät laiskalinnat, tietokonehuoneen, televisiohuoneen, jossa voi pelata Singstaria, kotoisan keittiön, peilisalun, sekä tyttöjen wc:n, jonka seiniä koristavat erimerkkiset kuukautissiteet. Helmen työntekijät Saara Vahteristo ja Reetta Möller hieman naurahtavat katsojan ihmetellessä vessaa. Ennen Vahteristoa ja Mölleriä tilaa pitäneet tyttötyöntekijät olivat keksineet koristella vessan tällä tavoin, koska tytöt olivat valittaneet siitä, miten vaikea on tietää, mitä siteitä kenenkin pitäisi käyttää ja miltä ne näyttivät.

Tyttöjen tila Helmi on siis suunniteltu erityisesti tyttöjen tarpeille. Se on paikka jossa on mahdollisuus osallistua eri harrastusryhmiin sekä piipahtaa perjantai-iltaisin Helmi Loungessa, avointen ovien illassa. Tämän lisäksi Helmi järjestää retkiä, leirejä ja tapahtumia. Vahteristolla ja Möllerillä on takanaan nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajan koulutus, koska varsinaista koulutusta tyttötyölle ei ainakaan vielä ole. Ainoa koulutus, josta tavallaan voisi olla hyötyä, on syrjäytymisen ehkäisy, koska aihe on melko pinnalla tyttötyötä tehtäessä. Myös sukupuolisensitiivisestä nuorisotyöstä löytyy hieman tietoa. Tyttötyöntekijät kertovat käyvänsä kaikissa mahdollisissa koulutuksissa, jotka vain sivuavat vähän aihetta. Tarjontaa on kuitenkin melko vähän. Vahteristo toteaa, että tyttötyöntekijän täytyy olla melko motivoitunut hakemaan tietoa työajan ulkopuolellakin. Nuortenlehdistä löytyy myös hyvin ajan tasalla pitävää tietoa, sillä enemmistö lehtiin ilmoituksia pistävistä ja kirjoittavista nuorista on tyttöjä. (Vahteristo & Möller 2009.) Haastattelun aikana kyselin työntekijöiltä Helmen historiasta eli milloin tila perustettiin ja muuttuiko toiminta vuosien aikana.

S: [-] tää tila on ollu tässä viis vuotta vähän reilu viis vuotta, jolloin [--] alkoi ensin Lahdessa tällainen tyttöprojekti Helmi ja samaan aikaan tuli [--] tila ja projektin ajatuksena oli se, että kartoitetaan, koordinoidaan. Lahdessa tehtiin tyttötyötä paljon, eri tahoilla, seurakunnan ja Lahden kaupungin nuorisotoimen ja Harjulan toimesta ja sitten huomattiin, että paljon niitä tyttötyöntekijöitä oli niin [--] että saadaan vinkkiä, saadaan tietoa siitä mitä kaikkee siellä on, mitä tarpeellista pitäis käsitellä ja sitä kautta kaikille koulutusta. Niin [--] silloin tää projekti perustettiin ja siinä oli kaks työntekijää, jotka koordinoi sitä.

R: Sitten siinä oli onnee, että saatiin (Helmi) vakiinnutettua Lahden kaupungin nuorisotoimen pysyväksi toiminnaksi. (Vahteristo & Möller 2009.)

Tyttöjen tilan toiminta muuttui vuoden 2008 puolella sen verran, että ikäryhmää nostettiin 20 vuoteen asti, kun se ennen oli 17. Helmessä on siis tavallaan kaksi ryhmää: 12–15-vuotiaat tytöt ja 16–20-vuotiaat nuoret naiset. Toiminta eroaa 12–15-vuotiailla ja nuorilla naisilla jonkin verran, ja ero tulee iän sanelemana. Vanhemmilla, nuorilla naisilla, on ihan erilaiset elämää pohdituttavat asiat, kuten itsenäistymisen kysymykset ja kuinka omaa elämää saisi luotsattua eteenpäin. 12–15-vuotiailla sen sijaan koti ja perhe puhututtavat. Vanhemmat tytöt eivät ehkä mieti niinkään sen hetkisiä olojaan kuin sitä mitä tapahtuu kun muuttaa pois kotoa. Tulevaisuus on ajatuksissa päällimmäisenä. Projektin päättyttyä Lahdessa lakattiin koordinoimasta tyttötyötä, mikä oli Helmen työntekijöiden mielestä sääli. Tyttötyötä tehdään edelleen, mutta työntekijöillä ei ole tietoa esimerkiksi minkälaisia ryhmiä seurakunnalla on, koulutuksesta tai muustakaan. Projektin tavoite kuitenkin toteutui. Ennen tyttötyötä tehtiin hajautetusti ympäri Lahtea mutta Tyttöjen tilan tultua ryhmät alkoivat vähentyä ympäriltä. (Vahteristo & Möller 2009.)

Monikulttuurisuus on hyvin pinnalla oleva asia, koska Suomessa asuu tällä hetkellä enemmän kuin koskaan ennen ihmisiä eri kulttuuritaustoista. Tämän vuoksi kysyin haastattelussa, että järjestetäänkö tyttöjen tila Helmessä teemapäiviä tai luentoja liittyen erilaisuuden hyväksyntään.

S: Ei meillä ole täällä ollu [-] et on Multi-Culti joka sit järjestää tällaisia monikulttuurijuttuja.

R: Totta kai meillä harjoitetaan täällä erilaisuuden hyväksyntää. Ryhmissä ja toiminnassa voidaan käsitellä näitä aiheita, että ne saa olla täällä omana ittenään. Se on kuitenkin aika hyvin sisäänrakennettu se asia [-], et meidän ei oo tarvinnu puuttua et tavallaan [-] jos siihen löytyis aiheita. Jotenkin on miettiny, et miten ilmiselvää meidän kävijöillä on kun he astuu ovesta sisään, et kun minä voin olla täällä omana itsenäni minun pitää hyväksyä myös muita. Että tiedetään, että täällä ketään ei kiusata ja, että on erilaisia ihmisiä, että kaikki voidaan hyväksyä. Se on jotenkin niin automaattista täällä. Tää on jännä paikka siitä, että jos vertaillaan nuorisotilaan niin sääntöjä pitää tolkuttaa. Mun ei oo ikinä tarttenu kenellekkään täällä sanoo, et täällä on säännöt. Mut joskus jos sain tanssiryhmässä ohjaaja on joutunut puuttumaan joidenkin kihertämiseen. Kihertäminen ei välttämättä johdu siitä, että ryhmässä olis joukossa joku heikommin oppiva tai muuten erilainen tai muuten ryhmästä poikkeava. Se kihertäminen ei johdu siitä, mutta ohjaaja yleensä puuttuu siihen ihan sen takia vaan, ettei tuu väärinkäsityksiä. Ettei joku rupee aattelee että nyt mun selän takana kihertetään. (Vahteristo & Möller 2009.)

Helmessä työskentelee kahden nuorisotyöntekijän lisäksi neljä heidän valitsemaansa harrastusryhmiä ohjaavaa iltaohjaajaa, joille tyttötyöntekijät yrittävät viedä tyttötyön ideologiaa ja arvomaailmaa, jotta he ymmärtävät olla herkkiä tilanteissa, joissa joku voi kokea tullessa syrjityksi. Vahteristo ja Möller toteavat, että tilalle ei voi vaan tulla opettamaan tanssia tai muuta vastaavaa laput silmillä. Tyttötyöntekijät ovat painottaneet iltaohjaajilleen, että olipa kyseessä sitten tanssi, kädentaito tai kokkailu, niin se on vain väline kontaktiin nuoren kanssa. Helmessä ei ole tavoitteellista harrastamista siinä mielessä, että esimerkiksi tanssikerhon tarkoitus ei ole valmentaa tulevia maailmanmestareita vaan kohottaa vaikkapa tyttöjen itsetuntoa. Ohjaajien pitää olla melko herkkiä, ettei homma mene ”verissä suin vetämiseksi” ilman tarkoitusta. (Vahteristo & Möller 2009.)

Tyttöjen tila Helmessä on seitsemän sääntöä, jotka koskevat jokaista Helmessä tai sen välittömässä läheisyydessä oleskelevaa. Helmeen ovat kaikenlaiset tytöt tervetulleita. Muille pitää antaa oleskelu - ja toimintarauha. Kiusaaminen ja syrjiminä ovat kiellettyjä, kuten myös päihteiden käyttö ja hallussapito. Helmen tavarat ja toimintavälineet ovat yhteisiä mutta niitä pitää kohdella niin kuin ne olisivat omia. Kerjääminen on kiellettyä sillä jokainen syö itse omat naminsa ja evänsä. Myös osallistumismaksun maksamisesta ohjaajalle muistutetaan. Sääntöihin suhtaudutaan yllättävän kunnioittavasti ja esimerkiksi päihteet eivät ole nousseet Helmessä ongelmaksi:

S: Yllättävän vähän. Paljon vähemmän kuin esimerkiksi muilla nuorisotaloilla. Niin ja meidän [-] kävijöille jotka on pidempään täällä ollu ja ehkä uusillekin, et jos on alaikäinen ja tulee nuorisotilaan, jossa on aikuisia ihmisiä töissä, ni eihän ne siellä koulussakaan saa tupakkaa polttaa tai kaljapulloja kanniskella mukana, niin eihän ne saa sitä täälläkään tehdä. Ja tietysti me ajateltiin et varmaan tulee lisää haastetta kun nostettiin tätä meidän ikärajaa.

S: Kerran ollaan vissiin jouduttu sanomaan että älkää polttako pihalla, menkää vähän kauemmaksi. Tänne ei oo kukaan humalassa koskaan yrittänykkään. Kävijäkunta on varmaan muokkautunu sen mukaan, et ne tietää että nuorisotilallakin on olemassa säännöt ja siellä on ne aikuiset ohjaajat, niin sieltä tulee lähtöpssit, jos sinne menee remuamaan kaljapäissään tai jotain muuta. Meillä on täällä hyvin vähän tällaista. (Vahteristo & Möller 2009.)

5.1 Tyttötyön menetelmät

Viikoittain tyttöjen tila Helmessä kokoontuu kymmenen eri ryhmää 12–20-vuotiaille tytöille. Näitä ovat muun muassa *Ilmaisun ihmeet*, *Kokkiporukka*, *Hip hop -tanssi*, *Anime & manga sekä Hyväolo*. 16–20-vuotiaille on myös kaksi omaa ryhmää: Kaupunkiin muuttaneiden kotinurkka -ryhmä, sekä nuorten naisten MoniNais -ryhmä, jossa kokeillaan erilaisia harrastuksia ja keskustellaan monipuolisesti. (Nuorilahti 2009.) Harrastusryhmien lisäksi tyttötyössä voidaan käyttää monia eri metodeita kuten elämys- tai draamapedagogiikkaa.

Elämyspedagogiikkaa tyttötyössä voidaan toteuttaa ehkä parhaiten leireillä, jossa luonto on läsnä. Turvakaatuminen, savityöt, hierontarinki tai vaikkapa nuotiolta saunalle johtava kynttiläpolku, jonka varrella on kysymyksiä tyttöyteen liittyen, voivat olla elämyspedagogisia välineitä tyttöjen kohtaamiseen ohjaajan ja toistensa kanssa. Tämän työn lähtökohtana on ensisijaisesti tyttötyö, elämyspedagogiikkaa voidaan käyttää lähinnä lähtökohtana ja virikkeenantajana. Draamapedagogisia välineitä voivat olla esimerkiksi roolikortit, still-kuva tai forumteatteri. (Nitovuori 2001, 94–95, 98–99.)

Yhtenä tyttötyön metodeista voisi käyttää Voimauttavan valokuvan menetelmää, joka on enemmän ehkä terapeutin, mutta sen tarkoituksena on myös voimauttaa, ja vahvistaa tyttöjä. *Maailman ihanin tyttö* on vuodesta 1998 alkaen jatkunut yhteisöllinen valokuvaprojekti, jonka valokuvaaja, taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolainen on toteuttanut yhteistyössä kymmenen Hyvösen lastenkodissa kasvaneen nuoren naisen kanssa. Valokuvien puhdas, eheä maailma rinnastuu tyttöjen elämäntarinan raskaisiin kokemuksiin, sekä nuorten päivittäin kohtaamaan visuaaliseen kulttuuriin, jossa nuoret naiset esitetään yksipuolisesti muiden ihmisten halujen kohteina. *Maailman ihanin tyttö* -valokuvissa nuoret ovat opetelleet katsomaan itseään lempeämmin, ja kantamaan vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Ne eivät ole kuvia siitä, millaisten mielikuvien kautta lastenkotinuoret tai nuoret tytöt yleensä nähdään, vaan kuvia siitä, miten nuori itse haluaa tulla nähdyksi ja nähdä itsensä. Omakuvien avulla menetelmässä tutkitaan omaa identiteettiä, omia erilaisia puolia, rooleja ja tunteita. (Maailman ihanin tyttö 2009.)

Tyttötyössä haasteellisten tapausten kanssa voidaan käyttää myös yhteistoiminnallisen ryhmätyön menetelmää, jonka perustana on ryhmän vuorovaikutuksen ja ryhmädynamiikan tutkiminen. Ryhmäläinen saa kokemuksia uusista ryhmätoimintamalleista. Vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön suostuminen mahdollistaa oppimisen. Keskinäinen erilaisuus antaa uusia virikkeitä ja samanlaisuus voi lisätä myötätunnon kokemuksia. Tällaisen ryhmän toiminta on jäsentään tukevaa, koska sen avulla voi sulkea pois ajatukset ”kun minä olen niin huono”. Näin tyttö voi huomata olevansa arvokas, vaikka hänen tekonsa eivät olekaan olleet hyväksytyjä. (Nitovuori 2001, 75–77.)

Ohjaaja antaa käytännön raamit, mutta ei määrää mitä tapahtuu. Varsinkin aluksi ohjaaja tarkkailee ryhmää ja varmistaa että kaikki pääsevät ääneen, myöhemmin ryhmässä kasvaa yhteisvastuuta. Ohjaaja on ryhmässä näkymätön mutta läsnä. Yhteisvastuullisuutta ei ole helppo löytää. Homma toimii parhaiten, jos jokaisella on oma tehtävänsä, mutta yhteistyö on toinen juttu. Usein käy niin, että kiltit tytöt hoitavat työt ja tekevät muidenkin työt. Ohjaajan tehtävä on myös antaa uusia aikuisuuden malleja. Jos nuori on huomannut, että huomionhakuisuuteen vastataan huutamalla, tätä käyttäytymismallia on turha jatkaa tyttötyössä. ”Kovankin kimman” sisältä löytyy tyttö, jolla on ikäkauteensa kuuluvan tytön tarpeet, toiveet, haaveet ja pelot. (Nitovuori 2001, 75–77.) Työmetodina tyttötyö on arvokas, sillä sen kautta pystytään tavoittamaan myös ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn välimaastoon sijoittuvat nuoret. Tyttötyön on siis osittain myös sosiaalista vahvistamista ja osallisuuden lisäämistä. (Uusitalo 2004, 19.)

Tyttötoiminta antaa tytöille turvallisen aikuisen naisen tukea ja roolimallia. Tämä on tärkeää erityisesti tytöille, jotka ovat erkaantumassa vanhemmistaan. Perheen ulkopuolinen nainen tarjoaa positiivisen samaistumiskohteen. Tyttöjen maailmassa sosiaalisuus on usein korostunut, joten siitä saa ryhmään luontevan työvälineen. Tyttöjen itsetunto saa vahvistusta myönteiseksi koetusta ryhmästä ja he käyttävät sen sosiaalisia suhteita identiteettityössään. Vahvakin tyttö voi näyttää herkät puolensa. Tyttöjä voidaan myös tukea ottamaan tilaa itselleen ja hoivaamaan itseään. Ryhmä on enemmän kuin jäsentensä summa, koska sen voimaa lisäävät tunteet, keskinäinen jännite ja kiinnostus. Tähän prosessiin tarvitaan ryhmän muihin jäseniin tutustumista ja vähitellen syntyvää me-kokemusta. Tunteiden tunnistaminen itsessään on oleellista hyvinvoinnin kannalta, mutta esteeksi saattaa nousta pelko siitä, mitä muut ajattelevat. Suostumalla

jakamaan itseään he huomaavat itsetuntemuksen aineksien vähitellen antavan heille elinvoimaa ja rohkeutta. (Nitovuori 2001, 13, 81.)

Tyttöryhmässä on mahdollista hyödyntää myös vertaistukea. Vanhempien tyttöjen nuorille vetämät tyttöryhmät voivat toimia omana metodinaan. Toiminta antaa mahdollisuuden kasvattaa tyttöjen keskinäistä yhteisyyden tunnetta ja keskustella tyttöasioista nuoren näkökulmasta. Nuorille ohjaajille on annettava koulutusta kerhon ohjauksesta ja tyttöryhmämetodeista erityisesti. Vertaisohjaajalta vaaditaan kypsyyttä, vastuunottoa, sitoutumista, hyvää itsetuntoa, positiivista otetta ja halua olla esikuvana. Heidän täytyy olla myös valmiita ottamaan vastaan kritiikkiä. Vertaisohjaajat eivät kuitenkaan saa ottaa itselleen erityisongelmaisia tapauksia vaan nämä pitää jättää tyttötyöntekijälle. (Nitovuori 2001, 103–104.)

5.1.1 Tyttöjen pienryhmämetodi

Vaikka tyttötyö ei ole itsessään metodi, niin tyttöjen pienryhmä on ja tätä kyseistä metodia käytetään myös Tyttöjen Tila Helmessä. Ryhmissä pyritään käyttämään erilaisia harjoitteita, käymään katsomassa paikkoja, tietenkin riippuen siitä, minkä vuoksi tytöt ovat tulleet ryhmään. Sekaryhmä edellyttää aina jossain määrin sukupuoliroolipeliä, jolla tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että tyttö vaistomaisesti heittäytyy avuttomaksi tietotekniikan edessä, kun paikalla on poikia. Erillisryhmä helpottaa nuoren yksilöllisen identiteetin löytymistä. Tyttö oppii kenties arvioimaan itseään realistisemmin ja tiedostamaan oman ainutlaatuisuutensa paremmin. Tyttöjen on myös pientyttöryhmissä helpompi kokeilla perinteisiä poikien juttuja. Tyttöryhmät tukevat tyttöjen aikuistumista ja naiseutta. Ryhmät voivat tukea myös heidän itsetuntoaan. (Nitovuori 2001, 12.)

Pientyttöryhmä on metodi, jota voidaan soveltaa niin kouluissa, kuntien nuorisotaloilla kuin järjestöissä. Tyttöryhmän tarkoitus voi vaihdella ryhmästä toiseen. Kaikki ryhmät kuitenkin perustuvat tyttöjen kasvun tukemiseen heidän omista lähtökohdistaan yhteiskunnallinen sukupuoli huomioiden. Useimmat tyttöryhmät perustuvat siihen, että niiden avulla annetaan tytöille mahdollisuus vahvistaa itsetuntoa ja itseluottamusta, mikä auttaa heitä tulemaan aktiivisiksi omaa elämää koskevissa asioissa. Tarkoitus on siis löytää tyttöjen vahvuudet ja osoittaa ne heille itselleen ja muille. Tytöille tulee

antaa myös mahdollisuus käyttää kykyjään ja mahdollisuuksiaan parhaalla mahdollisella tavalla, ja antaa kehittää omaa persoonallisuuttaan ja luovaa kapasiteettiaan esimerkiksi taiteen avulla. (Nitovuori 2001, 61.)

Helmessä tyttöjen pienryhmän harjoitteita ovat muun muassa tulevaisuuden ja haaveiden pohdinta, ja apuna voidaan käyttää esimerkiksi elämänkaarta tai aarrekarttaa. Myös tunteiden ilmaisemista kuvakorteilla, unelmakorteilla tai esineillä harjoitellaan. Kysyin Helmen työntekijöiltä, minkä ikäisiä tai oloisia tyttöjä ryhmissä käy, mikä osoittautui vaikeaksi määritellä.

S: Ei niitä pysty oikein nimeämään. Yläkouluikäisiä meillä on ja sitten vanhempia.

R: Täl hetkel valtaosa meidän ryhmistä on sellaisia, jossa on tyttöjä joilla ei oo ystäviä ja jännittää ja on arempia. On vaikea rakentaa niitä sosiaalisia ympyröitä. Ne, joilla on vahvuutta tällaseen, nousee harvoin koulussa esiin. Että harvoin on siellä välitunnilla yksin [-]. Jos puhutaan teemoista, se on ehkä kaikkein laajin. Ei voi sanoa, että joku ryhmä olisi syrjäytyneet [-]. Se on pitkälti kiinni siitä, miten meihin otetaan kontaktia ja minkälaisia havaintoja me ite tehdään täällä ja ulkopuolella. Joskus on sellaista, että opettaja ja koulun terveydenhoitaja ottaa yhdessä yhteyttä, että meillä on täällä koulussa liuta tyttöjä joilla kaikilla menee kauheen kovaa ja hämmentää koko ajan sitä omaa ystävyttään, kaveripiiriään ja elämäänsä [-] Semmoisille on ihan omat jutut, voidaan perustaa tällaisille tytöille oma ryhmänsä ja katsotaan onko se tarpeellista ja hyödyllistä. Toivotaan et tää toiminta ois enemmän ennaltaehkäisevää kuin korjaavaa. Raja on aika häilyvä. Valtaosin ollaan kuitenkin yhä normaali koulumaailmassa. (Vahteristo & Möller 2009.)

Nykypäivänä paljon tyttöjä pohdituttava asia on media ja millaista naisenkuvaa se tyrkyttää. Ryhmissä on käyty esimerkiksi läpi, miltä tyttö haluaisi näyttää sen sijaan, että hänen pitäisi näyttää joltakin. (Vahteristo & Möller 2009.) Myös seuraavat teemat voivat kiinnostaa tyttöjä: kiusaaminen, rakkausystävyyys, perhe, päihteet, tunteet, toiveet ja unelmat. Keskustelu ei aina lähde itsestään käyntiin. Voi olla, että jotkut tytöt ovat aina äänessä ja toiset ovat hiljaisempia. Apuna tällaisessa tilanteessa voi olla esimerkiksi kierros, jossa jokainen pääsee ääneen. (Nitovuori 2001, 67.)

Ryhmään voi kutsua myös ulkopuolisia asiantuntijoita kuten kosmetologin tai kamppaanin. Ohjaajan pitää kiinnittää huomiota, että tytöt pääsisivät hemmottelemaan ja pitämään huolta itsestään, eikä sitä, että kelpaamisen perusteena on itsensä peittäminen ja muokkaaminen. Jotkut tytöt pitävät kokkaamisesta ja ravintolaillalliset ovat

monien mieleen. Ohjelmaan voisi myös sisällyttää tietoa oikeasta ravitsemuksesta ja keskustelua ruokailutottumuksista ja syömishäiriöistä. Tyttöryhmässä voidaan tarjota mahdollisuus kokeilla eri urheilulajeja. Lajien valintaan vaikuttavat tietysti tyttöjen toiveet. Tyttöryhmän ohjelmaan sopivat myös jooga ja hieronta. Ohjaajan täytyy kuitenkin varmistaa, että ryhmä tuntee olonsa turvalliseksi. Kaikki eivät esimerkiksi pidä koskettamisesta. Matka tai leiri on ollut monen tyttöryhmän kohokohta. Matkan suunnittelu ja rahan keruu ovat olleet tärkeä osa ryhmän toimintaa, kun tytöt ovat sitoutuneet ja ottaneet vastuuta. Ideoita riittää ja ohjaajan tehtävänä on varmistaa, että toiminta palvelee ryhmän tavoitetta. Tyttöryhmän toimintaan voivat kuulua myös erilaiset pelit, huoneen koristelu ja sisustaminen ja niin edelleen. (Nitovuori 2001, 68–70.)

Tyttöryhmässä voi tehdä melkein mitä vain, kun toiminta osataan perustella. Keskustelu on tyttöryhmämetodissa perusasia. Toiminnallisia menetelmiä tarvitaan, jotta tekemisen kautta pääsisi helposti puhumaan keskeisistä aiheista. Eri kertojen alussa ja lopussa olisi hyvä käydä kierros siitä, millainen olo on. Joissakin ryhmissä keskustellaan omalla porukalla, joissakin tehdään opintovierailuja ja kutsutaan ulkopuolisia luennoitsijoita paikalle. Näitä molempia voidaan tietenkin myös yhdistää. (Nitovuori 2001, 62.)

Tyttöryhmätoiminta sopii periaatteessa kaikille tytöille, mutta ryhmiä voidaan koota myös tarpeiden mukaan yhteistyössä eri tahojen kanssa. Tyttöjen keskinäiset erot usein rikastuttavat toimintaa. On kuitenkin viisainta ottaa ryhmään vain samanikäisiä tai samalla kehitysasteella olevia tyttöjä. Tiettyjen asioiden käsitteleminen voi olla helpompaa homogeenisissa ryhmissä. Tyttöryhmää ei ole tarkoitettu terapeutiksi, vaikka siinä onkin terapeutisia piirteitä. Ryhmän on oltava pieni, 6-8, jotta ryhmäläiset tuntevat sen turvalliseksi ja saavat tilaa keskusteluissa. Tärkeää on, että ryhmä on houkutteleva osallistujilleen. Pelkät seinälle laitettavat ilmoitukset eivät yleensä riitä toiminnan markkinoimiseen. (Nitovuori 2001, 62, 66.)

Ohjaajan on uskallettava laittaa itsensä peliin ja verrata omia kokemuksiaan tyttöjen kanssa, mutta tietenkin miettien mitä haluaa paljastaa ja mitä ei. Ryhmällä olisi hyvä olla kaksi vetäjää, jotka pelaavat hyvin yhteen, mutta näin ei ole usein mahdollista. Ohjaajan olisi siksi tärkeää huolehtia tärkeimmästä työkalusta eli itsestään. Tyttöryh-

män johtaminen ei ole vain tyttöjen tukemista vaan mahdollisuus kasvaa ihmisenä. Tyttöjen maailman kohtaaminen, heidän ajatuksensa ja pohdintansa stimuloivat ohjaajan omaa kehitystä ja antavat voimia päivittäiseen elämään. Ohjaaja on mahdollistaja, joka on tyttöjen rinnalla. Hänen tulisi pystyä näkemään tyttöjen keskinäiset erot. Ohjaajan olisi hyvä pitää päiväkirjaa ryhmän tapaamisista ja arvioida omaa työtään. Joskus tyttöryhmä voi jatkaa tapaamisia ilman ohjaajaa toiminnan loppuessa. Tämä on yksi mahdollisuus, jos tytöille on tarjota sopivat tilat. (Nitovuori 2001, 64–65.)

5.1.2 Tytöt puhuvat ystävydestä

Kysyin Helmessä tekemäni haastatteluni aikana aiheista, joista keskustellaan Helmessä kaikkein eniten tyttöjen toimesta, ja vastaus oli mielestäni hyvin yllättävä:

R: Ystävyys-suhteista, se on yks iso eli miten sais niitä, sosiaalinen verkosto, perhe. Se on varmaan se sosiaalinen verkosto suurin. Sitten ehkä myös [-] ulkopuoliset paineet, median luomat, että se on varmaan seuraava. Ja sitten ihan yksinkertaisesti koulu ja ne opinnot ja menestys siellä. Aina tulee sellaisia yhteisiä juttuja, mutta nuo on varmaan. (Vahteristo & Möller 2009.)

Persoonallisuuden kehityksen vaiheessa yksilö on altis ympäristön vaikutteille. Hän tarvitsee muiden hyväksyntää ja pyrkii muotoilemaan tavoitteitaan omaa sosiaalista ympäristöään myötäillen. Nuori voi kokea kaveripiirin paineet kovina halutessaan kuulua ryhmään. Nuoren siirtyessä aikuisuuteen vapaa-ajan vietolla on tärkeä merkitys, koska se muokkaa hänen elämäntyyliään ja tapansa. Ystävyys ja kavereussuhteet muodostuvat nuoren sosiaalisissa verkostoissa tärkeimmiksi riippumattomuuden alueiksi. Ystävät ovat kumppaneita, joiden kanssa voi viettää aikaa, ja jotka ovat luottamuksen arvoisia. Ystävyys-suhteet kavereihin ja ystäviin antavat konkreettisia selviytymiskeinoja, sekä ehkäisevät yksinäisyyttä. (Leisto ym. 2005, 13.)

Tytöt ja pojat tarvitsevat ystävyys-suhteissaan erilaisia kokemussuhteita saadakseen minälleen vahvistusta. Tytöille läheiset ystävyys-suhteet ovat erityisen tärkeitä, koska tytöt etsivät identiteettinsä vahvistusta luomalla luottamuksellisen ja intiimin tunnelman tiettyjen toisten ihmisten kanssa. Ystävyys-suhteet kytkeytyivät läheisesti kaikkeen mitä tytöt tekevät; harrastuksiin, koulunkäyntiin ja naapuruston toimintaan. Tytöt tavoittelevat ystävyys-suhteissaan läheistä, vastavuoroista ymmärrystä ja tukea, mutta samal-

la he pyrkivät erottautumaan vanhemmistaan, selventääkseen omaa identiteettiään ja saavuttaakseen autonomisen asemansa maailmassa. Läheisyyden käänköpuolena saattaa kuitenkin esiintyä voimakasta riippuvuutta ja omistamisen halua. (Aapola 1992, 84–85.)

Tyttöjen mielestä pariystävyyks ei ole hyvä asia, koska se sitoo toisen liiaksi toisen ihmisen ajanviettotapoihin, ideoihin ja mielialoihin. He korostavat riippumattomuutta, autonomisuutta ihmissuhteissa ja pyrkivät ylläpitämään monia rinnakkaisia ihmissuhteita. Toisaalta tytöt tavoittelevat turvallisuutta, mutta samalla monipuolisuutta ja vaihtelua. Pitkään jatkuneessa ystävyudessa syntyy läheisyyttä ja luottamusta, mitä ei voi saavuttaa lyhyessä ajassa. (Aapola 1992, 88–89.) Tyttöjen sosiaaliselle tyylille on todettu tyypilliseksi joustavuus ja liikkuvuus. Tätä helpottaa avoimuus eri ihmisryhmiä kohtaan. Tyttöjen voidaan yleistäen sanoa suhtautuvan seksuaalisiin ja etnisiin vähemmistöihin joustavammin ja suvaitsevammin kuin pojat. Kiinteä pariystävyyks ei yleisestä luulosta huolimatta ole tytöille ainoa vaihtoehto, vaan tytöt vierailevat eri sosiaalisissa piireissä ja muodostivat niin pareja kuin pieniä ryhmiäkin. (Nitovuori 2001, 52.)

Tyttöjen ystävyyskulttuuri painottaa hienovaraisten ihmissuhdetaitojen oppimista, kuten empatian, diplomatian, demokraattisen päätöksenteon ja luottamuksen rakentamista sekä oppimista ja hyväksynnän etsimistä toisten ihmisten kautta. Tytöt tasapainoilevat ystävyysuhteissaan myös rehellisyyden, konfliktien välttämisen ja toisten miellyttämisen välillä. Useimmat sanovat arvostavansa ystäviä, jotka eivät myötäile ja mielistele vaan kertovat mielipiteensä. (Aapola 1992, 100, 91.) Tytöt arvostavat ystäväissään myös luotettavuutta, itsenäisyyttä, aloitteellisuutta, aktiivisuutta, itsensä huoliteltuna pitämistä ja ”huorahtavuuden” välttämistä. (Näre 2005, 52.) Tytöt kohdistavat heihin kohdistuneet ristiriitaiset odotukset yhdistämällä erottautumisen ja läheisyyden pyrkimykset. Itsenäistymisen tarkoittaa heille mahdollisuutta uusiin ihmissuhteisiin. Tytöt pyrkivät muodostamaan läheisiä ystävyysuhteita, joiden turvissa he voivat heijastella omaa identiteettiään ja kokeilla uudenlaisten tilanteiden hallintaa. Ystävyudet merkitsevät tytöille yhtymäkohtaa perheen intiimien suhteiden ja nuorisoryhmän ulospäin suuntautuneiden toimintojen välillä. (Aapola 1992, 83.)

5.2 Toiminnan haasteet

Yksi suurimmista tyttötyöhön liittyvistä haasteista liittyy sukupuoli-identiteettiin eli pyritäänkö tyttötyöllä sukupuolijärjestelmän purkamiseen vai erojen korostamiseen? On tarkasteltava sitä mitä tytöille ja pojille kouluissa ja nuorisotiloilla sallitaan. Saavatko tytöt huutaa ja dominoida? Saavatko tytöt olla herkkiä ja silti vakavasti otettavia? Saavatko itsensä näköiset pojat ja tytöt tukea, kun sitä tarvitsevat? Sukupuolisensitiivisessä työssä pyritään purkamaan sukupuolen mukaan tiukasti kahtia jakautunut maailma. Sukupuolisensitiiviseen työhön kuuluu keskeisesti ajatus nuorten miesten ja naisten kannustamisesta olemaan oma itsensä. Säilyttävän toimintatavan ja uuden työotteen välillä onkin jännitteitä ja työn kenttien jännittyneisyys tekee monen kehittäjän työn haasteelliseksi. Kysymys kuuluukin onko organisaatiolla valmiuksia ja halua sukupuolisensitiiviseen näkökulmaan? (Punnonen 2007, 522.)

Entä onko sukupuolitietoisien otteen sisältämä väistämätön kriittisyys työlle liiallinen vai sovelias haaste? Pyrimmekö kaksijakoisen sukupuolijärjestelmän purkamiseen, uusintamiseen vai säilyttämiseen? Oivalletaanko sukupuolitietoinen työskentelytapa voimavaraksi, uudelleen, entistä tasa-arvoisemman ja moniarvoisemman kulttuurin juurruttamiseksi, vai palautuuko sukupuolieriytynyt toiminta tyttöjen meikkijutuiksi ja poikien autojutuiksi, vailla omien sukupuolta koskevien käsitysten pohdintaa? Tyttötyö voi tarjota paikan erilaisille identiteettikokeiluille ja identiteetin etsintään, jossa on mahdollista löytää itselleen parhain muoto olla, joko perinteinen tai vähemmän perinteinen. (Punnonen 2007, 523.) Myös Helmen työntekijät pohtivat tyttötyön sukupuolitunutta ideologiaa:

R: Se riippuu mutta kuten tuossa aikaisemmin sanoin me kuitenkin pyritään neutraaliuuteen. Pyrimme ottamaan ihmisen vastaan ihmisenä, tasavertaisena, tähän me pyritään. [--] Kun puhutaan sukupuolirooleista me ei pyritä eroon siitä [--], koska eihän tätä työtä voisi tehdä muuten. Me halutaan että tytöt saa olla omia itseään kun ne kasvaa, mutta samalla tavalla halutaan, että pojat tekee niin. Ei neutralisoida sitä sukupuolta millään tavalla, mutta ei myöskään korosteta sukupuolen yliveraisuutta.

S: Se on selviö, että tytöt ja pojat ovat erilaisia ja niillä on murrosiässä ja yli-päättään elämässä erilaisia asioita mitkä kiinnostaa ja askarruttaa niitä, ja mitä elämässä tapahtuu ja miten ne toimii. Kauheen neutraalisti pitää, tytöt saa olla tyttöjä, pojat saa olla poikia. Tyttöyttä on tietty monenlaista, on niitä jotka kokee ettei heitä kiinnosta perusnaisuuteen liittyvät asiat. Se on ok, me voidaan jeesata jos hänellä on jotain ongelmaa asian kanssa tai seksuaalisen suuntautu-

misen kanssa ja tuetaan häntä siinä omassa elämässä eikä meidän mukaan, et naisten pitäis olla tällaisia. (Vahteristo & Möller 2009.)

Sukupuoliherkästi tehtävässä sosiaalisessa nuorisotyössä keskeinen ajatus, että pojat sekä tytöt tarvitsevat luotettavien aikuisten läsnäoloa, tukea, kannustusta ja itsestään välittämistä, arvokkuuden tunteita ihmisinä ja omana itsenään, myös silloin kun he eivät tunne itseään selkeästi pojaksi tai tytöksi. Kaikilla ei ole turvallisia kotioloja tai kannustavia esikuvia naiseudesta tai mieheydestä. (Punnonen 2007, 527.) Tämän vuoksi Helmen työntekijät pyrkivät olemaan mahdollisimman tavallisia, neutraaleja naisen roolimalleja, koska monelta voi puuttua sellainen kotoa. (Vahteristo & Möller 2009.) Kun tarjolla on monenlaisia rohkaisevia ja kannustavia esikuvia, heidän ei ehkä tarvitse ottaa esikuvaa alakulttuureista ja mennä äärimmäisyyksiin ja irtiottoihin. (Punnonen 2007, 527.)

Tyttöjen ja poikien välisiä eroja korostetaan ja luodaan kuva yhtenäisestä tyttöydestä tai poikuudesta. Sukupuolirajojen rikkomista kontrolloidaan, rajoitetaan ja poikkeavia ”homotellaan” ja haukutaan lesboiksi. Nuorten kanssa työskentelevän olisi hyvä miettiä omaa suhtautumistaan nuoriin. Sukupuolen huomioivassa työssä tarvitaan sekä tyttöjä että poikia kutsuvia tiloja ja palveluja, sekä tytöille että pojille suunnattuja ryhmiä, joissa on tarkkaan mietitty mitä heille tarjotaan ja miksi. (Punnonen 2007, 528.)

Ihmisen identiteetti kehittyy jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Yksilö on sekä aktiivinen toimija, että kulttuurinsa tuote. Identiteettiä ei pitäisi siten nähdä koskaan täysin saavutettuna. Naiseksi ei synnytä vaan tullaan. Vaikka sukupuolen säännöllinen määrittäminen onkin ongelmallista, se on silti täysin todellinen ja voimassaoleva. Jokainen meistä puhuu miehistä ja naisista erilaisina. Sukupuoli välittyy elämämme alueiden, kuten koulun, sekä niihin liittämienne merkitysten kautta. Sukupuoli rakentuu siis yhtä paljon meissä kuin yhteiskunnassakin. (Nitovuori 2001, 29.) Kysyinkin tyttötyön tekijöiltä kuinka he suhtautuisivat tilalla tyttöön, joka ei ole aivan varma tyttöydestään.

R: Ku ei oo koskaan tullu eteen että [-] Kai se on ajateltava niin, että mikä sinä fyysisesti olet.

S: Ehkä tässä voidaan ottaa tapauskohtainen käytäntö. Jos nyt puhutaan transsukupuolisuudesta, jonka kanssa pystyy toimimaan, niin silloin mietittäisiin tilannetta. Olisiko se sitten niin yksiselitteistä. Mutta tuo on hankala, koska meillä ei ole tullut sellaista vastaan. (Vahteristo & Möller 2009.)

Helsingin tyttöjen talolla ovea on kolkutellut vain yksi poika, joka oli vitsiksi pukeutunut hameeseen. Tällainen ei ole siis kovin yleistä tyttötyön keskuudessa. Kuitenkin, jos joku poika kokee olevansa tyttö ja tuntee Tyttöjen Talon oikeaksi paikaksi, taloon on lupa tulla. (Pitkänen 2003, 7.)

Kun tiedostamme työssämme tyttöjä ja poikia koskevat stereotyyppiset käsitykset ja roolipaineet, pystymme havaitsemaan miten syrjäytyminen uhkaa erityisesti eri sukupuoli. Jokainen voi olla omanlaisensa yksilö ja tulla silti otetuksi huomioon. Väkivallan kohtaaminen on sukupuolittunut ilmiö. Tytöt oppivat pienestä pitäen olemaan katseiden ja jatkuvan arvioinnin alaisena. Tämän sukupuolisidonnaisen ilmiön tiedostaminen voi johtaa entistä kovempaan kontrolliin tyttöjen suojelun nimissä. Tyttöjen on opittava käyttäytymään kunnolla ja olla pukeutumatta napapaitoihin sen sijaan, että tytöille kehitettäisiin entistä tehokkaampia ohjaus- ja palvelujärjestelmiä näiden palvelujen äärelle. Tyttöjen syrjäytyminen tai syrjäytymiskehityksen alkaminen voi ilmetä muun muassa teiniraskauksina. Myös tyttöjen tapa hakea itselleen huomiota ja tilaa väkivaltaisain keinoin kielii tilanteesta johon on puututtava. (Punnonen 2007, 526.)

S: Sukupuolihan on paljon ympäristön ja yhteiskunnan määrittelemä juttu ja mä oon kuullu erittäin hyvää luentoa. Olkiluodon [--] hän juuri toi tätä esille, että tytöille ostetaan usein se pinkki toppapuku ja laitetaan tuonne kuralätäköön, älä sotke sitä nyt sitä hienoo pinkkiä pukua ja pojilla ne siniset ja ne sotkee niitä. Sama juttu kun tunnilla on kaks räyhäävää poikaa, niin pistetään se kiltti tyttö sinne väliin ja hän oppii heti sen roolin, että hän on sovittelijan tässä. Tämä on niin yhteiskunnasta lähtevä juttu [-], että miten kohdellaan eri sukupuoli, että pojat saa olla räyhääjiä ja tytöillä on vähän tää, et sä hoidat nyt tän homman. Kun kysytään, et miks mä en saa mut toi saa, niin sanotaan, et pojat on poikia. Mutta saa siinä kasvattaja katsoa myös peiliinsä että onko sillä väliä, että sille tyttövauvalle voisi oikeasti laittaa sen sinisen puvun päälle, mitä se esimerkiksi viestittäis. Tai antaa autoilla leikkiä, että nää on tavallaan pieniä juttuja joita jokaisen kannattaisi pohtia. (Vahteristo & Möller 2009.)

Tyttötyöntekijän olisi hyvä tunnistaa tyttötyötoiminnan taustat eli miksi tytöille on perustettu erityinen ryhmä tai muu työmuoto? Työntekijän tulisi puuttua pelkoihin ja

epäluuloihin aika tiukasti, sillä toisinaan tyttötyön pelätään johtavan epätasa-arvoisuuteen, tyttöjen suosimiseen ja jopa siihen, että naiset haluaisivat alistaa miehet. (Nitovuori 2001, 14.) Lahdessa tyttöjen tilan perustaminen aiheutti aikanaan vastalauseiden myrskyn kuten Helsingin Tyttöjenkin talolla. Vastalauseet kärjistyivät jopa tasa-arvovalituksiin asti. Kohun aikana törmättiin kysymyksiin, miksi tyttötyötä tarvitaan ja miksi tytöt tarvitsevat erillistä tilaa. Luulisi, että suomi on niin tasa-arvoinen maa, ettei ajateltaisi, että jokin erillinen tila tytöille olisi pojilta pois. Pojat kuitenkin ovat nuorisotilojen suurin kävijäryhmä. Lahdessa, kun pojille pidettiin pienryhmiä, hälyä ei syntynyt, mutta kun tytöille alettiin pitää pienryhmiä, alettiin kysellä unohdetaanko pojat. (Pitkänen 2003, 6-7.)

S: Me ei millään tavalla, haluan korostaa millään tavalla olla mitään naisasia-naisia. Ei haluta korostaa naiseuden ylivertaisuutta tässä maailmassa. Ei todellakaan. Sitä me ei haluta korostaa että dissattais toista sukupuolta [-]

R: Jos tyttötyö on hyvin järjestöaatteellispohjaista, se on ihan eri asia. Me ollaan kumminkin kaupungin toimija, täysin puolueeton, sitoutumaton. Me ei pystytä minkäänlaista arvopohjaa sillä tavalla tuomaan, että enemmänkin [-] ehkä oman näköseks naiseks kasvamista oli se mitä hyvänsä, että ei tuoda mitään sanomaa mistään, eikä myöskään uskontoja voida liittää millään tavalla. (Vahteristo & Möller 2009.)

Tyttötyöntekijöiden mielestä on hyvin ikävää, että he joutuvat aina perustelevaan miksi he tekevät tämän kaltaista työtä ja mikä tarve sillä on. He ovat tulleet tilalle työskentelemään ilman mitään suuria vakaumuksia tai aatteellisuutta, mutta silti he joutuvat selittelemään. Monesti kun he ovat tyttöjen tilalla, heillä on tyttötyöntekijän rooli, mutta ihmisten pitäisi ymmärtää että kun he lähtevät muualla he ovat nuorisotyöntekijöitä ja ohjaavat samalla tavoin tyttöjä kuin poikiakin. Helmen työntekijöillä on suuri vapaus työssään, koska he itse määräävät työajat ja sen mihin lähdetään mukaan. Vapaus tuo mukanaan kuitenkin aina vastuuta ja haasteita. (Vahteristo & Möller 2009.)

Sukupuoliroolit ja niiden olemassaolo voivat aiheuttaa stereotyyppistä suhtautumista tyttötyöhön mutta entä sitten monikulttuurisuus tyttötyössä, joka ei ole varsinaista monikulttuurista tyttötyötä? Lahti on iso kaupunki, jossa on paljon maahanmuuttajatyttöjä, jotka myös hyödyntävät Helmen palveluita. Kuinka paljon siis monikulttuurisuus aiheuttaa haasteita Tyttöjen tila Helmessä?

S: Meillä ei tällä hetkellä oo (toimintaa maahanmuuttajatyöille), mutta tällaisen tilan plussapuoli on tavallaan se, että [-] Meillä on ryhmissä maahanmuuttajatyttöjä. Ainoa asia, jossa ollaan jouduttu ottamaan tämä huomioon on kokikerho, mietittiin minkälaista lihaa siellä valmistetaan. Tää tila on niin neutraalitila, että kun esimerkiksi muslimityttöjä tulee sisään niin he kokee, että täällä on turvallista heittää se huivi pois, jonka he myös tekee.

R: [--] Täällä on olemassa monikulttuurikeskus erikseen, joka tarjoaa sitten erilaista toimintaa. Meillä lähdetään siitä lähtökohdasta, että tarjotaan tytöille. Jos he kokee, että pystyy oman kulttuurinsa puolesta tänne tulee, niin otetaan vastaan.

S: [--] Monesti [--] aatellaan että on tärkeää, että sillä se oma kulttuuri, et sitä voidaan tukea, mutta kuitenkin yhtäaikaan pitäis tukea integroitumista suomalaisuuteen. Kestää vuosia oppii kielen ja kaikkee [--] Voi olla ryhmiä, jotka on pelkästään maahanmuuttajatyöille tai tietyille kulttuureille [--], mutta meillä täällä on lähinnä ryhmänä kaikista kulttuureista ja se on hyvä lisä, kun on mahdollisuus tutustua niihin muihinkin kulttuureihin. Saattaa tulla hyvin vahvoista kulttuureista, että se kulttuurishokki on voinut olla hyvin voimakas [--] (Vahteristo & Möller 2009.)

Parhaimmillaan eriytyneet ryhmät rohkaisevat tyttöjä ja poikia kokeilemaan, tutkimaan ja pohtimaan asioita, joita he eivät välttämättä sekaryhmissä tekisi, mutta parhaimmillaan ryhmät vahvistavat vanhoja roolimalleja ja äärimmillään ne käpertyvät ulkomaailmasta suljetuiksi ja eriarvoisiksi yhteisöiksi. Sukupuolitietoisesti voidaan toimia myös sekaryhmissä. Tärkeää on se, miten ohjaaja jakaa huomiotaan ja millaisissa tiloissa tytöt ja pojat saavat toteuttaa itseään. (Punnonen 2007, 533.) Yksi tyttötyöntekijän haaste on, kuinka houkutelaa nuoria tilalle ja erityisesti porukkaa jonka he haluaisivat. Markkinointi on haasteellista. On tarpeen myös pohtia sitä, kuinka voi tehdä näkyväksi tyttöjä ja heidän erityistarpeitaan ilman, että samalla leimaa. Varsinkin jos työn lähtökohta on ongelmakeskeinen. (Nitovuori 2001, 15.)

R: Varsinkin täällä meidän tilassa, kun me ollaan erityistukipaikka, meillä on täällä yksilötukityttöjä ja sitten näitä pienryhmiä ja muuta, ni monesti se syy, miks ne ohjautuu tänne on ujous, arkuus, yksinäisyys, sosiaalisten tilanteiden jännittäminen [-]. Ne meillä on täällä erityisryhmiä. Totta kai se on haaste että niitä ylipäätään saadaan tänne. (Vahteristo & Möller 2009.)

Kuinka tyttöjä saataisiin Tyttöjen tiloille on iso kysymys myös valtakunnan tasolla. Ensimmäinen askel ongelman ratkaisuksi on se, että työntekijän täytyy hyväksyä, ettei kaikkia tyttöjä saada ikinä houkutelua tiloille.

R: Aina yritetään kaikenlaista. Ja aina tarjotaan elämyksiä, kokemuksiä, leirejä, seikkailutoimintaa kaikkea mahdollista, käydään erilaisissa paikoissa, kokeillaan erilaisia harrastuksia. Ne on asioita, joita tällä hetkellä voidaan yhdessä tehdä.

R: Se on myös, että ei luovuteta koskaan. Pakko vaan aina jaksaa tarjota. Joskus tuntuu tosi epätoivoselta, että eikö tääkään mutta se on vaan jaksettava. Harrastuksissa meidän pitää pysyä ajan hermoilla, tämän vuoksi animea ja mangaa tai muuta mikä on tämän ajan juttu, me ei voida aina vaan tarjota et tää on aina toiminut. Aina vaan kokataan, sitä ollaan tehty vuosikaudet, se vetää osaa porukkaa. Mehän ei tiedetä mikä on tämän ajan juttu vaan nuoret on sen meille kertoo tavalla tai toisella. Joko ne äänestää jaloillaan tai sitten suoraan kysytään, että mikä sinua kiinnostaisi. (Vahteristo & Möller 2009.)

5.3 Toiminnan tulokset

Mistä tietää onnistuiko tyttötyö? Parhaiten sen tietää työntekijä itse. Työn dokumentointi auttaa löytämään vastauksia kysymykseen työn onnistumisesta. Arviointia voi ja pitää tehdä pitkin matkaa. Kaikkeen ei tarvita järeää tutkimuksellista taustaa, mutta onnistumista on mahdoton arvioida, jos pohjana ei ole selkeää ja perusteltua toimintamallia. (Nitovuori 2001, 107.)

S: Tällä hetkellähän me ylipäätään mitataan toimintaa kävijämäärillä, kontakteja ja ketä meillä täällä käy ja eri nuoria ketä meillä täällä käy. [--] Oikeastaan mitä voi kirjallisella tasolla mitata on, että meillä on oma strategia ja Lahden kaupungin nuorisotoimella on oma strategia jota me tietenkin sit noudatetaan. Sen ajankohdan jälkeen, jolle strategia on asetettu voidaan katsoa kuinka hyvin strategia on toteutunut. Kaikista ryhmistä meillä on olemassa suunnitelmat sisällöistä ja tavoitteista ja päätteeks sitten raportoidaan, sillä tavalla saadaan jotain tietoo. Määrä ei aina kerro sitten siitä laadullisuudesta ja toisten kanssa käytetään enemmän työtunteja kuin toisten.

R: Tällä alalla tämä on yhteinen ongelma; Koko Suomessa yritetään vääntää isommissa kaupungeissa yhteen sitä miten laadunnetaan, mitkä on ne kriteerit. (Vahteristo & Möller 2009.)

Kukin voi asettaa omaan alueeseensa, asiakaskuntaansa sopivia kriteereitä laadulle, mutta on myös yhteisiä nimittäjiä, kuten nuorten tarpeisiin vastaaminen, heidän mahdollisuutensa vaikuttaa tarjontaan, työntekijän ihmissuhdetaidot, palveluiden jatkuvuus ja tasa-arvoisuus ja -puolisuus. Toiminnan, kuten esimerkiksi tyttöryhmän kulku muodostaa työprosessin jonka työntekijä kuvaa ja dokumentoi sekä arvioi tavoitteiden saavuttamista sekä muotoilee tavoitteita uudestaan kokemuksen karttuessa. (Nitovuori 2001, 110.)

Arviointi voi hyödyttää arvioijaa itseäänkin. Arviointi on opiskelua, ammattitaidon laajentavaa pohdiskelua ja haasteenottoa. Arviointi saattaa myös lisätä kontaktia muihin ja tarjota pohjaa keskustelulle. Arviointi lähtee kysymyksestä, mitä tarkoituksia se palvelee? Työn laatu on merkityksen toteutumista. Kyse on työn mielekkyydestä ja tarkoituksenomaisuudesta. Nuorisotyön yleisiä merkityksiä voi olla myös tyttötyössä: kansalaisuuden tukeminen, syrjäytymisen ehkäisy, nuorten elinoloihin vaikuttaminen ja niin edelleen. Perustelut on aina nivottava käytäntöön, joten näiden tehtävien tulee näkyä myös arkisessa työssä. Haasteellista on, että tyttötyön tavoitteet ovat usein ei-mitattavia kuten itsetunnon kehittyminen. (Nitovuori 2001, 108.)

R: Miten me [--] mitataan laatua? Mä en usko, että ikinä se tulee kovin selkee olemaan, että tiettyjä asioita me voidaan mitata. Puhutaan kuitenkin nuoren ihmisen kasvusta ja elämästä, että meidän pitäis päästä viiden vuoden päästä katsomaan, mitä niille kuuluu ja onko kenties ollut hyötyä

S: Niin ja mikä osa on meidän ansiota, että se on täysin mahotonta, kun me ei pystytä, se on hankalaa. Jotain asioita pystytään mittaamaan kuten kävijämäärää, paljonko meillä on yksilötukinuoria ja onko nuoret koulussa vielä ja vähän tämmöistä, riippuu mikä uhka siinä oli olemassa.

R: Jaloilla äänestäminen ja just onko toiminta ollut ajanmukaista. Et toivottavaa toimintaa, mikä niitä nuoria kiinnostaa. (Vahteristo & Möller 2009.)

Laatu on asiakkaan tyytyväisyyttä. Asiakkaita voivat tilanteesta riippuen olla kaikki, joihin toiminnalla on vaikutusta. Laadukkaan työn odotetaan vastaavan asiakkaan tarpeita, mutta saman toiminnan eri asiakkailla voi olla ristiriitaisia tarpeita. Asiakkaan, myös nuorten tarpeiden arvioinnissa keskitytään erityisesti tarpeisiin, joihin vastaaminen tuottaa kauaskantoista hyötyä. (Nitovuori 2001, 109.)

5.4 Tyttötyön kehittäminen

Tyttötyön kehittämisestä on vielä hyvin vähän tietoa, joten kysyin tyttötyöntekijöiltä, kuinka he suhtautuvat asiaan. Koulutus olisi tietenkin olennaista, että tyttötyötä päästäisiin paremmin organisoimaan ja toteuttamaan. Nyt heillä ei ole mitään tietoa siitä, mitä tyttötyöhön liittyviä projekteja tehdään ja millä rahalla. Settlementiliiton Tyttöjen Talot ovat sitten ihan oma maailmansa. Tyttötyöntekijät voisivat yhdessä olla suuri voimavara toisillensa. (Vahteristo & Möller 2009.)

Nuoret voivat Helmessä olla vaikuttamassa sen kehittämiseen ja toimintaan. ”Ehdotusboxikin” löytyy, mutta sitä käytetään vähenevässä määrin. Jos on tulossa retki tai tapahtuma, nuorilta yleensä kysytään suoraan, mitä he haluaisivat tehdä. Kun tyttötyöntekijät ohjaavat ryhmiään, he usein saattavat kysyä alussa mitä he haluaisivat. Näin toimintaa voidaan rakentaa yhdessä nuorten kanssa. Osallisuus on myös osa nuorisolakia joten sitä on niin sanotusti pakko toteuttaa. Työntekijät eivät kuitenkaan koe osallisuutta ahdistavana tai työtä tuottavana. Onhan se tavallaan niin, että se helpottaa työntekijää kun ei tarvitse miettiä pitävätkö nuoret toiminnasta vai eivät. Tyttötyöntekijät kokevat, ettei paluu vanhakantaiseen ohjaajuuteen olisi edes järkevää. Nuoria saisi silloin turhaan houkutella paikalle. (Vahteristo ja Möller 2009.)

Kun kysyin miten tyttötyötä voisi kehittää erityisesti Helmessä, työntekijät totesivat, että mikään ei periaatteessa estä heitä tekemästä mitään, kun resursseistakaan toiminta ei ole kiinni. He nostivat syksyllä ikärajan ja järjestivät erilaisia toimintamuotoja. Valittavasti vain tilan koko ei oikein riitä siihen, että toimintaa voitaisiin lisätä. Toiminta-aikakin on hyvin rajallinen, sillä päivisin nuoret ovat koulussa. Jos ryhmiä olisi kaksi kerralla yhtä aikaa, pitäisi hajautua maailmalla ja sitten alkaisi tulla rahallinen osuus vastaan. (Vahteristo & Möller 2009.)

S: Kun ois iso tila ja huikeasti eri huoneita sit kehitettäis vaikka mitä.

R: Varsinkin nyt kun laajennettiin ikäryhmää niin [--] tuolta keskiasteen kouluista tulee yhteydenottoja ja me ollaan oltu sitten myös yhteydessä ja tiedottamassa siitä, että ollaan laajennettu, ni kyllä sielläkin se maailma on muuttunut siihen, että siinä itsenäistymisvaiheessa on yhä enemmän ja enemmän ongelmallisuutta. Ja sitä kautta yhteistyötahotkin ottavat yhteyttä. Että siihen suuntaan varmasti kehitetään vielä, että se on niin uutta meillekin, että ollaan vasta saatu jalansijaa. Pitäisi perehtyä kaksikymmentävuotiaiden maailmaan. Mikäs siinä, on meillä ollut joskus haaveena, että kasvattaiskin sitä ikäryhmää vaikka jonnekin 24 ikävuoteen asti, [--] monella sen ikäisellä on vielä paljon elämässään sellaista, että tukee tarviis. [--] Esimerkiksi Helsingin ja Tampereen ja Oulun Tyttöjen Talolla yläikäraja taitaa olla 29. Meidän strategioissa kuitenkin lukee, että pääpaino on yläasteikäisissä vielä. Tai itse asiassa tilanne taitaa olla fifty-fifty. Ei voida ainakaan vielä panostaa enemmän sinne kahdenkymmenen puolelle. (Vahteristo & Möller 2009.)

6 TÄMÄN PÄIVÄN TYTTÖYDEN HAASTEET TYTTÖTYÖLLE

Tyttötyön nousussa ei ole kyse vain tyttöjen ongelmien noususta tai tytöistä muuttuneiden mallien uhreina. Tyttöys ei ole sitä, mitä se oli muutama vuosikymmen sitten. Koska tyttöys on muuttunut, on tyttötyönkin muututtava. (Nitovuori 2001, 11, 36.) Yhteiskunnassa on paljon viestejä, jotka ikään kuin oikeuttavat naisen objektina pitämisen. Tyttöjen ulkonäköön vaikuttavat vaatteet voivat olla todella voimakkaita. Syömisongelmat ovat ehkä kaikkein selkein esimerkki tästä. Se että haluaa leikkiä ulkonäöllään ja identiteetillään on eri asia kuin että pakotetaan yltämään tiettyihin ulkonäköä koskeviin vaateisiin. Kysyin Tyttöjen Tila Helmen työntekijöiltä olivatko he huomanneet mitään muutosta kävijäkunnassa vuosien aikana:

R: Mehän ei olla oltu täällä viittä vuotta, täällä on alun alkaen ollut toiset työntekijät, kun projekti on käynnistynyt ja muuta, mutta tota noin yleisesti työsään ja ainakin mitä omasta elämästä on huomannu, ni tavallaan tällainen aikuisuuden hakuisuus ja muu tulee koko ajan alemmas ja alemmas sitä ikää, että kauheen paljon aikaisemmin ruetaan olemaan naisia ja tekemään semmoisia aikuisten juttuja. Oman seksuaalisuuden esille tuominen [-] on lisääntynyt. Mutta se on kaiken kaikkiaan tuolta maailmalta tulevaakin juttua eli mitä se media työntää, minkälaisia vaatteita myydään ja sitä kauheesti halutaan, että nuoret tytöt on.

S: Se on niin paradoksaalista, että nuorten maailmaan aikuisethan ne on, jotka ne vaatteet suunnittelee. (Vahteristo & Möller 2009.)

Vuonna 1995 (Dorney) tehtiin tutkimus, jossa kasvattajat lähtivät tutkimaan vaikutusmalleja, joita he tytöille huomaamattaan viestivät. Esimerkkitapauksessa opettaja huomautti vierailevalle luennoitsijalle tyttöihin kohdistuneesta epäasiallisesta kommentista. Näin opettaja osoitti sekä vieraille että tytöille, että seksistiset kommentit eivät ole hyväksyttäviä. Monilla pienillä asioilla voimme viestiä tytöille, että heidän on parempi vaieta. Jos emme rohkaise tyttöjä toimimaan, emme myöskään rohkaise heitä vaikuttamaan yhteiskunnallisesti. (Nitovuori 2001, 39.) Opettajan velvollisuus on reagoida havaitsemaansa seksuaaliseen häirintään välittömästi, ja ottaa se riittävän vakavasti. Tapahtuneen kieltäminen, vähättely tai torjuminen johtaa häirinnän kohteeksi joutuneiden tyttöjen kannalta haitalliseen tilanteeseen. (Friidu 2008, 53.)

Tyttöjen suhde nettiin nousi myös suureksi yllätyksekseni puheenaiheeksi ajankäytön ja itsensä esille tuomisen yhteydessä. Kuulun itse siihen sukupolveen, joka on ollut

netin kanssa tekemisissä pienestä pitäen, joten en osannut pitää sitä haasteena ennen haastattelua.

R: Nuoruus on mennyt tuonne internettiin. Se on heille niin luonteva juttu, että ei he ajattele, että tässä on jotain kummallista, kun aikuiset sanovat, että hyvänen aika sentään. Se on täysin todellista, siellä on se yhteisö, se ei heidän päässään eroa millään tavalla todellisuudesta. Meille se ero on todella selkeä

S: Tohon on kyl hyvä ilmaus, et meidän nuoruudessa kun tavattiin kavereita ostareilla ja vartijat tuli meidät ajamaan poijes, niin ne sosiaaliset ympyrät häiriintyivät. Mutta jos joltakin hajoo tietokone, niin sille käy nyt samalla tavalla.

R: Ja jotenkin meidän on vaikee hyväksyä [--], että ne nyt on siellä, että hyvänen aika teiltähän menee kaikki ulkomaailma ohi. Suurin osa pystyy kuitenkin kommunikoimaan koneen ulkopuolella. (Vahteristo & Möller 2009.)

”Emmä-mitään-tajuu-avuton -tyttö” edustaa stereotyyppistä näkemystä naisesta tietotekniikan käyttäjänä. Stereotypiat ovat muodostuneet historian kuluessa ja niihin ovat vaikuttaneet uskomukset, ennakkoluulot ja tieteelliset teoriat. Nuoremmilla tytöillä perustaidot ovat olemassa, mutta usein riippuu seurasta, mitä roolia halutaan esittää. Osin välinpitämättömyyden voi selittää sillä, ettei kaikkia tietotekniikka kiinnosta, eivätkä halua kehittyä siinä. (Kangas 2002, 28.) Tytöt tarvitsevat monissa perinteisesti pojille luontaisempina pidetyissä asioissa, kuten tietotekniikassa vahvistamista ja myös omien taitojen esilletuomista, mikä on haaste esimerkiksi kouluille. Tyttöryhmissä he uskaltavat kokeilla, erehtyä ja kehittyä kun sekaryhmissä tytöt useasti ryhtyvät avuttomiksi ja ajautuvat lopulta pois koko ”poikien jutusta”. (Punnonen 2007, 532.) Se on kuitenkin fakta, että tyttöjen ajankäyttö internetissä on lisääntynyt.

S: kyllä sen huomaa täälläkin että meillä on ennen ollut auki tää tila useempina päivänä viikossa, tunteja per päivä ja nykyään pidetään yhtenä päivänä, koska ollaan katsottu, ettei ole tarpeellista pitää, kun ei tänne välttämättä tuu ketään.

R: Se on just sitä, et hoidetaan ne merkittävimmät jutut netissä. Ei siinä mitään. Mikset mene reippailemaan ulos, ei se ole mikään vaihtoehto enää.

S: kaikki toi aiheuttaa yleensäkin sen, että nuorten liikkuminen on vähentynyt ja kunto on huonontunut [-], siitä ollaan huolissaan. Ollaan enemmän paikallaan. Ennen otettiin fillari ja lähetettiin, kun nykyään voidaan soittaa kaverille kännykällä tai ottaa yhteyttä mesellä. (Vahteristo & Möller 2009.)

Tyttötyöntekijät sanoivat, ettei tyttöjä ilmesty enää tiloille, koska nuoruus on siirtynyt nettiin. Mietin, että olisiko tyttötyön myös kehityttävä ja siirryttävä myös osittain netin maailmaan. Tällä tarkoitan esimerkiksi tyttötyöntekijöiden hallinnoimaa keskustelupalstaa tai mahdollisuutta kysellä tyttöyteen liittyviä asioita netin kautta. Tyttötyö voisi

myös ottaa mallia etsivästä nuorisotyöstä, jossa nuoria asiakkaita niin sanotusti haetaan ja etsitään suosittujen sivujen, kuten irc-gallerian avulla. Internet voi olla apuväline tavoittaa tyttöjä, jotka eivät liiku paljon kotoaan mutta toisaalta se on taas moderni uhka tyttöjen identiteetin kehitykselle.

R: Sit välillä huolestuttaa tää itsensä esiin tuominen. Netti mahdollistaa myös seksuaalisen esilletuomisen näkymisen koko maailmalle, mikä on hyvin poikkeuksellista verrattuna meidän, jos haluttiin näyttää hemasevalta, ni meidän luokan pojat sen näki, mutta ei koko maailma.

S: Ja ennen kysyttiin kaverilta, et oonko mä lihava tai pistettiin lääkäripalstalle, oonko mä ylipainoinen, kun mun mitat on nää, mutta nykyään laitetaan jonkin galleriaan kuva, ja sitten sitä käydään kommentoimassa, ja se on hirveen haluttuakin että joku käy kommentoimassa mun kuvia, ni tiedän oonko mä hyväksytty vai en. Jotenkin sitä kauheesti yritetään sitä itsetuntoo pönkittää sen kautta että laitellaan erilaisii kuvia näkyville. (Vahteristo & Möller 2009.)

Yhteenvetona voisi sanoa, että suurin haaste tyttötyölle on syrjäytyminen monessa muodossaan. Tytöt syrjäytyvät maailmasta viettäessään vapaa-aikansa tietokoneella, eivätkä osallistu tytöille tarkoitettuun toimintaan. Tytöt syrjäytyvät kaverinpuutteesta, mikä aiheuttaa paljon keskustelua pienryhmissä. Tytöt syrjäytyvät ikätovereistaan kapinoimalla perinteisiä kiltteysnormeja vastaan ja syrjäytyminen usein altistaa masennukselle. Syömishäiriöistä, rikollisuudesta ja tyttöjen päihteiden käytöstä voimme ehkä lukea lehdistä mutta Tyttöjen Tila Helmessä ne eivät tulleet ainakaan korostetusti esille, ellei sitten pienryhmien keskustelunaiheena. Monikulttuurisuus nähtiin ainakin Tyttöjen Tila Helmessä toimintaa rikastuttavana, eikä niinkään haasteena. Tilalle olivat tervetulleita kaikki tytöt, jotka kokivat sen itselleen oikeaksi paikaksi ja monikulttuurikeskus Multi-Culti tuki taas erityisesti maahanmuuttajatoimintaa.

Tyttötyön tekemisessä on paljon haasteita liittyen nykytyttöyden muuttumiseen mutta haasteita tuo myös itse tyttötyö. Se on työmuotona vielä niin nuori, tuntematon ja ajatuksia herättävä, että sen perustelemiseen ja kehittämiseen joudutaan käyttämään tulevaisuudessa vielä paljon aikaa ja energiaa. Yksi suurimmista haasteista olisi yhteisten pelisääntöjen luominen tyttötyöhön, sekä yhteistyöverkoston rakentaminen. Tämä tuskin on mahdollista yhden opinnäytetyön puitteissa mutta asiaa ajaisi esimerkiksi vertaileva tutkimus eri tyttötyön toimijoiden välillä.

Haasteista keskustelemisen jälkeen halusin vielä kysyä tyttötyöntekijöiltä, mitä positiivista he näkivät tyttötyössä ja sen tulevaisuudessa:

R: Hyviä puolia on varmaan se, kun nuoreen saa suhteen, se on sellainen vuorovaikutteinen. Sieltä saa paljon ja näkee, että on jollekin ollut jollain tavalla avuksi.

S: Niin ja jos sanoo niitä hyviä puolia, niin oman elämäkokemuksen ja maalaisjärjen käyttäminen tässä työssä. Kun on samaa sukupuolta, ni on helpompi ymmärtää niitä kimurantteja tilanteita ja pohdintoja mitä sieltä voi nousta. [--] Se myös, jos miettii meitä, että meidän työparisuhde on toimiva. Pystytään toimimaan, että ei olla täällä [--] nokkapokkaa joka päivä.

R: Kun ollaan näin lähellä nuoria on hieno asia että meille on suotu sitten valtuudet itse miettiä parhaaksi katsomalla tavalla. Että kukaan ei ylhäältä käsin sano, et teette näin ja me ite saadaan katsella kun homma ei toimi. (Vahteristo & Möller 2009.)

7 LÄHTEET

Aaltonen, Sanna 2008. Itseluottamusta, varovaisuutta ja vaaraa. Teoksessa Tolonen, Tarja (toim.). Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino. 36–57.

Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi 2002a. Johdanto. Kirjassa Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 5-18

Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi 2002b. Kovat kimmat otsikoissa ja otsikoiden takana. Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 207–223.

Aapola, Sinikka, Gonick, Marnina & Harris, Anita 2005. Young Femininity. Girlhood, Pover and Social Change. New Yourk: PALGRAVE MACMILLAN.

Aapola, Sinikka 2003. Murrosiän lyhyt historia Suomessa. Kirjassa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim). Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 909. 87–105.

Aapola, Sinikka 2002. Pikkutyttöjä vai puoliaikuisia. Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 129–147.

Aapola, Sinikka 1992. Helsinkiläistyttöjen ystävyysuhteet. Kirjassa Näre, Sari & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 83–102.

Alasuutari, Pertti 2007. Laadullinen tutkimus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Cobain, Bev 2001. Apu-a. Selviytymisopas masentuneelle nuorelle. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ehrhardt, Ute 2000. Kiltit tytöt pääsevät taivaaseen, tuhmat tytöt mihin vain. Juva: WSOY -Kirjapainoyksikkö.

Ekola, Terhi 1992. Kleptomania – tyttöjen kapinaa. Kirjassa Kirjassa Näre, Sari & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 171–182.

Eliasson, Mona & Carlsson, Marianne 1993. Naisen psykologia. Lademann.

Friidu 2008. Tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet. Opetusmateriaali tyttöjen ja naisten oikeuksista Suomessa ja maailmalla. Amnesty Internationalin Suomen osasto, Finn-WID, Ihmisoikeusliitto, Suomen YK-liitto, Tyttöjen Talo ja Unioni Naisasialiitto Suomessa. Mukana ovat olleet myös Raiskauskriisikeskus Tukinainen ja Suomen Unifem.

Hall, Stuart 1999. Identiteetti. Tampere: Vastapaino.

Helander, Reetta 2002. Somalitytöt kahden kulttuurin välissä. Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 109–128.

Helve, Helena 1992. Tyttöjen kriittinen maailmankuva. Kirjassa Näre, Sari & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 246–256.

Hirvonen, Eila 2002. Nuoren naisen raskaus ja äitiys. Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 166–181.

Honkasalo, Laura: Tyttöjen kiltteys. Naistutkimus 2002:2. 44–45.

Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari 2007. Monikulttuurinen nuorisotyö. Kirjassa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien pe-

rustat, rajat ja mahdollisuudet. Julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 115–138.

Honkatukia, Päivi 1998. Sopeutuvatko tytöt? Sukupuoli, sosiaalinen kontrolli ja rikokset. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 152.

Hukkila, Kristiina 1992. Seksi ja se oikea. Kirjassa Näre, Sari & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 56–68.

Jänicke, Raija & Suominen, Oili 1999. Kuningas Rastaaanparta. Grimmin sadut 3. Lumikki. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kangas, Sonja 2002. Tytöt bittien ja pikselien maailmassa. Kirjassa Kirjassa Näre, Sari & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 21–41

Karlsson, Linnea & Marttunen, Mauri 2007. Nuorten depressio. Tietoa nuorten kanssa työskenteleville. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B10.

Koivunen, Anu 1996. Emansipaatio. Kirjassa Koivunen, Anu & Liljeström Marianne (toim.) 1996. Avainsanat, 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. 77–109.

Koivunen, Ari & Liljeström, Marianne 1996. Kritiikki, visiot, muutos. Kirjassa Koivunen, Anu & Liljeström Marianne (toim.) Avainsanat, 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. 9-34.

Käyhkö, Mari 2002. Näkymättömäksi siivoojaksi ja kodinhengettäreksi. Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 42–62.

Laurent, Lina (toim.) 2005. Kuuntele minua! Nuorten naisten elämää monien kulttuurien Suomessa. Kajaani: Kainuun Sanomat.

Lehti, Martti 2006. Henkirikoksiin syyllistyneet nuoret 1980-2004. Kirjassa Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.) Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Nuorisoasiain neuvottelukunta. 57–96.

Leisto, Leila & Tuomikoski-Koukkula, Suvi 2005. Tyttöjä pohjoisen yössä. Tyttöjen kokemuksia päihteiden käytöstä sekä sosiaalityöntekijän ja poliisin interventioista. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Liikanen, Veli & Helve, Helena 2009. Gender Roles, Immigrant Victimization and the Ambiguous Boundaries of Violence among Small Town Teenagers: Järviakaupunki, Finland. Teoksessa Riepl, Barbara & Williamson, Howard (toim.) Portraits of Peer Violence in Public Space. Austria, Vienna: Austrian Institute of Youth Research.

Liimakka, Satu: Nuori nainen, ongelmainen? Nuorten naisten ristiriitainen ruumissuhde. Nuorisotutkimus 2004:1. 3-16.

Lundbom, Pia 2002. kettutyttöjä vai naisaktivisteja. Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 88–105.

Lähteenmaa, Jaana 2002. Tyttöjä pelastamassa. Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 271–286.

Lähteenmaa Jaana 2000. Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisen ulottuvuuksista. Helsinki: Hakapaino Oy.

Lähteenmaa, Jaana 1992. Tytöt jännitystä etsimässä. Kirjassa Näre, Sari & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 155–170.

Lähteenmaa, Jaana & Näre, Sari 1992. Tyttötutkimuksen palmikkoja punomassa. Kirjassa Näre, Sari & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 9-21.

Markkanen, Airi 2003. Romaninuorten elämää Suomessa. Kirjassa Harinen, Päivi (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Helsinki: Hakapaino OY. 33–62.

Marklund, Liza & Snickare, Lotta 2006. Helvetissä on erityinen paikka naisille jotka eivät auta toisiaan. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Nevala, Seija-Leena 2003. Pikkulotat ja suojeluskuntapojat kansakuntaa rakentamassa. Kirjassa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim). Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia. Julkaisuja 32. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. 345–353.

Niemelä, Heli 2003. Erottautumista ja ystävyyttä. Kirjassa Harinen, Päivi (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Helsinki: Hakapaino OY. 91–121.

Nitovuori, Liisa-Maria 2001. Upea minä -tyttötyöprojekti. Tyttötyökansio. Helsinki: Setlementtinuorten liitto ry, 2001.

Notko, Marianne: Tyttöjen suhde väkivaltaan ja aggressioon. Nuorisotutkimus 2000:1. 17–25.

Nurmi, Jari-Erik, Ahonen, Timo, Lyytinen, Heikki, Lyytinen, Paula, Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Näre, Sari 2007. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen tyttötyö. Kirjassa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 541–548.

Näre, Sari 2005. Styylaten ja pettäen. Luottamuksen ongelma ja postindividualismi nuorten sukupuolikulttuurissa. Helsinki: Yliopistopaino.

Näre, Sari 2004. Kokonainen nainen. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Näre, Sari 2002. Intimisoituvan kulttuurin muistijalkia tytöissä. Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 252–268.

Näre, Sari 1992. Liisa Älä! Älä! -maassa. Kirjassa Näre, Sari & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 25-36.

Perho, Sini 2005. The Construction of Girls' and Boys' Positions in a Racist Youth Milieu. Kirjassa Suurpää, Leena & Hoikkala, Tommi (toim.) Masculinities and Violence in Youth Cultures. Helsinki: Finnish Youth Research Network, Finnish Youth Research Society. Publications 53. 48–74.

Perho, Sini 2002. Tyttönä rasistisessa nuorisokulttuurissa. Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 63-87.

Pitkänen, Kati 2003. Uusi tyttötyö tuli jäädäkseen. Poikatyö tulee perässä. Sosiaaliturva 2003:14. 4-7.

Punnonen, Varpu 2007. sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Kirjassa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry. 521–540.

Puuronen, Anne 2004. Rasvan tyttäret. Etnografinen tutkimus anorektisen kokemustiedon kulttuurisesta jäsentymisestä. Helsinki: Hakapaino Oy.

Puuronen, Vesa 2006. Nuorisotutkimus. Tampere: Juvenes Print.

Saarikoski, Helena 2009. Nuoren naisellisuuden koreografioita. Spice Girlsin fanit tyttöyden tekijöinä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1230, Tiede.

Salmi-Niklander, Kirsti 2002. Pahan tytön viimeiset sanat. Kirjassa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 185–206.

Salmi, Venla 2006. Sosiaalinen pääoma ja nuorisoriikollisuus. Kirjassa Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.) Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Nuorisoasiain neuvottelukunta. 187–209

Siltala, Pirkko 2006. Nainen ja masennus. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sipilä, Petri 1998. Sukupuolitettu ihminen – kokonainen etiikka. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Uusitalo, Mari; Railotie, Päivi: Perinteinen tyttö- ja poikatyö murroksessa. Settlement-tisanomat 1/2004. 18–19.

Sähköinen aineisto:

Anttonen, Erja 2007. Sukupuolisensitiivinen työote kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. Kehittämishankeraportti. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu. Pdf. Luettu 15.5.2009.

Iltalehti 2009. www-sivut.

http://www.iltalehti.fi/helsinki/200903250141410_hi.shtml. Luettu 25.3.2009.

Laurent, Lina 2005. Ei mitään eksoottista – monikulttuurinen tyttötyö käytännössä. Kvartti. Pdf. Luettu 20.04.2009.

Maaailman ihanin tyttö 2009. www-sivut.

<http://www.voimauttavavalokuva.net/etusivu.htm>. Luettu 29.9.2009.

Nuorilahti 2009. www-sivut. <http://www.nuorilahti.net/helmi/index.php?id=140>. Luettu 15.4.2009.

Nuorten Naisten Kristillinen Yhdistys 2009. www-sivut. <http://www.ywca.fi/cgi-bin/linna.pl?document=00010750>. Luettu 20.4.2009.

Siitonen Juha & Robinson Heljä 2001. Pohdintaa voimaantumisesta. Teoksessa: Järvisalo, L. (toim.) Muutoksen kautta kasvuun. Kotilo ry:n julkaisuja. Pieksämäki: RT-Print Oy. 61–72. Rtf. Luettu 11.10.2009.

Sosweb 2009. www-sivut.

<http://www.valt.helsinki.fi/yhpo/sosweb/sivut/valtaistavatapa.htm>. Luettu 11.10.2009

Haastattelut:

Vahteristo Saara & Möller, Reetta. 07.04.2009. Kesto 00.54.40. Haastattelu suoritettu Lahdessa. Litteroitu. Nauhat hävitetty.

Tallenteet:

Irina 2007. Pokka. Liiba laaba (cd). EMI.

Maija vilkkumaa 2001. Ingalsin Laura. Meikit, ketjut ja vyöt (cd). Warner Music Finland.

Mariska 2002. Mistä sen tietäis. Toisin sanoen (cd). Warner Music Finland.

Pirkko Mannola 1961. Pikku- pikku bikineissä. Elokvasta Tähtisumua. Alkuperäinen versio: Brian Hyland 1960.

PMMP 2006. Tässä elämä on. Leskiäidin tyttäret (cd). BMG.

Stella 2008. Kaksikko. Löytjä saa pitää (cd). Elements Music.

8 LIITE 1

Haastattelurunko

- 1. Mikä tiedän koulutus on?**
- 2. Tarvitseeko tyttötyöhön erillistä koulutusta?**
- 3. Onko sellaista edes?**
- 4. Entä sitten helmen historia, että kuinka kauan tämä on ollut tässä? Ja onko tää toiminta muuttunu sinä aikana?**
- 5. Mitenkä se toiminta sitten eroaa näillä 12-15-vuotiailla ja tällä vanhemmalla porukalla?**
- 6. Minkälaisia metodeja helmessä käytetään?**
- 7. Minkälaisia nämä pienryhmäharjoitteet sitten on? Esimerkkejä?**
- 8. Oletteko huomannut mitään eroavaisuuksia tytöissä ketä oli silloin alkuaikoina ja mitä on nytte? Onko tytöissä tapahtunut mitään muutosta?**
- 9. Miten nuoria pystyisi houkuttelemaan tänne tiloille?**

10. Millä tavalla nuoret voivat vaikuttaa tilan toimintaan?
11. Pyritäänkö tyttötyöllä sukupuolijärjestelmän purkamiseen vai erojen korostamiseen?
12. Miten sukupuoltaan etsivää tyttöä ohjataan?
13. Miten tilalla suhtauduttaisiin tyttöön, joka ei ole varma onko hän tyttö?
14. Miten tyttöjen monimuotoisuus on otettu huomioon tällä tilalla?
Esimerkiksi maahanmuuttajatyöt?
15. Harjoitellaanko täällä minkäänlaista erilaisuuden hyväksyntää?
Esimerkiksi teemapäiviä?
16. Miten päihteidenkäyttöön suhtaudutaan tilalla? Miten usein päihteet nousevat esiin keskusteluissa?
17. Millaisia haasteita tyttötyössä kohtaa?
18. Minkälaisia erityisryhmiä täällä oikein on?
19. Kuinka toiminnan tuloksia mitataan?
20. Kuinka tyttötyötä voisi kehittää?
21. Kuinka toimintaa voisi kehittää erityisesti Helmessä?
22. Mistä asioista keskustellaan eniten Helmessä tyttöjen toimesta?
23. Tyttötyön tekemisen hyviä ja huonoja puolia?